

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE YAŞAYAN CİNSEL İSTİSMAR
MAĞDURU KIZ ÇOCUKLARININ SOSYAL KAYGI DÜZEYLERİ**

Hakan KEÇE

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

**ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE YAŞAYAN CİNSEL İSTİSMAR
MAĞDURU KIZ ÇOCUKLARININ SOSYAL KAYGI DÜZEYLERİ**

Hakan KEÇE

Yüksek Lisans Tezi

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Hakan KEÇE tarafından hazırlanan “Çocuk Destek Merkezlerinde Yaşayan Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocukların Sosyal Kaygı Düzeyleri” başlıklı bu çalışma 21.05.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ
Başkan

Doç.Dr. Ercüment ERBAY
Danışman

Doç.Dr. Melahat DEMİRBILEK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06.08.2018

Hakan KELE

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

Tezimin/Raporumun .....tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

06 /08/2018

Hakan KEÇE

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Doç. Dr. Ercüment ERBAY** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

Hakan KEÇE

TEŞEKKÜR

Araştırmanın tez olarak basılı hale gelmesinde ciddi emekleri ve katkıları olan pek çok kişi olmuştur. Araştırma fikrinin verilmesi, planlaması ve tez halinde dönüştürülmesi sürecinde rehberliği, emeği, bilgi birikimi ve yönlendirmeleriyle sonsuz destek veren kıymetli danışman hocam Doç.Dr. Ercüment ERBAY' a,

Tüm içtenlikleri ile kıymetli bilgi ve deneyimlerini sunarak katkılarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof.Dr. Kasım KARATAŞ'a ve Doç.Dr. Melahat DEMİRBİLEK'e,

Araştırmaya yürekten katılım sağlayan Çocuk Destek Merkezlerinde yaşayan tüm çocuklarımıza,

Anket ve ölçeklerin uygulanmasında yardımlarını esirgemeyen tüm ülke genelindeki Çocuk Destek Merkezi Müdürlükleri çalışanlarına,

Çalışmam sırasında sürekli beni motive eden, yüreklendiren ve ne zaman ihtiyaç duysam desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma,

Tez çalışmasının ardından redaktörlüğünü üstlenen kıymetli İbrahim ÜSTÜNDAĞ'a,

Her zaman olduğu gibi çalışmam boyunca da yanımda olan, bana inanan, daima güvenen, gösterdikleri sonsuz sabır ve özveri ile yardımlarını esirgemeyen sevgili eşime, anneme, babama ve kardeşlerime ve en önemlisi haberini aldığım günden beri beni heyecanlandıran ve hasretle beklediğim yavruma en içten sevgi ve saygılarımı sunar, teşekkür ederim.

Hakan KEÇE

ÖZET

KEÇE, Hakan. Çocuk Destek Merkezlerinde Yaşayan Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklarının Sosyal kaygı Düzeyleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Bu tezin amacı Çocuk Destek Merkezlerinde Yaşayan cinsel istismar mağduru çocukların sosyal kaygı düzeylerini inceleyerek bu merkezlerde çocuklara sunulan hizmetlerin çocukların ihtiyaçlarına cevap vermesine, verilen hizmetlerin niteliğin artırılmasına ve hizmet kalitesinin yükseltilmesine ışık tutmasıdır.

Yapılan literatür taramasında merkezlerden hizmet alan çocukların merkeze geliş nedenleri benzer ise de özelinde her çocuğun bu davranışı yapma şekli, yapılan davranışın etkileri, çocuğun kendisinin bu davranıştan etkilenme derecesi, gelişimsel özellikleri v.b. farklılık gösterdiğinden her çocuğa sunulan hizmet de bu değişkenler göz önünde bulundurularak oluşturulan bireysel bir plan çerçevesinde verilmektedir. Cinsel istismar mağduru çocukların sosyal kaygı düzeylerine yönelik yapılmış doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda araştırmada cinsel istismar mağduru çocukların sosyal kaygı düzeyleri ele alınmıştır.

Bu çalışma, nicel araştırma metoduyla gerçekleştirilmiş olup araştırma modeli olarak tarama modeli kullanılarak 416 çocuğa ulaşılmıştır. Araştırmada ergenler için sosyal kaygı ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğe ek kişisel bilgi formları düzenlenerek demografik bulgulara ulaşılmıştır. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyleri Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ) aracılığıyla ölçülmüştür. Elde edilen bulgularda cinsel istismar mağduru çocukların sosyal kaygı düzeylerinde farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik yapılan çalışmada yaş, cinsiyet, eğitim, gelir durumu gibi değişkenlerinin çocukların sosyal kaygı düzeylerinde etkili olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan çocuklardan %40,3 örgün öğretimin dışında kalarak açık ilköğretime yada açık lisede öğrenimlerini devam ettirmektedir. İstismarın en önemli sonuçlarından biri de mağdurun eğitim dışı kalarak eğitimlerini açık öğretimden devam ettirmeye çalışmalarıdır. Bununla Araştırmaya katılan çocukların olumsuz değerlendirilme korkusu ile genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma

arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki bulunmuştur. Bu durum açık olarak göstermektedir ki olumsuz değerlendirme korkusunu yenemeyen çocuklar genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duymakta ve bu durum yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk yaratmaktadır.

Farklı yaş grupları arasında sosyal kaygı ölçeği kullanılarak yapılan çalışmada yeni sosyal ortamlarda korku ve huzursuzluk duyma açısından konu değerlendirildiğinde 15 yaş ve altı olanlarda genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma en fazla iken 17 yaş ve üstü olanlarda en azdır. Bu durum küçük yaşta istismara uğrayan çocukların yaşadığı travmayı çok zor atlatabildiğini ya da atlataamadığını göstermektedir. Ailesinin ortalama aylık geliri farklı olan gruplar arasında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu açısından incelendiğinde ailesinin geliri 1500 TL altı olanlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu en fazla iken 2500 TL üstü olanlarda en azdır.

Sonuç olarak Araştırmaya katılan çocuklarda Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği ve alt boyutları için yapılan normallik analizine göre söz konusu puanların normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu doğrultuda; olumsuz değerlendirilme korkusu, genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma, yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma oranları normal dağılım göstermemektedir.

Anahtar Sözcükler

Cinsel istismar, Çocuk Destek Merkezi, Rehabilitasyon, Sosyal kaygı Düzeyi,

ABSTRACT

Kece, Hakan. Social Anxiety Level Of Girl's Children For Sexual Excessive Victims Living In Children's Support Centers, Master Thesis, Ankara, 2018.

The aim of the present study evaluate to social compliance level of the victims of child sexual abuse under the protection and care in child support center, to respond to the needs of children to whom services provided in these centers, and to enlighten increase the quality of services provided and to raise the quality of service.

In the literature review, even if the reasons are similar for the arrival of children who are taking services from these centers, in particular, the manner in which each child behaves, the effects of behavior, the degree to which the child itself is affected by this behavior, developmental characteristics, etc. shows diversity so the service provided for every child is created individual plan considering these variables. A direct study for social adjustment level of the victims of child sexual abuse was not found. In this regard in this research contextualise social adjustment level of the victims of child sexual abuse.

This study was carried out by qualitative research method, 416 children were reached using the survey model as research model. In this study, social anxiety inventory was used for adolescents. By providing additional personal information forms on this scale demographic findings reached. Participant's level of social adjustment measured by means of Social Anxiety Scale for Adolescents (SAS-A). In the findings obtained, different levels of social adjustment have emerged from the victims of child sexual abuse.

In the study for the victims of child sexual abuse, variables such as age, gender, education, income status were effective in children's social adjustment levels. 40,3 percent of the children participated in survey, stayed out of the formal education, continue to study whether in open plan schools or in open high school. One of the most important consequences of abuse is the victim stay out of formal education and tried to continue to study in open plan schools. With this, it was found positively strong

relationship between the Fear of Negative Evaluation and Feeling Fear and Restlessness in General Social Situations of the children participated in the survey.

Key Words

Child Support Center, Sexual Abuse, Social Compliance Level,

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
TABLolar DİZİNİ	xv
GİRİŞ	1
BÖLÜM I.....	3
PROBLEM	3
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
1.3. TANIMLAR.....	6
BÖLÜM II	8
KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. İHMAL VE İSTİSMAR KAVRAMI.....	8
2.2. CİNSEL İSTİSMAR	13
2.3. ÇOCUKLARIN ONLİNE ORTAMDA CİNSEL İSTİSMARI	17
2.4. ÇOCUK İSTİSMARI RİSK ETMENLERİ.....	18
2.4.1. İstismarcıya Ait Risk Faktörleri	20
2.4.2. Mağdura (Kurbana) Ait Risk Faktörleri.....	22
2.5. ÇOCUK İSTİSMARI İLE MÜCADELENİN HUKUKİ TEMELLERİ	22
2.5.1. Ulusal Mevzuatımızda Çocuk İhmal ve İstismarı	22
2.6. ULUSLARARASI DÜZENLEMELERDE ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI.....	25
2.7. SOSYAL KAYGI VE SOSYAL KAYGIYLA İLİŞKİLİ KAVRAMLAR	26

2.7.1. Sosyal Kaygının Belirtileri ve Etkileri	28
2.7.1.1. Sosyal Kaygının Belirtileri	28
2.7.1.2. Sosyal Kaygının Etkileri	30
2.7.2. Sosyal Kaygısı Yüksek Çocuk ve Ergenlerin Özellikleri	31
2.7.2. Sosyal Kaygının Oluşumunda Etkili Olan Faktörler.....	33
2.7.3. Sosyal Kaygı ve Sonuçları	34
2.8. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİ	35
2.8.1. Merkezlerin Açılması	36
2.8.2. Merkezlerin Fiziki Yapısı.....	36
2.8.3. Merkezlerin İhtisas Alanları.....	37
2.8.3.1. Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri	37
2.8.3.2. Suç Mağduru Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri.....	38
2.8.3.3. Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri	39
2.8.3.4. Refakatsiz Sığınmacı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri	40
2.8.3.5. Gebe Çocuklar ve Çocuk Annelere Yönelik Çocuk Destek Merkezleri	42
2.8.3.6. Madde Bağımlısı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri	43
2.9. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE CİNSEL İSTİSMAR İLE İLGİLİ UYGULAMALAR: ANKA PSİKO-SOSYAL ÇOCUK DESTEK PROGRAMI.....	44
2.10. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE BULUNAN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ 46	
2.11. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE ÇOCUKLARIN SAĞLIK TAKİBİ	46
2.12. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE SOSYAL SPORTİF VE KÜLTÜREL FAALİYETLER	47
2.13. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ PROGRAMI.....	47

2.14. ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARINDA SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ	47
BÖLÜM III.....	50
YÖNTEM.....	50
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	50
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	50
3.3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	52
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	52
3.3.2. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği	52
3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ	54
3.5. VERİ TOPLAMA SÜRECİNDE EVREN VE ÖRNEKLEME İLİŞKİN GÖZLEMLER.....	55
3.6. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI.....	57
3.7. PARAMETRİK OLMAYAN TESTLER.....	57
3.8. GÜVENİRLİK ANALİZİ.....	58
BÖLÜM IV	59
BULGULAR.....	59
4.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE BULGULAR.....	59
4.2. İLİŞKİ TESTLERİ	66
4.2.1. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ne Göre ilişkisel Bulgular.....	66
4.3. FARKLILAŞMA TESTLERİ	68
4.3.1. Bölge Açısından Farklılıkların İncelenmesi.....	68
4.3.2. Yaş Açısından Farklılıkların İncelenmesi	70
4.3.3. Eğitim Durumu Açısından Farklılıkların İncelenmesi	72
4.3.4. Ailelerin Demografik Yapılarına Göre Farklılıkların İncelenmesi	78
BÖLÜM V.....	88
SONUÇ.....	88
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	88
5.1.1. Tartışma.....	88
5.1.2. Sonuç.....	91
5.2. ÖNERİLER.....	96

KAYNAKLAR	102
EKLER.....	111
EK-1. ORİJİNALLİK RAPORU	111
EK-2. ETİK İZİN MUAFİYET BELGESİ.....	112
EK-3. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	113
EK-4. ERGENLER İÇİN SOSYAL KAYGI ÖLÇEĞİ.....	116
EK-5. BAKANLIK İZİN BELGESİ.....	118
ÖZGEÇMİŞ.....	120

KISALTMALAR DİZİNİ

ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ASPİM	: Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
BM	: Birleşmiş Milletler
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇHS	: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇİM	: Çocuk İzlem Merkezi
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezi
Genel Müdürlük	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünü,
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
Merkez	: Çocuk Destek Merkezi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	: The United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Kişisel Bilgiler	60
Tablo 2. Bölgelere Göre Dağılım	61
Tablo 3. Ölçek İfadelerine Verilen Cevapların Dağılımı	63
Tablo 4. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri	64
Tablo 5. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Normallik Testi	65
Tablo 6. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının İlişki Analizi	66
Tablo 7. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Bölge Açısından İncelenmesi	68
Tablo 8. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Yaş Açısından İncelenmesi	70
Tablo 9. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi	72
Tablo 10. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Lise Türü Açısından İncelenmesi	74
Tablo 11. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Babanın Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi	75
Tablo 12. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Annenin Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi	76
Tablo 13. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ailedeki Toplam Birey Sayısı Açısından İncelenmesi	78
Tablo 14. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Kira ya da Kendi Evinde Oturma Durumu Açısından İncelenmesi	79
Tablo 15. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Evdeki Oda Sayısı Açısından İncelenmesi	80
Tablo 16. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Oturulan Evin Isıtma Sistemi Açısından İncelenmesi	81
Tablo 17. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ailenin Ortalama Aylık Geliri Açısından İncelenmesi	83

Tablo 18. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ailesinin Evine Giren Gelirin Geçinmeyi Sağlamaya Yetme Durumu Açısından İncelenmesi	84
Tablo 19. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Babanın Mesleği Açısından İncelenmesi	86
Tablo 20. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Annenin Mesleği Açısından İncelenmesi	87

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü tarafından çocuk istismarı: *"Çocuğun sağlığını, fiziksel ve psikososyal gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek uygulanan tüm davranışlar olarak tanımlanmaktadır."* Turton ise cinsel istismarı hukuksal boyuttan şöyle tanımlamaktadır: *"15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilen hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş çocuklara karşı ve diğer çocuklara karşı sadece cebir tehdit, hile veya cebir veya iradeyi etkileyen başka bir nedenle gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış olarak anlaşılır"* demektedir (Turton, 2008).

Çocuk ihmali ve istismarı günümüzün en önemli sosyal sorunlarından birini oluşturmaktadır. Ülkemizde ihmal ve istismar konusunun konuşulması çok yeni olmakla birlikte çocuğa verilmesi gereken ilgi, sevgi ve merhamet kavramları üzerinde önemle durulmuştur. Geleneklerimizde çocuk, sevgi ile özdeşleşmiş ancak ihmal ve istismar gündeme gelmemiş ya da konuşulmaktan kaçınılan bir tabu şekline dönmüştür.

Çocuklar da yetişkinler gibi pek çok travmatik deneyim yaşamaktadırlar. Çocukluk çağında yaşanan travmalar bedensel ve ruhsal gelişimlerinde aksamalara yol açabilmektedir. Çocuklarının cinsel istismarına neden olan risk faktörlerinin yaygınlığı ve bu istismarın çocuklar üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda çocuklara sunulacak kurumsal hizmetin niteliğinin ve bu hizmetin alt yapısını oluşturan hukuki düzenlemelerin hayati önemde olduğu görülmektedir.

Araştırmamız kapsamında gerçekleştirilen veri ve literatür taraması, Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı Çocuk Destek Merkezlerinde Yaşayan cinsel istismar mağduru kız çocuklarının sosyal kaygılarına dikkat çekmektedir. Cinsel istismara maruz kalmış kız yada erkek çocukların sorunlarının açığa çıkartılması sosyal sorun alanının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra cinsel suç mağdurlarına sağlanan hizmetlerdeki gelişmenin ve bu tür mağdurlara karşı tutumların daha anlayışlı ve hoşgörülü olmasının başvuruların sayısının artışına neden olduğu vurgulanmaktadır (Akıncı-Sokullu, 2008).

Ülkemizde cinsel suç mağdurlarına yaklaşımın değişmekte olduğu görölmekle birlikte henüz mağduru ikinci kez mağdurastıran yaklaşımların sürdüğü de bilinmektedir.

Cinsel anlamda sömürü ve istismara maruz kalan çocukların özellikle de kız çocukların sosyal risklere açık ve kolay incinebilir olabilecekleri tespitinden hareketle bu çocukların karşı karşıya kaldıkları risklerin analiz edilip önlenbilmesine yönelik her türlü anlama, açıklama, koruma ve önleme çabası yüksek derecede önem taşımaktadır (Küntay ve Erginsoy, 2005).

Araştırmamız, üniversite ile sosyal hizmet uygulama alanı arasındaki bağa işaret ederek üniversite bünyesinde elde edilecek bilimsel verilerin mesleki alanda uygulanabilirliğine ve mağdur tarafların bakış açılarının bilimsel araştırmalardaki görünürlüğünün önemine vurgu yapmayı hedeflemektedir.

BÖLÜM I

PROBLEM

Her tür istismar çocuklar üzerinde onulmaz etkiler yaratmakla birlikte, en ağır olan istismar türü ise cinsel istismardır. Çocuklar üzerinde ömür boyu derin etkiler bırakan istismar türleri; çocukların fiziksel, zihinsel, bilişsel, duygusal gelişimlerini negatif yönde etkiler. Bunun yanında çocukların akademik başarılarını olumsuz yönde etkilediği gibi iş hayatında ve sosyal hayatta iletişim problemlerine sebep olduğu tespit edilmiştir. Özet olarak, çocuk ihmali ve istismarı tüm toplumların hayat kalitesini düşüren, psiko-sosyal gelişimleri ile idari, mali ve hukuki işleyişlerini olumsuz olarak etkileyen önemli bir sorundur.

Ülkemizde Çocuk Koruma Kanununu hükümlerine göre haklarında koruma ve bakım tedbiri kararı verilen cinsel istismar mağduru çocuklar Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı alanında ihtisaslaştırılmış Çocuk Destek Merkezlerinde hizmet almaktadırlar. Bu merkezlerde hizmet alan tüm çocukların yaşam kalitesinin yükseltilmesi, sorunlarla baş etme kapasitelerinin geliştirilmesi, refah ve huzur içinde tekrar topluma kazandırılabilmesi temel amaç olmalıdır. Çocukların kendine güvenli, geleceğe ümitle bakabilen ve güçlü bireyler olabilmeleri için sosyal kaygı düzeylerinin minimize edilmesi gereklidir.

Öte yandan; kaygı, cinsel istismarın uzun vadedeki etkilerinden biri olup cinsel istismar kurbanlarında sık sık ortaya çıkan psikolojik bulgulardandır. Cinsel istismar kurbanlarında, kaygı ile bağlantılı olan; süreğen gerilim, düzensiz uyku biçimi, ve baş ağrıları, mide bulantıları, solunum yolu rahatsızlıkları, süreğen pelvik ağrısı gibi somatik yakınmalar şeklindeki belirtilerin kötü muamele öyküsü bulunmayan karşılaştırma gruplarına göre daha fazla olduğu değerlendirilmektedir (Topçu, 2009).

Bu çerçevede; istismarın uzun vadedeki önemli etkilerinden biri olan kaygının, Çocuk Destek Merkezlerinden hizmet alan cinsel istismar mağduru çocuklarda etkisi kaçınılmazdır. Ancak bu merkezlerde kaygıyı azaltıcı ve önleyici herhangi bir program

bulunmamaktadır. Bu merkezlerde uygulanan Anka Çocuk Destek Programı çocuğa yönelik tek program olmakla birlikte bu program ile psiko-sosyal desteğe odaklanılmıştır. Ancak bu çocuklarda kaçınılmaz olan kaygıyı önlemeye veya azaltmaya dönük bir çalışma yapılmamaktadır.

Çocuk Destek Merkezlerinden hizmet alan cinsel İstismar mağduru çocukların sosyal kaygı düzeyinin boyutlarının ne derece olduğu, kaygıya neden olan yâ da kaygı düzeylerini düşüren etmenlerin neler olduğu, aile yapılarının ve demografik göstergelerin kaygı üzerinde ne derece etkili olduğu daha önce hiçbir araştırmacı tarafından ortaya konmamıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu tez çalışmasının birincil amacı; yaşamında cinsel istismara maruz kalmış çocuklarının sorunlarına kulak vermek, onları risklere karşı korurken uygulanan yöntemleri çocuk merkezli bakış açısından anlamaya çalışmak, cinsel istismar mağduru kız çocuklarının güçlendirilmesine, sosyalleştirilerek topluma yeniden kazandırılmalarına ve çocuk koruma sisteminin geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Bu perspektif ile Çocuk Destek Merkezlerinden hizmet alan cinsel istismar mağduru kız çocuklarının sosyal kaygı düzeylerinin incelemektir.

Diğer bir amaç ise Çocuk Destek Merkezlerinde yaşayan cinsel istismar mağduru çocukların sosyal kaygı düzeylerini inceleyerek bu merkezlerde çocuklara sunulan hizmetlerin çocukların ihtiyaçlarına cevap vermesine, verilen hizmetlerin niteliğin artırılmasına ve hizmet kalitesinin yükseltilmesine ışık tutmasıdır.

Ayrıca; bu araştırmada çocukların bakış açısından; sosyal kaygı ve sosyal uyumlarına ilişkin problem alanındaki sorunların çözümüne dair sosyal hizmetler açısından uygulayıcılara yol gösterebilecek somut öneriler üretilmesi çabası ön planda tutulmaktadır.

Bunun yanı sıra aşağıdaki araştırma sorularına da yanıt aranacaktır:

- Cinsel istismara maruz kalan çocukların sosyal-kaygı düzeylerinin ve yaş, eğitim, bölgesel açıdan değerlendirildiğinde anlamlı farklılık var mıdır?
- Cinsel istismara maruz kalan çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik seviye açısından anlamlı farklılık var mıdır?
- Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda, olumsuz değerlendirilme korkusu açısından anlamlı farklılık var mıdır?
- Cinsel istismara maruz kalan çocuklarda genel ve yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma açısından anlamlı farklılık var mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocukların en önemli ve vazgeçilmez haklarının başında gelen huzurlu, sağlıklı ve emniyetli bir çevrede yetişmesine engel olan cinsel istismar, bir ülkenin geleceği olan çocuklara ve dolayısıyla topluma verdiği zararlar bakımından tartışılması gereken bir konudur.

Türkiye İstatistik Kurumunun 2016 yılı verilerine göre “güvenlik birimlerine mağdur olarak gelen 158 bin 343 çocuğun %87,9’unu suç mağduru, %12’sini takibi gereken olay mağduru, %0.1 inde ise kabahat mağduru çocuklar” olarak tespit edilmiştir. Yine aynı verilerde “suç mağduru çocukların %55,1’inin erkek, %44,9’unun kız çocuğu, takibi gereken olay mağduru çocukların %51,1’inin erkek, %48,9’unun kız çocuğu ve kabahat mağduru çocukların ise %62,1’inin erkek, %37,9’unun ise kız çocuğu” olduğu aktarılmıştır (Tuik, 2016).

Çocukluk yaşamında cinsel ve fiziksel istismara maruz kalmış kadınların yetişkin yaşamına uyumunu araştıran çalışmaya göre çocukluk/gençlik döneminde maruz kalınan cinsel istismarın, fiziksel istismara kıyasla ruhsal sağlığı ve yetişkinin yaşamındaki uyumunu, şu andaki hayattan memnun olma ve geleceğe yönelik

umutlarına dair bakışını daha şiddetli bir şekilde etkilediğini ortaya koyan bulgular mevcuttur (Odabaş, 2006).

Cinsel istismar mağduru çocuklara hizmet veren kuruluşlarda koruma ve bakım altında olan çocukların kuruluşa alınma sebepleri benzer ise de özelde her çocuğun yaşadığı olayın oluş şekli, olaydan etkilenme düzeyi, aile ve çevresel özellikler mutlaka farklılık göstermektedir. Tüm bu farklılıklar göz önüne alındığında çocukların yaşadıkları travmanın boyutu da değişmektedir. Bu çerçevede; koruma ve bakım altında olan tüm çocuklara verilen hizmetin amacına uygun yürütülebilmesi için yukarıda belirtilen hususlara da dikkat edilerek vaka bazlı bireysel uygulama planı hazırlanmalı ve hizmet plan çerçevesinde verilmelidir. Tüm bu hizmetlerin amaca ulaşabilmesi için olmazsa olmaz çocuğunda kararlara katılımının sağlanmasıdır. Böylece çocuğun sosyal kaygısının azaltılarak toplumla bütünleşmesinin sağlanması için adım atılmış olacaktır.

Kız çocuklarının cinsel istismarına neden olan risk faktörlerinin yaygınlığı ve bu istismarın çocuklar üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda kız çocuklarına sunulacak kurumsal hizmetin niteliğinin ve bu hizmetin alt yapısını oluşturan psiko-sosyal destek hizmetinin hayati önemde olduğu görülmektedir.

Bu çalışma cinsel istismarın mağdurlar açısından ele alınması yönünden konu ile ilgili yapılmış olan diğer çalışmaları tamamlayıcı ve yapılacak olan yeni çalışmalara kaynak sağlayıcı özelliktedir. Özellikle istismar sonrası topluma kazandırılması ve toplum içinde tutunmaları çok önemli olan mağdurların sosyal kaygıları açısından çok önemlidir.

1.3. TANIMLAR

Psikososyal Destek Hizmeti: Çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları dikkate alınarak oluşturulan ve psikososyal destek programı çerçevesinde yürütülen mesleki müdahale süreçlerini,

Suç Mağduru Çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiilin kendisine karşı işlenmesi sonucu mağdur olan çocuğu,

İhtisaslaşma: Çocukların mağduriyet, suçta sürüklenme, sokakta yaşama, yaş, cinsiyet ve ihtiyaçlarına uygun olarak merkezin yapılandırılmasını,

Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini, bu mahkemelerin bulunmadığı yerlerde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun geçici 1 inci maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarına göre belirlenecek mahkemeleri,

Kaygı: Genel anlamıyla kaygı, herhangi bir tehlikenin korkusunun yansıması olarak insanda ortaya çıkan tedirginlik ya da akıl dışı korku durumu olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal Kaygı: Sosyal kaygı, utanmaktan, küçük düşmekten, sosyal ortamlarda başkaları tarafından olumsuz değerlendirilmekten yoğun şekilde korkma ve korkulan durumlardan kaçınma eğilimi ile tanımlanabilecek yaygın bir kaygı bozukluğunu ifade etmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İHMAL VE İSTİSMAR KAVRAMI

İhmal ve İstismar tüm dünya çocuklarını ve ailelerini etkileyen, onlarda onulmaz yaralar açan ve insanlığı çaresiz bırakan en önemli toplumsal sorunlardan biridir. Bu sorunun da çözümünü yine toplumlar kendi içinde barındırmaktadırlar. Unutulmamalıdır ki yaşanan durum çocuklar üzerinde fiziksel, zihinsel, bilişsel ve duygusal etkileri olan ve belki de ömür boyu yaşanacak bir travmanın habercisidir.

Çocuğa yönelik ihmal ve istismarın tarihsel süreci bilmek bundan sonra atılacak adımlar için yol gösterici olacaktır. Çocuklara karşı kötü muamele tarihsel olarak da uzun dönemler boyunca varlığını sürdüren bir sorun olmasına rağmen yıllarca insanlar tarafından görmezden gelinmiş ve üzerinde konuşulmamıştır.

Çocuk istismarı, literatürde farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütünün (WHO), 2002 yılında yaptığı tanıma göre: “çocuk istismarı, çocuğun, sağlığını, fizik ve psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlardır.” denmektedir. Farklı bir bakış açısıyla çocuk suistimali, çocuğun tüm gelişim evrelerini olumsuz yönde etkileyen tüm davranışlardır. Tanıma göre çocuğun davranışı mutlaka algılaması veya yetişkinin bilinçli olarak yapması şart değildir (Turton, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) istismarı tanımlarken dikkate alınması gereken üç unsurun olduğunu öne sürmüştür: ilk olarak çocuk, sonra suiistimal eden kişi ve son olarak da istismarın kurbanında yol açtığı zarar. Dünya Sağlık Örgütü “nün tanımı çocuk cinsel istismarını tanımlamada daha kapsamlıdır ve yetişkinlerin cinsel doyumunu ilgilendirmesi kadar bir çocuğun üzerinde kontrol kazanmak kötüye kullanılan güven ve güç sorununu içerir: diğer kişinin ihtiyaçlarını giderme veya tatmin etme niyetiyle yapılan aktivitedir (Turton, 2008).

İhmal ise çocuğun bakım, temizlik, beslenme, ilgi görme gibi ana ihtiyaçlarının yerine getirilmemesidir. Zaten bu durum bireyin sağlığını ve büyümesini olumsuz etkiler (Şahin ve ark 2006). Başka bir bakış açısına göre ise, "Çocuk ihmali" başta ebeveynler olmak üzere, çocuğa bakım hizmeti vermekle sorumlu kişiler ile toplum tarafından, çocuğun temel hak ve özgürlükleri çerçevesinde, çocuğun bakım ihtiyaçlarının yanında, eğitim, sağlık sevgi gibi esas ihtiyaçlarını ihmal etmeleri neticesinde, çocuğun tüm gelişim alanlarına mani olunması olarak tanımlanmaktadır (Turhan ve ark.2006; Bahar ve ark. 2009).

İstismar ve ihmali farklı kılan ana unsur; ihmalin soyut, istismarın ise somut bir davranış biçimi olmasıdır. İhmal: çocuğa bakmakla yükümlü kişinin, çocuğun temel bakım ihtiyaçlarını yerine getirmede yetersiz kalmasıdır. İhmal günümüzde en çok rastlanan ve derin etki bırakan istismarı biçimidir. (Polat, 2001).

Çocuğa yönelik kötü muamele; toplumların geçmişinde var olması yeni olmamakla birlikte basın yayın organlarında yer alması ve gündem olması yenidir. Ancak günümüzün bu konudaki temel sorunlardan biri gündem yapılan çocuk suiistimali konusunun medyada veriliş şeklidir. Çocuk istismarı çok boyutlu ve çok detaylı araştırılması gereken bir konudur. Medyanın bu haberleri yaparken gözden kaçırdığı birçok detayı atladığı görülmektedir

Çocuğa yönelik kötü muamele geniş kapsamda ele alındığında; çocuğun pornografik yayınlarda kullanılması, çocuğun para karşılığında cinsel ilişkiye zorlanması, madde kullandırma gibi içinde suç barındıran ve organize suç örgütlerinin eylemleri, suiistimali detaylandırmakta ve farklı bir boyut kazandırmaktadır. Bu perspektif ile yapılacak ilk ve en önemli iş, çok faktörlü olan konunun, detaylıca ele alınmasından sonra eyleme geçilmesidir.

İstismar mağdurlarında karşılaşılan ağır psikolojik travma ve stres bozuklukları ile intihar yönelimleri, kendilerine zarar verme isteği gibi düşünceler gelişebilir. İstismar mağduru çocukların, bedensel gelişimlerinin tamamlanmamış olması, zayıf ve kırılgan olmaları, ya da istismarcıya haz ve gevşeme vermesi gibi nedenlerle bedenlerinden nefret edebilirler ve kendi bedenlerini tahribe ya da intihara yönelebilirler. Bu yolla

kaygı ve depresyonun verdiği acılardan kurtulmayı hedef edinmiş olabilirler (Topçu, 2009).

Türkiye’de çocuğa karşı kötü muamele konusu üzerinde konuşulamaz ve tartışılmaz bir olarak kabul edildiği için, mağdurların konuşmaktan kaçındıkları bir istismar türü olarak görülmektedir (Polat, 2007a). Dolayısıyla ortaya çıkan istatistiki verilerin gerçek değerlerin altında olduğu görülmektedir.

Özbaran ve arkadaşları tarafından 2003 ve 2004 yılları arasında gerçekleştirilen bir çalışmada, Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Psikiyatri Kliniğine cinsel istismara uğrama sebebiyle gelen yirmi çocuğu kapsayan çalışmada istismarın çocukta yarattığı sosyal ve duygusal sonuçları ele alınmıştır. Ölçme aracı olarak, Çocuk ve Gençler için Davranış Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Yaşları 5 ile 16 arasında değişen katılımcıların 9’u kız 11’i erkektir. Çalışmaya katılan çocuk ve ergenlerin ilk cinsel saldırıya uğradıkları yaş, ortalama olarak 8.4’dür. Katılımcıların % 45’i (N=9) 0-6 yaş döneminde, % 35’i (N=7) 7-12 yaş döneminde ve % 20’si ise 13-17 yaş döneminde cinsel istismara uğramıştır. Olguların % 60’ı (N=12) çekirdek ailelerden, % 40’ı (N=8) ise boşanmış veya parçalanmış ailelerden gelmektedir. 12 katılımcı bir kez cinsel istismara uğradığını ve bunun tekrar etmediğini belirtmiştir. Diğer 8 katılımcı iki ayla on iki ay arasında değişen sürelerde istismara maruz kaldığını beyan etmiştir. Mağdurların % 30’u (N=6) vajinal penetrasyon, % 25’i (N=5) anal penetrasyon, % 15’i (N=3) interfemoral ilişki, % 15’i (N=3) teşhir ve diğer % 15’i (N=3) cinsel dokunma içeren cinsel istismara maruz kalmışlardır. Araştırma bulgularına göre ilk değerlendirmede, mağdurların % 35’inde (N=7) anksiyete bozukluklarından posttravmatik stres bozukluğuna, % 10’unda (N=2) yaygın anksiyete bozukluğuna ve diğer % 10’unda (N=2) majör depresyona rastlanmıştır (Özbaran, ve ark. 2009).

Demirci ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen başka bir çalışmada Konya Adli Tıp Şube Müdürlüğü’ne başvuran ikiyüzyetmişbeş vaka incelenmiştir. Çocuklar dört-onsekiz yaş aralığında olup, ortalama yaş 14,05 çıkmıştır. Vakaların %22,2’si erkek, %77,8’i kız olduğu anlaşılmıştır. “İstismar eyleminin sonucunda mağdurun beden ve ruh sağlığının bozulup bozulmadığı” sorulan 91 olgunun %5,5’ine (n=5) anksiyete

bozukluklarından post travmatik stres bozukluğu tanısı konulmuştur (Demirci, Doğan, Erkol, ve Deniz, 2008).

Karakaya ve arkadaşları tarafından Kocaeli ilinde 2003-2005 yıllarında yapılan başka bir çalışmada Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Polikliniği'ne cinsel istismara uğradığı gerekçesiyle getirilen olgular araştırılmıştır. Araştırmada mağdur olarak getirilen yirmibir çocuk ve ergenin ruhsal belirtileri DSM-IV'e dayalı olarak incelenmiştir. Dört-onaltı yaş arası oniki kız, dokuz erkek çocuk araştırmanın örneklemini olmuşturlardır. Araştırmaya katılan çocukların ailelerinin demografik özellikleri incelendiğinde düşük gelir seviyesindeki ailelerden geldikleri anlaşılmıştır. Bu çocuklarda ağırlıklı olarak görülen rahatsızlıkların başında travma sonrası stres bozukluğu, ayrılık anksiyetesi bozukluğu, major depresif bozukluk ve dışa atım bozuklukları olarak saptanmıştır (Karakaya ve ark. (2005).

Kültür ve arkadaşlarının Aralık 2004-Nisan 2008 tarihleri arasında On Dokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Çocuk Psikiyatrisi Polikliniği'ne, cinsel istismara uğrama şüphesi nedeniyle adli makamlar tarafından muayene edilmek üzere sevk edilen yetmiş iki vaka incelenmiştir. Çalışma kapsamındaki 72 olgunun değerlendirme sırasındaki yaşları 4 ile 18 yaş aralığındadır. Yaş ortalamaları $12,18 \pm 3,67$ olup, olguların %72,2 (n=52)'si kız, %27,8 (n=20)'i ise erkektir. Yapılan araştırmada yaşları büyük olan çocukların, defaten farklı boyutlarda ve şekillerde istismara uğradığı anlaşılmıştır. Yaş faktörünün büyümesiyle birlikte kızlarda vajinal penetrasyon biçimindeki istismar oranının arttığı görülmüştür. Yapılan fiziki muayenede kız çocuklarda ve yaşça daha büyük çocuklarda yüksek oranda fiziksel bulgulara (anal-vajinal lezyonlar) rastlanmıştır (Kültür, Çetin, Gökler, 2009).

Kültür ve arkadaşlarının yaptığı başka bir araştırmada Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi bölümüne 2000- 2004 yılları arasında başvuran 54 çocuk istismarı vakası demografik olarak değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre, 54 istismar mağdurunun % 38.9'u (N=21) erkek olup, % 61.1'i (N=33) kızdır. Deney grubunun (N=42) cinsel istismardır. Cinsel istismara maruz kalan çocukların yaş ortalaması 11.8 ± 4.0 'dür. Cinsel istismar olgularının % 16.7'si (N=7) vajinal penetrasyon, % 11.9'u (N=5) anal penetrasyon, % 2.4 'ü (N=1) hem anal hem oral

penetrasyon içermekte olup geri kalanı cinsel dokunmadır (Kültür, Çetin, Gökler, 2009).

Bazı araştırmalarda, çocukluk çağında cinsel istismara uğrayan kişilerin, daha sonra cinsel suçlulara dönüştüğü ortaya konmaktadır. Craissati ve McClurg 1996 yılında, mahkum edilmiş cinsel istismarcıların yaklaşık % 50'sinin çocukluğunda cinsel istismara uğradığını belirtmiştir. Romano ve De Luca 1997 yılında cinsel suçluların ortalama olarak % 28'inin cinsel istismar öyküsü olduğunu ve bunların % 15.5'inin yetişkin erkekler olduğunu rapor etmiştir (Proeve & Reilly, 2007).

Çocuk cinsel istismarının ne denli ciddi bir problem olduğunu yansıtan epidemiyolojik veriler ancak 1970'li yıllarda özellikle A.B.D.'de gündeme gelmiştir. Bu epidemiyolojik verilerin, yapılan araştırmalarda birbiriyle çelişkili sonuçları sosyal bilimcilerin dikkatini çekmektedir. Bugün bile cinsel istismarın toplumdaki yaygınlığıyla ilgili verilerin farklı olmasının sebepleri ele alındığında, tanım farklılıklarının olması, araştırmalarda ele alınan örneklemin yaş, eğitim, sağlık, aile vb. özelliklerinin farklı olması ve farklı toplumsal yapılar sayılabilir (Topçu, 2009).

Oral ve arkadaşları tarafından İzmir Behçet Uz Çocuk Hastanesinde 2001 yılında yapılan başka bir araştırmada, istismar tanısı ile takip edilen elli vakanın çözümlemesinde en önemli risk etmenleri belirlenmiştir. Buna göre sırasıyla; anne-babanın eğitim seviyesinin düşük olması, anne-babanın ruh sağlığının bozuk olması, ekonomik yetersizlikler, aile içi şiddet, boşanma, aile içi iletişim sorunu, bağımlılık ve sosyal dışlanma olarak tespit edilmiştir. Vakaların % 94'ünde belirlenen bu risklerden en az üçünün bir arada olduğu görülmüştür. (Oral ve arkadaşlarının 2001).

İstismar vakalarında fail ile mağdurun yaş farkı, çocukluk yaşı olarak belirlenen sınır veya cinsel istismarın türüne göre farklılık gösterdiği görülmektedir (Pereda ve ark. 2009).

Güvenlik Birimlerine Gelen ve Getirilen Çocuklar ile ilgili Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) nun 2015 ve 2016 yılındaki bilgilere göre, *“güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısı 2016 yılında, 2015 yılına göre %10 oranında artarak 333 bin 435*

olmuştur. Çocukların %54,8'inin 15-17 yaş grubunda, %23,2'sinin 12-14 yaş grubunda, %21,9'unun ise 11 yaş ve altındaki çocuklar olduğu görülmüştür. Güvenlik birimine 2016 yılında gelen veya getirilen çocukların %65,4'ü erkek, %34,6'sı ise kız çocuğudur” (TÜİK,2016).

Güvenlik Birimlerine Gelen ve Getirilen Çocuklar ile ilgili Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2016 yılındaki verilerine göre: *“Güvenlik birimlerine mağdur olarak gelen 158 bin 343 çocuğun %87,9'unu suç mağduru, %12'sini takibi gereken olay mağduru, binde birini ise kabahat mağduru çocuklar oluşturdu. Suç mağduru çocukların %55,1'inin erkek, %44,9'unun kız çocuğu, takibi gereken olay mağduru çocukların %51,1'inin erkek, %48,9'unun kız çocuğu ve kabahat mağduru çocukların ise %62,1'inin erkek, %37,9'unun ise kız çocuğu olduğu görüldü” (TÜİK, 2016).*

Suç istatistikleri ele alındığında çocuklara yönelik cinsel istismar, en fazla görülen suç türlerinden biridir. Bu durum toplumsal tabu olarak kabul edildiğinden az bilinmekte ve az konuşulmaktayken medya aracılığı ile sürekli gündem yapılmaya başlanmıştır. Ancak bu haberlerin veriliş biçimi de yeni bir sorun alanı oluşturmaktadır. Bu haberler verilirken çok detaylı vermekte toplumsal ruh sağlığını bozma riski taşıırken, istismarcılara yeni fikirler de aşılayabilmektedir. Çocukların cinsel istismarı toplumların kara deliği gibi çocukları yutmakta ve savunmasız bırakmaktadır.

2.2. CİNSEL İSTİSMAR

Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma Komisyonu Raporun da: *“Cinsel istismar; çocuğun tam olarak anlayamadığı, onay vermesinin mümkün olamayacağı veya gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da toplumun yasalarına, sosyal normlarına aykırı olacak şekilde bir cinsel etkinliğe dâhil edilmesi”* olarak tanımlanmıştır.

Çocuklara yönelik kötü muamele toplumdan topluma ve yaşanan çağdan çağa çeşitli farklılıkları içinde barındırmakla birlikte her dönemde varlığını hissettirmiş fakat toplumlarda konuşulması bir tabu haline geldiğinden üstü hep karanlık olarak kalmıştır. Özellikle günümüzde artık konuşulmaktan ve üzerine gidilmekten çekinilmeyecek noktaya geldiği için istismar vakalarına yönelik dava sayılarındaki artış gözlerden

kaçmamaktadır. Bu artışın sebebi toplumlardaki hassasiyet mi yoksa var olanın ortaya çıkarılması ya da gerçekten bir artış mıdır bir bilinmezlik olarak önümüzde durmaktadır.

Karataş çocukluğu; “*fiziksel ve sosyal bir gerçeklik olarak her ne kadar insanlık tarihi ile özdeşleştirilse de insanın gelişim evreleri içinde özel bir dönem olarak tanımlanan çocukluk, yeni bir kavram sayılır. 18. yüzyılda, aydınlanma düşüncesinin de etkisiyle, çocukların eğitimi konusunda ortaya çıkan yeni yaklaşımlar, çocukları yetişkinlerden farklı bir ele alışı gerektirmiştir*” olarak ele almıştır (Karataş, 2000).

Günümüzde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde çocuklara verilen temel hak ve özgürlükler çeşitli nedenlerle engellenmekte ve bütün Dünyada çocuk hakları ihlalleri yaşanmaktadır (Erbay, 2013).

İstismara uğrayan çocukların tespitiyle ilerleyen süreç ilk olarak bir profesyonelin görüşmesi ile devam etmekte ve sonrasında sağlık durumunun tespiti ile tedavisi, idari, hukuki, ruhsal, psikolojik ve sosyal destek gibi sosyal güvenlik sistemleriyle halka halka devam etmektedir.

Tespitten sonraki yapılacak ilk çalışma olan çocukla görüşme yalnızca bu alanda lisans eğitimi almış birinin yapabileceği bir görüşme değildir. Yapılacak olan ve önceden yapılandırılmış olması gereken görüşme de görüşmecinin eğitimi, bilgi birikimi, tecrübesi ile donanımının yanında istismarın her adımını bilen ve her boyutunun resmini çekeabilen, dikkatli, özenli ve çocuk dostu dili bilen biri olması gerekmektedir.

Öte yandan Polat’a göre “*Cinsel istismar özellikle ensest gibi aile içinde yaşandığında açığa çıkması çok zor olan olgulardandır. Ancak çocuğun böyle bir travmaya maruz kaldığını gösteren işaretlerin ne olduğunu bilinmesi halinde problemi ortaya çıkartmak mümkün olacaktır. Bu da çocuk istismarının kısa ve uzun etkilerini bilerek mümkündür*” demektedir (Polat, 2007a).

İstismar yalnızca mağdur tarafından değil fail açısından da değerlendirilmelidir. Bu alanda atılacak en önemli koruyucu önleyici mekanizmalara ışık tutacak çalışmalar fail bakış açısından çıkacaktır. Örneğin pedofili vakalarında faillerin suçu işleyiş biçimleri,

çocuğa bakış açıları, aile yapıları ve tutum ve davranışları çocukların korunması için bize birçok ipucu verecektir.

Çok fazla bilimsel çalışmayı içinde barındıran istismar vakalarında tüm meslek grupları ve özellikle jandarma-polis gibi kolluk kuvvetleri, sağlık çalışanları, hukukçular, psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları konu hakkında bilgilenmeli ve özellikle vaka yönetimlerini öğrenmelidirler (Polat, 2007b).

Çocukların cinsel yetişkinlik yaşları da ülkeden ülkeye değişmektedir. Türk Ceza Kanun'unda cinsel yetişkinlik yaşları belirtilmemekle beraber cinsel istismar deyiminin açıklanması aşamasında çocukların cinsel yaşı dolaylı olarak on altı olarak belirtilmekte ve on altı, on yedi, on sekiz yaşlarındaki çocuklar ile cinsel ilişki yaşanması şikâyete bağlamıştır. Şikâyet edilmesi çerçevesinde cezayı müeyyideyi ön görmüştür.

Öteyandan, Chase ve Stam bir çalışmasında; *“Çocukların Cinsel Sömürüye Karşı Korunması’ konulu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 2001 (16) No’lu Tavsiye Kararı’nda, ‘cinsel sömürü’ kavramı çocuk pornografisi, fuhşu, cinsel köleliği ve bu amaçlarla çocukların ticaretini kapsayacak şekilde tanımlanmaktadır. Dolayısıyla uluslararası sözleşmelerde ‘cinsel sömürü’ kavramı ‘ticari cinsel sömürü’(commercial sexual exploitation) anlamında kullanılmaktadır. ‘Cinsel istismar’ ile ‘ticari cinsel sömürü’ arasındaki fark; birincisinde çocukların cinsel haz amaçlı, ikincisinde ise para veya menfaat karşılığında cinsel olarak kullanılması”* konusuna değinmektedir (Chase ve Statham; 2005).

Türk Hukuk sisteminde ise Çocukların Cinsel istismarına ilişkin konu Türk Ceza Kanununun 103. maddesinin birinci fıkrasında ele alınmıştır. Buna göre; cinsel istismar deyiminden;

a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar, olarak tanımlanmıştır.

Temel olarak Türk Ceza Kanununun bu maddesi ile cinsel istismarın çerçevesi çizilmiş, cinsel birliktelik yaşama çağı olarak on altı yaş belirlenmiş ve çocuğun istismar edilmesi durumunda faile üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür.

Çocuklar eğer aile içinden birinin veya yakın çevreden birinin istismarına maruz kalırsa yaşadığı travma daha da derinleşmektedir. Hatta yaşamının ilerleyen süreçlerinde cinsel kimlik bozukluğu, cinsel sömürü, farklı şekillerde istismara açık hale gelecektir. Bu yüzden Türk Ceza Kanununda failin aile de veya yakın çevreden olması durumunda cezalar iki katına çıkarılmaktadır.

Çocuğun istismarının aile içinden ya da yakın çevreden olması durumunda yaşadıkları ile yabancılar tarafından istismara uğramaları karşılaştırıldığında aile içinden ya da yakın çevreden olması daha çok yıkıcı etki etmektedir. Zira en fazla ‘güven’ ilişkisi geliştirdiği kişilerce mağdur edilmeleri, onları başlı başına kırılgan yapmakta ve evlerinden izinsiz ayrılmalarına neden olarak sokakta risk altında olarak hayatlarına devam etme davranışı sergilemelerine sebep olmaktadır.

Gelles ve Conte’ye göre istismar amaçlı cinsel davranışlar genel olarak üç şekilde gerçekleşmektedir (Gelles ve Conte, 1990). Bunlar;

“(1) Bir bedenin diğer bedenle elle tacizde olduğu gibi cinsel organlar haricinde temasıyla;

(2) Mağdurun bedenine failin cinsel organının veya başka bir cismin sokulması suretiyle ve

(3) Herhangi bir vücut teması olmadan, teşhircilik, röntgencilik ve pornografi olarak. “

İstismar vakaları çocuklarda; korku, kendini ifade edememe, intihar yönelimleri, depresyon, madde kullanma, öz güven kaybı, cinsel davranış rahatsızlıklarına yol

açmaktadır. Toplumdan izole biçimde yaşayan mağdur çocuklar hiç kimseye güven geliştirememekte ve okula devamsızlık, dikkat eksikliği, akranları ile iletişim sorunları yaşamaktadırlar. (Twaite ve Srednicki, 2004).

Psikososyal gelişimini tamamlamamış bir çocuğa yönelik, zorlama ya da ikna yolu ile aralarında en az dört yaş farkı bulunan bir birey tarafından cinsel haz hedefi ile gerçekleşen her tür eylem cinsel istismar kapsamına alınır. Ayrıca, çocuğun kandırılarak, tehdit edilerek, özendirilerek ya da zorlanarak cinsel ilişki için kullanılması, cinsel içerikli görüntülerin üretilmesi için çocuğun kullanılması, bakım veren ya da aile içi cinsel ilişki, tecavüz, taciz, fuhuş ya da diğer cinsel sömürü yolları cinsel istismar olarak değerlendirilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi “Başta Cinsel İstismar Olmak Üzere Çocuklara Yönelik Her Türlü İstismar Olaylarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu”nda; *“Cinsel istismar ile cinsel oyunlar birbirinden ayrılmalıdır. Aynı gelişim düzeydeki çocukların birbirlerinin genital organlarına bakması veya ellemesi, ilişki olmadıkça normal olarak kabul edilir. Bununla birlikte, altı yaşında bir çocuk üç yaşındaki bir çocukla oral-genital ilişkide bulunuyorsa bu normal dışı bir davranış şeklidir. Bu olay kanunen istismar olarak kabul edilmese bile değerlendirilmesi gerekir. Cinsel istismarda çocuğa uygulanan eylemin mutlaka şiddet içermesi gerekmez, çocuğun rızasının olup olmadığına bakılmaz”* denmektedir (TBMM, 2016).

2.3. ÇOCUKLARIN ONLINE ORTAMDA CİNSEL İSTİSMARI

Bilişim çağı diye ifade edilen ve teknolojik ilerlemelerin çok büyük gelişme gösterdiği yirminci yüzyılda, toplumsal yapılarda da çok önemli değişimler yaşanmaktadır. Bilişim dünyasının hızına yetişmeye çalışan toplumlar değişime uğramakta bu değişimlerin ise birçok olumlu-olumsuz yansımaları yaşanmaktadır. Toplumsal yapılara en hızlı etki eden teknolojik gelişme şüphesiz internettir. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru internet teknolojisinde çok büyük atılım gerçekleşmiştir. İnternet teknolojisinin insanların hayatına çok büyük kolaylıklar sunmasının yanında bir o kadar da olumsuzluğu ve tehlikeyi de yanında getirmiştir.

İnternetin kontrolsüz gücü karşısında farklı hedefler ile kullanılması tüm toplumsal yapılar içinde tehdit oluşturmaya başlamıştır. Bu gelişmelerden en fazla zararı gören grup ise toplumun en zayıf ve korumasız bireyleri olan kadın ve çocuklar olmuştur.

İnternet aracılığı ile insanların cinsel davranışlarında sapma meydana getirebilen pornografik sitelerin sayısı artmış ve bu tür yayın yapan sitelerde çocuklar birer meta olarak kullanılmaya başlanmıştır. İnternet teknolojisi ile insanlara sınırsız ve denetlemez bir iletişim ağı sunulmuş ve sohbet sitelerinde yer alan online ortamlarda failerle çocuklar bir araya gelerek istismar vakalarında önemli artışa sebep olunmuştur. Bu durum ulusal ve uluslararası düzeyde önlemler alınmasını zorunlu kılmasına rağmen top yekûn bir mücadele maalesef henüz geliştirilememiştir.

İnterneti en çok kullanan grubun çocuk ve gençler olduğu unutulmamalıdır. Bu çerçevede; ülke nüfusumuzun büyük bölümünün çocuk ve gençlerden oluştuğu göz önüne alındığında interneti ülkemizde de en çok kullanan grup çocuk ve gençlerdir. Bu doğrultuda; güvenli ve doğru internet kullanımına ilişkin önlemler alınmazsa çocukların online istismarının önü açılacaktır. Bu kapsamında hükümetlerimiz ivedilikle çocukların online istismardan korunması için eylem planlarını oluşturup uygulamaya geçirmesi gerekmektedir.

2.4. ÇOCUK İSTİSMARI RİSK ETMENLERİ

Çocuk ihmal ve istismarı konusunda çok boyutlu ve çeşitli risk faktörleri vardır. Bu faktörler ülkeden ülkeye, toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Yılmaz'ın aktardığına göre; *“Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin risk faktörlerini “kişisel, ailesel ve toplumsal” olmak üzere üç ana başlıkta değerlendirmektedir. Kişisel risk faktörleri kendi içinde “çocuğa ilişkin ve anne-babaya ilişkin” olarak ikiye ayırmaktadır.”* (WHO,2006, akt: Yılmaz,2009). Konuyu tablo halinde özetleyecek olursak;

Risk Faktörleri Tablosu

Kişisel		Ailesel	Toplumsal
Anne-Babaya İlişkin	Çocuğa İlişkin		
Genç Yaş	Cinsiyet	Geniş Aile	Çocuğun Değerinin Azalması
Yalnız Anne-Baba	Yaş	Düşük Sosyo-ekonomik Durum	Sosyal Eşitsizlikler
İstenmeyen Gebelik	Prematüre	Sosyal İzolasyon	Toplumda Şiddete Hoşgörülle Bakılması
Deneyimsiz Anne-Baba	İstenmeyen Çocuk	Yüksek Stres Düzeyleri	Medya Şiddeti
Erken Yaşta Şiddete Maruziyet	Engellilik	Aile İçi Şiddet	Kültürel Normlar
Madde Kullanımı			Organize Şiddet (Savaşlar, kavgalar)
Yetersiz Doğum Öncesi Bakım			
Fiziksel ya da Ruhsal Hastalık			

Tablodan da anlaşılacağı gibi, erken yaşta ebeveyn olma, anne ya da babadan birinin ya da her ikisinin de kaybı, parçalanmış aile, istem dışı gebelik, toplumsal değer ve kurallar, engel durumu gibi sebepler konu hakkındaki en önemli risk faktörleridir. (Akt: Yılmaz,2009).

Yılmaz'ın aktardığına göre; “Bazı araştırmacılar zihinsel engelli bireyin istismara maruz kalmasında etkili olan çeşitli faktörler belirtmişlerdir. (Akt: Yılmaz,2009). Bunlar;

- “Uygun olmayan sosyal beceriler
- Yetersiz yargılama
- İletişim becerilerindeki yetersizlikler

- d) *Yüksek oranda fiziksel bağımlılık*
- e) *Uygun cinsel davranış ile ilgili eğitim yetersizliği*
- f) *İstismara karşı kendini koruma bilgisinden yoksunluk”*

Önemli risk faktörlerinden biri de cinsiyettir. Alan yazın incelendiğinde kız çocukları erkek çocuklara göre iki-üç kat daha fazla istismar konusunda risk altındadırlar. Finkelhor 1993 yılında yapmış olduğu araştırmasında anne veya babanın kaybı ya da parçalanmış ailelerin çocuklarının istismar ve ihmalde önemli risk faktörlerinden biri olduğunu belirtmektedir.

Çocuğa zarar veren çevresel etmenlerin temelinde yoksulluk, çarpık şehirleşme, yetersiz beslenme, eğitimsizlik, sağlık hizmetlerine erişememe gibi temel sorunlar yatmaktadır. Bu çevresel etmenler toptan harekete geçtiğinde ebeveynlerin müdahale etme durumu ortadan kalkmaktadır.

Kitle iletişim araçlarındaki şiddet içerikli yayınlar, toplum yapılarında oluşan şiddetin temel kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Yoksulluk çocuğa yönelik kötü muamele vakalarında en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Ancak istismar tüm gelir seviyelerindeki ailelerde görülebilmektedir.

Erken yaşta çocuk sahibi olan ebeveynlerin çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldıkları bilinmektedir. Özellikle ergenlik döneminde çocuk sahibi olan ebeveynlerde duygusal gelişimin tamamlanmamış olması nedeniyle suiistimale yatkınlık oldukça fazladır. (Akt: Deveci ve Açık, 2003).

2.4.1. İstismarcıya Ait Risk Faktörleri

Çocuk ihmal ve istismarı alanında en çok üzerinde durulması gereken bir başka konu da istismarcıya ait risk faktörleridir. İstismarcıya ait risk faktörlerinin bilinmesi ve önlem alınması hem mağduru hem faili korumak üzerine kurgulanmalıdır. Öte yandan; koruyucu önleyici hizmetlere harcanan iş gücü, emek ve maliyet eylem gerçekleşikten sonra oluşan iş gücü, emek ve maliyetten daha düşüktür. Ayrıca önleme faaliyetleri ile

toplumların yapıları da korunabilmektedir. Özet olarak istismar vakalarının yaşanmaması için yapılacak en temel çalışmalardan biri de failerin özelliklerini ortaya çıkarmaktır.

Polat'ın 2007 yılında yaptığı bir çalışmada risk faktörleri şöyle belirtilmektedir: *“Cinsiyet, yaş ve sosyal sınıf istismarda etkilidir. Yapılan araştırmalar anne ve babaların kendi cinsiyetlerinden olana daha çok istismar uyguladıklarını göstermiştir. Yine genç anne babalar planlanmamış istenmeyen çocuklara sahip olduklarında istismar riski artmaktadır”* (Polat, 2007a).

Yine Polat'ın çalışmasında istismarda etkili olan risk faktörleri;

- a. *“Ebeveynlerin sorunlarla başa çıkma becerilerinin yeterince gelişmemiş olması,*
- b. *Aile bireylerinde psikolojik, psikiyatrik bozukluklar,*
- c. *Annenin dışarıda bir işi olması, çalışması,*
- d. *Annenin gece çalışmak zorunda olması çocuklara akşam baba ya da üvey babanın bakması,*
- e. *Annenin pasif, bağımlı, olgunlaşmamış, cinsel engellemeleri olan ve çocuklarını korumaktan aciz biri olması,*
- f. *Çocuğun babadan sevgi alamaması,*
- g. *Anne ve babanın iyi ve yeterli bir cinsel hayatlarının olmaması, Yetişkinlerin çocukla aynı odayı da aynı yatağı paylaşmaları,*
- h. *Şizofrenik karakter ya da depresyon durumunun ebeveyne hâkim olması,*
- i. *Ebeveynin geçmişinde suç ya da intihar girişimlerinin olması,*
- j. *Anneden genç üvey babanın olduğu durumlarda, ergenlik çağındaki genç kız ile anne arasında gizli ya da açık bir rekabetin olması,*

- k. *Babanın yıllar sonra eve dönmesi ve anneyi yaşlanmış, kızı ise büyümüş bulması,*
- l. *Üvey anne ya da baba bulunması.”*

Olarak belirtilmektedir.

2.4.2. Mağdura (Kurbana) Ait Risk Faktörleri

İstismar vakalarında mağdur olan çocuğa ait risk faktörleri de mevcuttur. Yoksulluk, engel durumu, şiddet, suç ve suça sürüklenme, sokakta risk altında olma, madde kullanma gibi faktörler istismar riskini artırmaktadır.

Aydın'ın 2002 yılında yaptığı araştırmada risk faktörleri olarak *“fiziksel, zihinsel veya gelişimsel bir engeli bulunan, sosyal olarak yalnız, kolay itaat eden, erken yaşta cinsel olgunluğa erişmiş olan, üvey babaları ile yaşayan kız çocukları”* belirtilmiştir (Yılmaz, 2002).

Tüm bu belirtilen risklerin olmasına rağmen istismar yaşanmayan ailelerde vardır. Ancak yine de o ailelerde de risk çok fazladır.

2.5. ÇOCUK İSTİSMARI İLE MÜCADELENİN HUKUKİ TEMELLERİ

2.5.1. Ulusal Mevzuatımızda Çocuk İhmal ve İstismarı

Ulusal mevzuatımızda çocuğun ihmal ve istismarını önlemeye yönelik yapılmış düzenlemeler uluslararası sözleşmelere paralel şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler aşağıdaki şekildedir.

1- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

a. Genel Esaslar

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 5'inci maddesi; *“kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, temel hak ve hürriyetler ile sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri”* arasında sayılmıştır.

2- Türk Ceza Kanunu

Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmiş olan suç tipleri değerlendirildiğinde, suç olarak belirlenmiş fiilerin çocuklara karşı ifa edilmesi halinde fiil için öngörülen cezalar genel olarak artırılmakta ya da nitelikli bir hali oluşturmaktadır. Bu nedenle burada üzerinde durulacak olan düzenlemeler doğrudan çocukların ihmali ya da istismarına yönelik düzenlemeler olacaktır.

Türk Ceza Kanununun 6'ncı maddesinde çocuk tanımı yapılmıştır. Tanıma göre, çocuk; henüz on sekiz yaşını tamamlamamış birey olarak ifade edilir.

a. Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar

Yine Türk Ceza Kanununun 86'ncı maddesinde vücut dokunulmazlığına karşı suçlar ele alınmıştır. Kanun maddesine göre *“başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişinin kasten yaralama suçu nedeniyle cezalandırılacağı öngörülmüş olup söz konusu fiilin üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak kişiye karşı işlenmesi halinde cezanın arttırılacağı”* hükmü yer almıştır.

b. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar yine Türk Ceza Kanununun 103'ncü maddesinde açıklanmaktadır. Cinsel istismar sayılabilecek davranış biçimleri detaylı olarak yer almaktadır. Bu çerçevede; nitelikli istismar açıklanarak istismarın nitelikli olması halinde alınacak cezalar da düzenlenmiştir. Bununla birlikte istismarın sarkıntılık

seviyesinde olması ve failin çocuk olması durumunda şikâyet mağduru kendisi velisi veya vasisinin talebine bağlı olduğu hükmü yer almaktadır.

3- Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk Koruma Kanununun da çocuk: *“daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişi”* olarak düzenlenmiştir. Kanununun 5 inci maddesinde ise koruyucu ve destekleyici tedbir kararları ele alınmıştır. Buna göre: kanunun özünde çocuğun öncelikli olarak kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik çalışmalar yer almakla birlikte beş tedbirden bahsedilmektedir. Bunlar: *“Danışmanlık, Eğitim, Bakım, Sağlık Ve Barınma”* tedbir kararlarıdır.

4- Sosyal Hizmetler Kanunu

Bu kanununun 1’nci maddesinde yer alan amaç; *“korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir”* olarak belirtilmiştir.

5- Çocuk Hakları ve Çocuk Koruma Alanında Uygulanan Strateji Belgeleri

Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı: Çocuk haklarının uygulanması hedefiyle taraf olan tüm paydaşların katılımıyla 2013 – 2017 yıllarını kapsayan “Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi” hazırlanmış ve uygulamaya geçirilmiştir.

Strateji Belgesinde yer alan amaçlara yönelik çalışmalar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve ilgili diğer kamu kurumları tarafından sürdürülmekte olup suç mağduru çocuklara yönelik hizmetler ile ilgili çalışmalara da yer verilmiştir.

Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi: Çocuk Koruma Kanununda belirtilen çalışmaların tek bir kurum tarafından gerçekleştirilemeyeceği gerçeğinden hareketle, çocuklara sunulacak hizmetler konusunda kurumlar arasındaki

işbirliğini sağlamak ve güçlendirmek üzere merkezi, il ve ilçe düzeyinde koordinasyon sistemi geliştirilmiş ve bu amaçla Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi hayata geçirilmiştir. Bu belgede, 2019 yılına kadar izlenecek çocuk koruma hizmetlerine yönelik ulusal stratejik hedefler belirlenmiştir.

2.6. ULUSLARARASI DÜZENLEMELERDE ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARI

1- Birleşmiş Milletler Düzenlemeleri

Birleşmiş Milletler tarafından ilk düzenleme Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesidir. Bu bildirge çocukların korunmasına yönelik ilk uluslararası düzenleme olması nedeniyle çok önemlidir. 26 Eylül 1924’de Milletler Cemiyeti Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir. Ülkemizde ise 1928 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından bizzat imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Cenevre Bildirgesi’nde; çocuklara verilecek temel hak ve özgürlükler ele alınmıştır. Çocukların istismara ve ihmale karşı korunması hususlarının üzerinde durulmuştur.

Birleşmiş Milletler tarafından ikinci düzenleme ise “*Birleşmiş Milletler Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme*” olmuştur. Ülkemizde de bu sözleşme 6 Ocak 1964 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir.

2- Avrupa Birliği Düzenlemeleri

2.a. Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi)

“*Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (Lanzarote)*” 25.10.2007 tarihinde imzalanmış, 01.04.2012 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin 3 üncü maddesinde çocuk, 18 yaşından küçük herhangi bir birey olarak tanımlanmıştır. Sözleşmede cinsel istismar ile ilgili düzenlemeler çeşitli maddelerde yer almaktadır.

2.b. 2011/93/EU Sayılı Avrupa Birliği Direktifi

Avrupa Birliği'nin cinsel istismara ilişkin suçlar hakkında yayımladığı direktife göre, ye devletler aşağıda belirtilen kasti davranışların cezalandırılması için gereken tüm önlemleri alacaktır. Ülkemiz açısından bu direktif henüz bağlayıcı olmamakla birlikte Avrupa Birliği'ne tam üyelik hedefindeki lkemizin Avrupa Birliği ile yapılan müzakereler dikkate alındığında üzerinde durulması gereken bir düzenlemedir.

2.7. SOSYAL KAYGI VE SOSYAL KAYGIYLA İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

Kaygı, kişinin beklenmeyen bir durum karşısında ortaya koyduğu davranışı etkileyen bir tepki biçimidir. Kaygı yaşamış olduğumuz sorunların çözümü için bizi harekete geçiren gddr. Ancak kaygının fazla olması durumunda ise asıl işlevinin dışına çıkılarak sorunun çözümü yerine sorunun büyümesine neden olan bir duyguya dönmektedir. zet olarak belirtmek gerekirse kaygı normal sınırlarında yaşandığı sürece kişinin yaşadığı sorunların çözümünde başarısını yükseltir.

Genç'in 2008 yılında yapmış olduğu bir çalışmada Sürekli kaygıyı Şöyle tanımlamıştır: *“Sürekli huzursuz ve mutsuz olunan, doğrudan doğruya çevreden gelen tehlikelere bağlı olmayıp içten kaynaklanan, öz değerlerin tehdit edildiği sanılarak içinde bulunulan durumun stresli olarak yorumlanması sonucu duyulan kaygıya “sürekli kaygı” denir. Sürekli kaygı yaşayan bireylerde davranışların aksaması, algılama ve dikkat bozuklukları, ders başarısının düşmesi, kişisel ilişkilerden kaçınma ve ie kapanma gibi belirtiler görülebilir”* (Akt: Genç, 2008).

Sosyal kaygı ise, bireyin sosyal ortamlarda duruma yakışır Şekilde davranmak yerine, olumsuz değerlendirileceği hissiyle yaşadığı sorunlar ve gerginlik durumudur. Başka bir ifadeyle bireyin sosyal ortamlarda sorun yaşayacağı, utanç yaşayacağı, tenkit edileceği, aşağılanacağı, sulanacağı gibi düşüncelerle bu tür ortamlardan kaçınmasıdır. Birey bu endişenin yersiz olduğunu bilmesine karşın düşüncelerini denetleyemez.

Koyuncu yaşanan sosyal kaygının seviyesine göre ortaya çıkacak fiziksel değerışimleri Şöyle belirtmektedir; *“yüz kızarması, nefes darlığı, huzursuzluk, kekemelik gibi fiziksel*

belirtiler yaşarlar. Sosyal fobi sonucunda kişinin işlevselliği bozulur; mesleki uğraşlarda sıkıntı yaşar” (Koyuncu, 2011).

Bir konuşmayı başlatmak veya sürdürmek, iltifat etmek ve iltifat almak, iş görüşmesi yapmak, karşı cinsten biriyle ilk buluşma, otorite figürleri ile veya işyerinde üstleriyle konuşmak, bir topluluk önünde konuşmak, bir toplantıyı yönetmek veya tanıdık olmayan kişilerle sohbet etmek, topluluk içinde yemek yeme veya bir şeyler içmek kişide kaygı yaratan durumlardan bazılarıdır (akt:Hillard, 2005).

Stein ve Walker’ın 2003 yılında yapmış olduğu çalışmada sosyal kaygının utanma ile aynı anlama gelmediğini belirtmişler ve şöyle tanımlamışlardır; *“Kaygı bilinmez ve belirsiz durumlarda insanın yaşadığı içsel bir durumdur. Kaygı, korkuya benzeyen bir duygudur. Fakat korkuda neden korkulduğu bellidir. Kaygı, tehdit yaratacak bir durumun olduğuna inanmaktır; korku ise tehdit yaratacak bir durumu bilmektir” (Stein ve Walker, 2003).*

Kaygıyla ilgili yapılan araştırmalar kaygı seviyesinin birçok değişkenden etkilendiğini göstermektedir. Yaş, kaygı düzeyini etkileyen en temel faktördür. Her yaş grubunda kaygının hızı ve şiddeti değişkenlik gösterir. Kaygının yoğun olarak yaşandığını dönem ise iki yaşa kadar olan dönem ve ergenlik dönemidir (Sinanoğlu ve Uluğtaş, 2000).

Crotti ve arkadaşlarının 2009 yılında yaptıkları bir araştırmaya kişilik ve kaygı arasında bir ilişki olup-olmadığı incelenmiştir. Bulunan sonuca göre; *“Kişilik ve kaygı arasında anlamlı ilişki olup kaygı düzeyi yüksek olan gençlerin, kaygı düzeyi düşük olan akranlarına göre kimlik gelişimi daha sorunlu olabilmektedir” (Crotti ve ark. 2009).* Erath ve arkadaşlarının yapmış olduğu başka bir araştırmada ise kaygı düzeyi ile cinsiyet değişkenleri arasında ilişki incelenmiş ve ikisi arasında da bir ilişki bulunmuştur (Chaplin, 2009; Erath ve ark. 2007).

2.7.1. Sosyal Kaygının Belirtileri ve Etkileri

2.7.1.1. Sosyal Kaygının Belirtileri

Sosyal kaygı bozukluğu durumunda kişi toplumun kendisini olumsuz değerlendireceğini düşünerek toplumsal ortamlarda küçük düşme korkusu yaşar. Bu korku hali kişide fiziksel kaygı belirtiler oluşturmakla birlikte; çarpıntı, terleme, titreme, yüz kızarması şeklinde varlığını gösterebilir. Ayrıca ‘*eleştiriye karşı aşırı duyarlılık, düşük benlik saygısı, toplumsal ilişki becerilerinde eksiklik, girişkenlik gerektiren durumlarda yaşanan güçlükler sosyal kaygı bozukluğunun önemli belirtileridir.*’ (Demir, 1997).

Sosyal kaygısı olan kişiler, sosyal ortamlarda konuşmaktan çekinirler, iletişim sırasında insanlarla göz göze gelmekten uzak dururlar, çok fazla söz almak istemezler, uzun süre sessiz kalmaktan rahatsız olmazlar, sorulan sorulara cevap vermekte gecikirler, konuşma sırasında daha çok dinleyici konumundadırlar.

Demir 1997 yılında yapmış olduğu bir araştırmada ‘*Bazen meslekleri gereği insanlarla ya da toplum önünde konuşmak zorunda olsalar bile, yeterli ya da rahat görünmek için fazla çaba harcarlar. Dikkatleri kendilerine yönelmiş durumdadır; diğer insanların kendileriyle ilgili ne düşündüğüyle fazla meşguldürler. Sosyal kaygının bedensel belirtileri ise gerginlik, midede rahatsızlık, ağız kuruluğu, nefes almada güçlük, bayılma hissi, baş dönmesi ve kulak çınlaması*’ şeklinde de sosyal kaygı bozukluğunun kendini gösterebileceğini söylemiştir. (Demir, 1997).

Sosyal kaygı bozukluğu olan kişi toplumun kendisi hakkında düşündüklerini gereğinden fazla önemsemektedir. Bu kişiler için toplum önünde küçük düşmek büyük bir korku haline gelmekte ve kişide aşağılanma hissi oluşturarak kaygı düzeyini arttırmaktadır. ‘*Kişi, duyduğu yoğun kaygının sonucunda başkalarının yanında yemek yemek, konuşmak, alışveriş yapmak, yazı yazmak gibi davranışlarda zorluk yaşar*’ (Karancı, Gençöz ve Bozo, 2011).

Uyarana bağılı olarak sosyal kaygı durumunda farklılıklar ortaya çıkar. Uyarana ile korkulan bir durumda karşılaşmak veya umulmadık bir anda karşılaşmak zorunda olmak farklı bedensel tepkilere yol açar. Köroğlu bu durumu ‘*panik bozuklukta daha çok çarpıntı, göğüste ağrı ya da sıkışma hissi, toplumsal kaygıda daha çok terleme, yüz kızarması ve ağız kuruluğu*’ şeklinde örneklemiş ve uyarının durumunun farklı bedensel tepkilere yol açabileceğini vurgulamıştır.(Köroğlu, 2006).

Sosyal fobisi olanların bir kısmı fiziksel olarak tepki göstermediklerini, sadece korku duyduklarını ifade etmişlerdir. Endişe ve merak, zor olması beklenen sosyal durumdan günler bazen de aylar önce başlayabilir. Beklenti kaygısı endişe ve fiziksel belirtilere sebep olabilir. Bunun sonucunda sosyal kaçınma ortaya çıkabilir. Göz temasından kaçınma, sosyal diyaloga başlamaktan kaçınma ve bazı durumlarda yakın çevresindeki insanlarla ilişki kurmaktan kaçınmaya sebep olabilir (Heimberg ve ark, 1995).

Sosyal kaygı yaşayan insanlar sosyal ortamlarda küçük düşmekten korktukları gibi, etraftaki insanların bu durumu anlamasından da korkarlar. İnsanların kendilerini ‘zayıf’, ‘kaçık’, ‘aptal’ gibi değerlendirecekleri algısına kapılırlar. Kaygının oluşturduğu el veya ses titremesinin anlaşılmasından korktukları için böyle ortamlarda yemek yeme, gülme, kalem tutma, yazı yazma gibi eylemleri yapmak istemezler. Daha da ilerisi Ağır vakalarda *bedensel tepkilere bağılı semptomlar panik atağı için tanı ölçütlerini karşılayabilir* (Köroğlu, 2006).

Sosyal kaygılı bireyler sosyal ortamlarda kendilerinin rahat hissetmek için durumdan kurtulmanın yollarını düşünerek güvenlik arayıcı davranışlar gösterebilirler. Dış görünüşünün iyi olması için fazlasıyla uğraşmak, iletişim sırasında göz temasından kaçarak elindeki ya da vücudundaki bir şeyle uğraşmak siyah veya koyu renkli gözlük takma çabası, az konuşmak. Clark ve Wells ‘*sınıfta gerilerde ve dikkat çekmeyecek bir yerde oturmanın sorunun daha da büyümesine sebep olacağını*’ söyleyerek güvenlik arayıcı diğer önlemlerin kişiyi rahatlattığı kanısındadırlar. (Clark ve Wells, 1995).

Güvenlik arayıcı davranışlar kişinin sosyal ortamlarda ilgiyi başka yöne çekerek kişinin küçük düşeceğini düşündüğü davranışını gizlemeye çalışmasıdır. İlgi çekmemek adına

yapılan bu davranışlar kişinin kendisini rahat hissetme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu davranışlar her zaman olumlu sonuç vermeyebilir. Koyuncu'nun da dediği gibi ‘*Güvenlik arayıcı davranışlar kişinin korktuğu olayın başına gelmesini önlemek amacıyla yapılır. Fakat bu çabaları sonuç vermeyebilir, kişi korktuğu şeyle karşılaşabilir*’ (Koyuncu, 2011).

Burkovik 2010 yılında yaptığı araştırmada ‘*Sosyal fobikler mükemmeliyetçi olduklarından kendilerinde sürekli kusur bulurlar; başkaları tarafından sevilmediklerini düşünürler. Tüm bunların sonucunda değersiz olduklarını düşünürler*’ diyerek sosyal fobiklerin farklı bir yönünü daha ele almıştır. Mükemmeliyetçi olduklarını belirtmiştir.(Burkovik, 2010).

Burkovik’e göre sosyal fobiyi körükleyen diğer bir durum da öğrenilmiş çaresizliktir. ‘*Önceden yaşanan kötü tecrübelerle dayanılarak, aynı durumun tekrar edeceği düşünülür. Bunun sonucu olarak kişi sorunu çözmek için hiçbir çaba göstermez. Sosyal fobide ön plana çıkan temel bir düşünce de ‘Ben bunu yapamam’ düşüncesidir* (Burkovik, 2010). Kişi geçmiş yaşantıların oluşturduğu olumsuzlukların tekrar edeceği düşüncesinden hareketle nasılsa başarısız olacağım diyerek kaygı düzeyini arttırmaktadır.

2.7.1.2. Sosyal Kaygının Etkileri

Sosyal kaygı duyan insanların yaşamlarını sosyal fobinin sınırlamaları içerisinde sürdürmeleri muhtemeldir. Davranışlarını kaygının oluşturduğu korkular belirleyebilir. Korkular yüzünden başarılı olabileceği alanda dahi geri planda kalmayı tercih ederek başarının kaymağından başkalarının nasiplenmesine fırsat verebileceklerdir. Korku ve kaygıların olduğu mutsuz bir yaşam başarısızlığın en temel sebebini oluşturacaktır. ‘*Meslekte iyi bir pozisyona gelecekken arka planda olmayı yeğleyebilirler. Başka insanlarla tanışmaktan korktukları için mutsuz ilişkilerini sürdürebilirler*’ (Heimberg ve ark, 1995).

Sosyal kaygı bozukluğunun tek başına bir sorun olmaktan çıkıp diğer duygusal sorunları da beraberinde getirmesi mümkündür. Bunlar; evliliğe yönelik adımlar ve evlilik sonrası

problemler, depresyon, alkol ve uyuşturucu kullanımı ve diğer kaygı bozukluklarıdır. Sosyal kaygılı bireylerin çoğunlukla ilk uzun süreli ilişkilerinden sonra evlendikleri görülmüştür. İlişki yaşadıkları sayısı ikiyi geçmez. Evlendikleri zaman mutlu ve uzun ömürlü ilişkiler geliştiremezler. Bu tür bir birlikteliğin devamlılığını sağlamak zordur. Sonunda da Stein ve Walker'ın dediği gibi ‘*bu durum sürecinde çocuklar büyüdüğü zaman veya eşlerden birinin evlenmesine rağmen kendisini yalnız hissetmesiyle olur. Evlilikle ilgili problemler, sosyal kaygılı eşin tedavi olup değişmesiyle birlikte patlak verir. Diğer eş bu durumu nasıl ele alacağını bilemez. Sosyal kaygılı bireyin bağımsızlık isteği ilişkideki güç dengesini bozar* (Stein ve Walker, 2003).

Sosyal kaygı bozukluğuna sahip insanların üçte birinde majör depresyon görülür. Bu bireyler yaşamlarının erken dönemlerinde depresyon geçirebilirler. Sosyal kaygısı olanların depresyona girme sebepleri henüz tam olarak bilinmemektedir. Çoğunluk görüş sosyal kaygıya sebep olan genetik etkenlerin bununla birlikte depresyona da sebep olduğudur. Sosyal kaygıların insanda hissettirdiği engellenme duygusu ve hayal kırıklığı düşüncesi bireyi depresyona yönlendiriyor olabilir. Stein ve Walker'a göre ‘*Sosyal kaygıya eşlik eden yalnızlık ve izolasyon, sosyal kaygılı bireyi sosyal destekten mahrum bırakır ve bu da depresyonu tetikleyebilir*’ (Stein ve Walker, 2003).

2.7.2. Sosyal Kaygısı Yüksek Çocuk ve Ergenlerin Özellikleri

Sosyal durumlarda zorluk yaşamış bireyler akademik, mesleki ve sosyal fonksiyonlarında da yetersizlik gösterebilirler. Sosyal kaygısı yüksek ergenlerin belirttikleri ortak problem alanları, sosyal toplantılara katılma, başkalarının önünde konuşma, yeni insanlarla tanışma, girişken davranışta bulunma, otorite figürleri ile konuşma, sınıfta söz almaktan çekindikleri için düşük ders notları, öğrenci kulüplerine ve spor takımlarına katılma konusunda çekingenlik, yakın ilişkileri kurmakta zorluk, depresyon, sıkıntı veren sosyal durumların öncesinde veya sonrasında gerginliği azaltma amaçlı alkol kullanımınıdır (Akt, Mercan, 2007).

Utangaç ve sosyal kaygısı yüksek çocuk ve gençlerin sosyal çevresi zayıftır. Okulda ve iş hayatında genellikle başarısız oldukları görülür, sosyal becerileri ise akranları kadar gelişmemiştir. Çocukların kaygı duydukları sosyal etkileşimleri en sık yaşadıkları ortam

okuldur. Okul fobisi olan çocukların % 30'nun okula gitmek istememe nedeni olarak sosyal korkuları gösterdiklerini belirtmişlerdir. Sosyal kaygısı yüksek çocuklar, okul ortamında kendilerinde en sık kaygı yaratan durumu akranlarla yapılandırılmamış bir karşılaşma olarak belirtmişlerdir, kaygıya neden olan diğer durumları ise başkalarının önünde konuşmak (örn. sınıfta yüksek sesle okumak) ve sosyal olaylara katılmak olarak vurgulamışlardır. Ergenlik döneminde sosyal kaçınma sohbet ortamlarından, spor aktivitelerine katılmaktan, sınıfta konuşmaktan sosyal ve akademik gruplara katılmaktan kaçınma şeklinde gerçekleşir. Sosyal kaygısı yüksek olan gençler iş aramak flört etmek gibi yaşa özel gelişimsel görevleri daha geç gerçekleştirirler (Akt, Mercan, 2007).

Albano ve ark. (1995), sosyal kaygı bozukluğu tanısı almış pek çok çocuğun kendi yaşlarına uygun olmayan ilgileri olduğunu gözlemlemişlerdir. Bu çocukların dünya uygarlıklarının savaşları, bilgisayar programlama, hava durumunu takip etme gibi yaşitlarından farklı ilgi alanlarına yöneldikleri görülmüştür. Araştırmacılar, bu çocukların video/bilgisayar oyunları, televizyon, gençlik dergileri gibi daha ortak ilgi alanlarının olmamasını sosyal etkileşime ayrılan zamanın azlığı ile Açıklamaktadırlar. Bu durum da doğal olarak bu çocukların yaşlarına uygun temel sosyal ortamlardan uzak kalmalarına ve akranlardan geri bildirim alamamalarına neden olmaktadır. Yaşitlarından farklı ilgi alanlarına yönelmiş sosyal kaygısı yüksek çocuklar, akranlar arasında yaygın olan ilgi alanlarının çocukça bulduklarını ifade ederek bu ortamlardan kaçışlarına mantıklı açıklamalar getirmektedirler. Böylece kendilerinde sosyal kaygı yaratan akran ortamlarından uzak kalabilmektedirler. Sosyal kaygısı yüksek gençler, başkaları tarafından reddedilecekleri, olumsuz değerlendirilecekleri ve kendileriyle alay edileceği fikri ile aşırı meşguldürler. Bu olumsuz kendine yönelik dikkat gencin sosyal performansına zarar verir ve kaygı, kaçınma için kısır döngü yaratır (Albano ve Ark. 2003, Albano ve Ark.1995,).

Sosyal kaygı belirtileri gösteren pek çok çocuk başkaları tarafından izlenmeye neden olacak durumlardan kaçınma göstermektedir, örneğin sınıfta, kafeteryada, koridorlarda, dolap odalarında beden eğitimi sınıfına veya grup aktivitelerine katılma gibi. Bunlara ilaveten sosyal kaygısı yüksek veya sosyal kaygı bozukluğu tanısı almış gençler karşı cinsle arkadaşlık kurma ve iş görüşmesine katılma durumlarında sıklıkla korku

yaşamaktadırlar. Sosyal kaygısı yüksek gençler aile toplantılarına katılma, kapıya veya telefona bakma, restorandaki bir aile aile yemeğinde kendi siparişini verme konusunda gönülsüzdürler, bu gençler pek çok durumda başkalarının dikkatini çekmekten ve başkaları tarafından olumsuz değerlendirileceklerinden korkarlar (Kearney, 2005).

2.7.2. Sosyal Kaygının Oluşumunda Etkili Olan Faktörler

İnsanoğlu var olduğu günden beri birbirleri ile iletişim halindedir. Bu iletişim onları sosyal varlık yapmakta ve başkaları tarafından onaylanmak ve kabul görmek gibi ihtiyaçlarını da beraberinde getirmektedir. Bu ihtiyaçlar için de istikrarlı, derinlemesine ve kuvvetli ilişki biçimini benimseyerek ilişkilerini devam ettirmeye gayret göstermekte ve değişik sosyal grupların arasında yer almaktadır. Bu sosyal gruplar ve kabul görme kişiler için çok önem arz ettiğinden kişiler başkaları tarafından olumsuz olarak değerlendireceklerine ilişkin kaygı duymaktadırlar (Hofmann ve Dibartolo, 2010).

Kaygı sorunlarının oluşmasında genetik etkenler, çevresel etkenler, ebeveyn tutumları, günlük yaşamın getirdiği stres, önemli yaşam olayları, inanış biçimleri ve ritüelleri ve olaylarla başa çıkma yetisi gibi faktörler etkindir. Tek bir faktör ile açıklamak mümkün olmamakla beraber birçok faktörün etkileşimi söz konusudur (Karancı, Gençöz ve Bozo, 2011).

Buss 1980 yılında yaptığı araştırmada; *“Olumsuz değerlendirilme korkusu, sadece sosyal kaygının temel nedeni değil, ayrıca çekingen bireylerin de bir özelliğidir. Ebeveynlerin, çocuklarının dış görünüşlerine ve tavırlarına aşırı önem vermesi, çocuğun devamlı dışarıdan izlendiği ve eleştiriliyormuş hissine kapılmasına neden olabilmektedir. Aşırı koruyucu ebeveyn tarzında, anne babanın başkalarının kendileri hakkındaki görüşlerine önem vermesi, kendi güvensizliklerinden ileri geldiğini”* belirtmektedir (Buss,1980; Akt: Takako,1990).

Fyer ve arkadaşlarının 1993 yılında yaptığı araştırmada *“Kaygı bozukluklarının doğasında aileden gelme yatkınlık olma olasılığının kontrol grubundakilere göre daha yüksek olduğu ”* sonucuna ulaşılmıştır (Fyer ve ark. 1993).

Sosyal fobi esasen çocukluk döneminde temellenir. Gelişim dönemlerine bakıldığında iki-üç yaş aralığı “özerklik evresi” olarak adlandırılmaktadır. Özgürlük bu dönemin davranış biçimidir. Bu dönemde aşırı baskıcı ya da aşırı koruyucu kollayıcı ebeveyn tutumu sonucu utanma duygusu kişilere yerleşir. Böyle yetiştirilen bireyler hakkını korumaktan, başlangıç yapmaktan, girişimcilikten çekinirler. (Burkovik, 2010).

İnsanlar başkalarının kendileri hakkındaki fikirlerini ergenlik döneminde daha çok önemserler. Başka bireylerin fikirleri ile ilgilenen ergenler kendisine ‘hayali seyirciler’ bulur. Çocukluk veya ergenlik döneminde yaşanan olumsuz öğrenme deneyimleri yetişkinlikte bireyin kaygılarının sebebidir. (Edalman, 2009).

2.7.3. Sosyal Kaygı ve Sonuçları

Yüksek sosyal kaygı belirtileri, düşük yaşam kalitesiyle ilişkilidir ve yüksek kaygı belirtileri gösteren kişiler kısıtlı sosyal ağlara sahiptirler ve arkadaş ilişkilerinin kalitesini de daha kötü algılamaktadırlar. Sosyal kaygısı yüksek olan bireylerin, kaygısı düşük bireylere kıyasla, kaygılarını başkaları ile paylaşma eğilimlerinin daha az olduğu görülmektedir. Bu durumun özellikle ilişkilerde yakınlık kurmaya bir engel olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca sosyal ilişkilerinin bozulmasının bir nedeni, sosyal kaygısı olan kişilerin başkaları tarafından gösterilen dostça davranışlara uygun karşılığı verememeleri gibi gözükmemektedir. (Akt: Koç, 2016).

Sosyal kaygı yaşayan kişilerin ilişkilerinde ve sosyal ilişkilerinde kendi gözlemleri ile belirlediği sınırlar kişinin sosyal durum ve ortamlarda bazı ön yargılarla ve hipotezler ile eyleme geçmesine neden olmaktadır. Sosyal kaygısı yüksek olan kişilerin hipotezlerinden birisi böyle ortamlarda etkili olabilmenin şartını üst düzey standartlarla izah etmeleridir. Bu tür durumlarda kaygı yaşayan kişiler sosyal ortamlardaki davranışlar için “Konuşurken hiç takılmamalıyım.”, “Beni hiç kimse kaygılıyken görmemeli.” gibi üst düzey standartlar belirlemektedir. Bu üst düzey standartlar sebebiyle de kendilerini sosyal ilişkilerde yetersiz bulan kaygılı kişiler diğerlerinin de kendilerini yetersiz gördüğüne ilişkin hipotezler ortaya koymaktadırlar (Clark ve Wells, 1995; Rapee ve Heimberg, 1997, Akt: Şimşek, (2011)).

Sosyal kaygının kişinin kendi yaşamını olumsuz etkilemesi gibi toplum için de ciddi ekonomik sonuçları bulunmaktadır. Buna göre sosyal kaygı bozukluğu olan bireyler herhangi bir psikiyatrik bozukluğu olmayan bireylere kıyasla daha fazla ilaç kullanmaktadırlar ve daha fazla pratisyen hekim ziyaretinde bulunmaktadırlar (Patel, Knapp, Henderson ve Baldwin, 2002).

Sosyal kaygısı yüksek olan kişiler diğer bireyler üzerinde olumlu bir intiba oluşturmaya çalışmaları sebebiyle kendileri ile gereğinden çok alakadar olmakta ve kaygıları ile ilgili fikir, duygu, tutum ve davranışlara aşırı derecede yoğun odaklanmaktadırlar. Sonuç olarak bu özellikteki bireyler bilişsel olarak sosyal ortamla alakalı negatif bilgileri bir araya getirmek üzere eyleme geçmekte, dış ortamlardan gelen objektif bilgi ve geri bildirimleri önemsememektedirler. Kendisini iletişimi başlatma ve sürdürme hususunda başarısız bulan kişi yaptığı olumsuz ve ön yargılı değerlendirme sebebiyle hem sosyal kaygı oranı yükselmekte hem de kişinin sosyal yeterliliği ve yeteneklerine ilişkin negatif algısı pekişmektedir (Kashdan ve McKnight, 2010).

Sosyal kaygı bazı kişilerde saldırganlık ve şiddet gibi davranış bozuklukları yaratmaktadır. Sosyal kaygıya maruz kalan kişilerin saldırma ve şiddet eğilimleri kendisini olumsuz yorumlayarak başka insanların vermiş olduğu tepkileri de olumsuz yorumlama ihtimali ile açıklanabilir. Reddedilme insanlar için inciticiidir. Sosyal kaygısı yüksek olan kişiler de reddedileceklerini düşündükleri için kendilerini korumak amacıyla, kendisinin reddedilmesini beklemeden arkadaşını reddederek ona zarar vermeyi tercih edebilmektedir (Kashdan ve McKnight, 2010).

2.8. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİ

Ülkemizde 2005 yılında Çocuk Koruma Kanununun yürürlüğe girmesiyle korunmaya muhtaç çocuk tanımı değişmiştir. Yeni tanımda suça sürüklenen, suç mağduru olan veya sokakta sosyal risklerle karşı karşıya bulunan çocuk tanımı ile yeni bir bakış açısı getirilmiştir. Yeni tanımla beraber yeni ihtisas kuruluşlarının alt yapısı oluşturulmuştur. Söz konusu çocukların ihtisaslaşmış kuruluşlarda bakımlarının ve psikososyal destek ihtiyaçlarının karşılanması yükümlülüğü ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına verilmiştir.

Bu kapsamda suça sürüklenen çocuklar için Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri(KBRM), suç mağduru çocuklar için Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri(BSRM) oluşturulmuştur. Söz konusu kuruluşlar 29.03.2015 tarihten itibaren 29310 sayılı Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği ile tek isim altında birleştirilmiştir. Tek isim altında birleştirilmesinin önemli sebepleri ise rehabilitasyon kelimesi ile kast edilen tedavi yerine bu merkezlerde sadece psiko-sosyal faaliyetlerinin yürütülmesinin bir ikilem yaratması bir diğer husus ise koruma ve bakım altında bulunan çocukların birbirini damgalamasının önüne geçmektir.

Çocuk Destek Merkezlerinin kuruluş amacı; suça sürüklenen, suç mağduru olan veya sokakta sosyal risklerle karşı karşıya bulunan çocukların yaşadıkları travmanın etkilerinin azaltılarak merkezden hizmet alan çocukların temel ihtiyaçlarını karşılayarak çocukların ailelerine veya yakın çevrelerine dönmelerini ya da diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamaktır.

2.8.1. Merkezlerin Açılması

Merkezlerin hizmete açılabilmesi için Merkez açılacak ilin göç ve nüfus yoğunluğu, sağlık ve eğitim kuruluşu yönünden yeterliliği, vaka sayısı, ulaşım imkânları ve benzeri nedenler dikkate alınmaktadır. Merkezlerin en az 20, en fazla 40 kişilik kapasite ile hizmete açılması planlanmıştır. Ayrıca refakatsiz çocuklara yönelik açılan merkezler de 80 kişilik kapasiteyi geçememe ilke edinilmiştir. Merkezin fiziki ortamı ve çocukların yaşam alanları, merkezde verilen hizmetin özelliği ve çocukların gelişimsel ihtiyaçları dikkate alınması, çocukların sportif, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikleri gerçekleştirebilecekleri şekilde düzenlenmesi ön görülmüştür.

2.8.2. Merkezlerin Fiziki Yapısı

Çocuk Destek Merkezlerinin hizmet binaları 2011 yılından itibaren hizmet dönüşümü kapsamında ele alınmış ve eski binaların yerine modern kampüs içerisinde yer alan ve villalardan oluşan hizmet binaları yapılmıştır. Yeni hizmet binalarının çocuk destek programını desteklemesi önemsenmiş ve iş-uğraşı atölyeleri, spor salonları, sanatsal

faaliyet yapabilecekleri odalar, görüşme odaları, bahçeler, imkânlara göre küçük hayvan barınakları, bireysel ve grup çalışması yapılabilecek odalar tasarlanmıştır.

Çocuklara bakım hizmeti verilen her bir villada on çocuğa hizmet sunulmaktadır. Odalar tek ya da üçer kişilik olarak yapılandırılmıştır.

2.8.3. Merkezlerin İhtisas Alanları

Çocuk Koruma Kanunu hükümlerine göre koruma ve bakım altına alınan çocuklar, Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimlerine getirilmekte ve koruma altına alınma nedenlerine göre buradan durumlarına uygun çocuk bakım kuruluşlarına gönderilmektedir. Çocuk Destek Merkezlerinde de ihtisaslaşma ilk olarak koruma ve bakım altına alınma sebeplerine göre olmuştur. Bu ihtisaslaşma yapılırken ilk olarak çocukların yaş grupları, cinsiyetleri göz önüne alındıktan sonra ayrışma yapılmıştır. Bugün gelinen noktada ihtisas alanları şöyledir;

- a) Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Merkezler,
- b) Suç Mağduru Çocuklara Yönelik Merkezler,
- c) Madde Bağımlısı Çocuklara Yönelik Merkezler,
- d) Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Merkezler,
- e) Gebe çocuklar ve Çocuk Annelere Yönelik Merkezler,
- f) Refakatsiz Çocuklara Yönelik Merkezler,

2.8.3.1. Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiil işlediği iddiası ile hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuklardan, 5395 sayılı kanun kapsamında hakkında bakım tedbir kararı verilen

ve psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilen çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere Bakanlığa bağlı *Çocuk Destek Merkezleri* hizmet vermektedir.

Çocuk Destek Merkezleri; suça yöneldikleri tespit edilen çocukların davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü merkezlerdir. Bu merkezler kız erkek çocukları için ayrı ayrı yapılandırılmaktadır.

Çocuk Destek Merkezlerinde çocukların rehabilitasyonunun sağlanması nihai amaç olup, süreç içerisinde çocuğun yaşamını normal bir şekilde sürdürebilecek şekilde rehabilite olması ve toplumla bütünleşmesi amaçlanmaktadır. Rehabilitasyon hizmetinin nitelikli ve özellikli olmasından dolayı bu süreç ayrıntılı ve çözüme odaklanmış bir anlayışla hizmet üretimini gerektirmektedir.

Çocuk Destek Merkezlerinde Anka psiko-sosyal Çocuk Destek Programı uygulanmaktadır. Bu program; çok yönlü yaklaşım ve müdahaleyi amaçlayan Bireysel İhtiyaç ve Risk Değerlendirme Formu (BİRDEF), Grup Çalışmaları, Bireysel Danışmanlık, Aile Çalışmaları, Destekleyici Ortam Bileşenleri, Destekleyici Personel İçin Yaklaşım İlkeleri, Krize Müdahalede Kurumsal Yaklaşım bileşenlerinden oluşmaktadır. Program ile çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları dikkate alınarak olumlu tutum ve davranış değişikliği oluşturmalarını, olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan örselenmelerin ve davranış bozukluklarının sağaltılarak aileleri ve sosyal çevreleri ile uyum sağlamaları hedeflenmektedir.

2.8.3.2. Suç Mağduru Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiilin kendisine karşı işlenmesi sonucu mağdur olan ve bakım tedbiri kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilen çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik

ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğere sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir.

Cinsel istismar mağduru çocuklara kendini koruma ve güvenli davranış geliştirme için bireysel danışmanlık, krize müdahale için bireysel danışmanlık uygulanmakta, ebeveynlerine yönelik aile çalışması yapılmaktadır. Çocuk Destek Merkezlerinde; korunma ve bakım altında bulunan çocukların yaşadıkları travmanın etkilerinin azaltılması, başa çıkma becerilerinin edinilmesi, sağlıklı kişilik gelişiminin sağlanması, suç ile ilgili davranış değişikliğinin sağlanması ve madde bağımlılığı tedavisinin yapılması- ve kurallı yaşam becerisinin kazandırılması ile en kısa zamanda kendi ailesine döndürülmesi nihai amaç olup, ailesi yanına döndürülemeyen çocukların ise diğere sosyal hizmet modellerinden yararlandırılması hedeflenmektedir.

2.8.3.3. Sokakta Yaşayan Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan, dilendirilen çocukların tespit edilmesi ve uygun kuruluşa yönlendirilmesi amacıyla meslek elemanlarından (psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci, sosyolog) , emniyet çocuk şubeden sivil polis memurundan oluşan mobil ekipler aracılığıyla çocukların sokaklarda yoğun olarak bulunduğu yer ve saatlerde sokak çalışmaları yapılmaktadır. Sokak çalışmalarında tespit edilen sokakta yaşayan ve/veya çalıştırılan, dilendirilen çocukların ilk görüşmeleri, sağlık taramaları, aile bağları olup olmadığı vb. konuları içeren çalışmalar yapılmaktadır. Tespit edilen tüm çocukların ailelerinin ikametgâhında sosyal incelemeleri yapılarak çocuğun sokakta çalışma nedenleri araştırılmakta ayrıca kardeşleri de tespit edilerek aile bir bütün olarak desteklenmektedir.

Sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlere yönelik hizmetler Çocuk Destek Merkezlerince yürütülmekte olup çocukların geçici süre ile bakım ve korunmaları sağlanmakta; bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

Sokakta yaşayan/çalıştırılan, dilendirilen çocukların ailelerine yönelik psiko-sosyal destek ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülmektedir. Ayrıca ekonomik yoksunluk içinde olduğu belirlenen ailelerin sosyal yardım hizmetlerinden ve kurumlarından yararlanmaları sağlanmaktadır. Bununla birlikte, çocukların aileye dönüşlerinin mümkün olduğu durumların tespiti halinde aile ve çocuğun bir arada yaşamasına ilişkin uyum çalışmaları yürütülmektedir.

Toplum odaklı çalışmalar kapsamında her yıl 12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği İle Mücadele Gününde çocuk işçiliğine ilişkin olarak toplumsal duyarlılığı ve bilinç düzeyini geliştirmeye yönelik etkinlikler ile sokakta çalıştırılmanın, dilendirilmenin ve çocuk işçiliğinin zararları hakkında toplumsal farkındalık oluşturulması, çocuklarımızın hakları konusunda toplumsal duyarlılığın sağlanması ve herkese sorumluluklarının hatırlatılması sağlanmaktadır. Ayrıca kuruluşlarda verilen hizmetleri tanıtan, sokakta çalıştırılan ve/veya yaşayan çocukların özellikleri hakkında bilgilendiren, hizmetlere gönüllü katkı ve katılımların teşvik edilmesini sağlayan çalışmalar yapılmaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı suç mağduru, suça sürüklenen, sokakta ve risk altında bulunan çocuklara özgü Çocuk Destek Merkezleri oluşturmaktadır. Sokakta yaşayan çocuklara yönelik psikososyal destek çalışmaları bu alanda ihtisaslaştırılmış Çocuk Destek Merkezlerince yürütülmektedir. Bu merkezlerde çocukların temel gereksinimleri karşılanmakta; fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlanmaktadır.

2.8.3.4. Refakatsiz Sığınmacı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Ülkemize sığınma talebiyle gelen mültecilere ilişkin işlemler Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme" hükümlerine göre yapılmaktadır. Ülkemizden üçüncü bir ülkeye gitmek üzere Avrupa dışından gelen kişilerin sığınma başvurularını değerlendirmekte ve 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşmenin 33 üncü Maddesinde yer alan geri göndermeme ilkesine uygun davranmak amacıyla bu ülkelere geçene kadar sığınmacı statüsünde uluslararası koruma sağlamaktadır.

Ülkemize düzensiz göç yolu ile gelen ve kolluk birimleri tarafından yakalanan refakatsiz çocuklar hakkında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 66'ncı maddesi gereğince hizmetler yürütülmektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 3 üncü Maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde “**Refakatsiz çocuk:** Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu ifade eder.” şeklinde tanımlanmıştır. Kanunun aynı maddesinin (l) bendinde “özel ihtiyaç sahibi” tanımlanmış olup refakatsiz çocuklar özel ihtiyaç sahibi bireyler grubunda yer almaktadır.

Refakatsiz çocuklar ülkelerindeki iç savaş, silahlı çatışma, can güvenliğinin olmaması, çocuk asker olmaktan kaçma, ülkede ebeveynlerin öldürülmesi, siyasi, din ya da mezhep baskısı, yoksulluk ve gençlerin kendilerine bir çıkış araması, iş bulma umudu ve daha iyi eğitim, sağlık olanakları ve çoğunlukla Avrupa’ya geçmek için ülkemize düzensiz göç yolu ile gelmektedir.

İl Göç İdaresi Müdürlüklerince refakatsiz çocuğun iltica/sığınma başvurusuna ilişkin kayıt işlemleri tamamlanmasının ardından Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerine yönlendirilmektedir. Kuruluşlarımızda koruma altında bulunan ve Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi bulunan refakatsiz çocuklara yönelik statü ve yüksek yarar belirleme mülakatları, İl Göç İdaresi Müdürlükleri ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği temsilcileri tarafından paralel bir şekilde yapılmaktadır.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda koruma altında bulunan ve uluslararası koruma başvurusu bulunan refakatsiz çocuklara yönelik statü ve yüksek yarar belirleme mülakatları, İl Göç İdaresi Müdürlükleri ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği temsilcileri tarafından paralel bir şekilde yapılmaktadır. Şartlı mülteci statüsünde olan refakatsiz çocukların üçüncü ülkeye geçişlerine yönelik iş ve işlemler Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğince yürütülmektedir.

Statüsü ne olursa olsun; refakatsiz olduğu tespit edilen her çocuk, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununa göre ilgili mahkeme tarafından hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocuklar Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda bakım ve koruma altına alınmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı kuruluşlarda korunma ve bakım altına alınan refakatsiz çocukların ihtiyaçları doğrultusunda ayrıca hizmetlerin yapılandırıldığı on ihtisas kuruluşu oluşturulmuştur. Refakatsiz çocuklara yönelik bakım, beslenme, eğitim ve sağlık hizmetleri, meslek edindirme, dil eğitimi vb. hizmetler ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile işbirliği içinde yürütülmektedir

2.8.3.5. Gebe Çocuklar ve Çocuk Annelere Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Haklarında bakım tedbiri kararı verilen gebe çocuk ve çocuk annelere yönelik ülke genelinde ihtiyacı karşılayacak düzeyde Çocuk Destek Merkezleri veya merkezlere bağlı Gebe Çocuk ve Çocuk Anneler Üniteleri oluşturulmuştur. Gebe çocuk ve çocuk anneler için açılan merkezler en çok bebekler ile birlikte yirmi kişilik kapasite ile hizmet vermektedir. Merkezlerde gebe çocuklar ve çocuk anneler için fiziki düzenlemeler çocuk annelerin bebekleri ile birlikte kalacakları şekilde yapılmaktadır. Ayrıca bebeklerin gelişimsel özelliklerine uygun düzenlemeler yapılmaktadır.

Çocuk anne ve gebe çocukların bireysel farklılıkları ve ihtiyaçları dikkate alınarak kişilik gelişimlerinin sağlanması ve yaşadıkları travmaların etkilerinin ortadan kaldırılması amacı ile Anka Çocuk Destek Programı uygulanmaktadır. Bireysel danışmanlık, aile çalışmaları ve grup çalışmalarıyla birlikte gebelik süreci, bebek bakımı, anneliğe hazırlık konuları da program içeriğinde yer almaktadır.

Gebe çocuk ve çocuk annelere yönelik hizmet veren merkezlerde çocukların gebelik süreci boyunca psikososyal desteğin yanı sıra ihtiyaç duyduğu sağlık hizmeti sağlanmakta olup doğum sonrasında çocuk anneler, tercihleri doğrultusunda bu merkezlerde bebekleriyle birlikte hizmet almaya devam edebilmektedir. Doğan bebek nüfusa kayıt ettirilerek bebek hakkında da bakım tedbir kararı alınmaktadır. Çocuk annenin ve bebeğin sağlık kontrolleri ve takibi yapılarak, çocuk anne ve bebekle ilgili gerekli mesleki çalışma yapılarak uygun hizmet modeli belirlenmektedir.

Gebe çocuklar ile çocuk annelerin herhangi bir nedenle nakil ve sevklerinin gerekmesi durumunda kolluk birimleri ve il sağlık müdürlükleri ile irtibat kurularak gerekli önlemler alınmakta, gerektiğinde sevk ve nakiller sağlık personeli refakatinde yapılması sağlanmaktadır.

2.8.3.6. Madde Bağımlısı Çocuklara Yönelik Çocuk Destek Merkezleri

Uçucu, çözücü ve uyuşturucu madde bağımlısı olan çocuklardan hakkında bakım tedbir kararı verilen çocukların Sağlık Bakanlığınca madde bağımlılığı tıbbi tedavi ve rehabilitasyonunun sağlanması sonrası bu çocukları aile ve sosyal çevreleri ile sosyal kaygılarının sağlanması amacıyla merkezlere kabulleri sağlanmaktadır.

Sağlık Bakanlığınca madde kullanım tıbbi tedavisi ve tıbbi rehabilitasyonu tamamlanan madde bağımlısı çocuklardan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği bakım tedbir kararı verilenlerin sosyal kaygılarının sağlanması amacıyla Çocuk Destek Merkezlerine kabulleri sağlanmaktadır. Bu merkezlerin temel amacı çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir.

Merkezler; çocukların mağduriyet, yaş ve cinsiyet özelliklerine göre ihtisaslaştırılmıştır. 13 Çocuk Destek Merkezi Sağlık Bakanlığınca madde kullanım tıbbi tedavisi ve tıbbi rehabilitasyonu tamamlanan çocukların sosyal kaygılarını sağlamak üzere hizmet vermektedir.

Çocuk Destek Merkezlerinde kalan çocuklara ve ailelerine yönelik psikososyal destek ve müdahaleyi içeren Çocuk Destek Programı geliştirilmiştir. Program içeriğinde; kişilik gelişiminin sağlanması, suç ve madde bağımlılığı ile ilgili davranış değişikliğinin oluşturulması ve kurallı yaşam becerisinin kazandırılması ile ilgili modüller bulunmakta olup bu modüller bağımlı çocuklara uygulanmaktadır.

Bu çerçevede; Korunma ihtiyacı olan çocuklardan madde bağımlısı olanların kısa ve uzun sürede tedavileri sonrası sosyal kaygı süreçleri yatılı olarak Çocuk Destek Merkezlerinde verilmektedir.

1. Çocuk Destek Merkezlerinin ülke genelinde ihtiyacı karşılayacak şekilde ihtisaslaştırılmıştır. Bu merkezler Sağlık Bakanlığı ile koordineli olarak Amatem ve Çamatem olan illerde hizmet vermektedir.
2. Sosyal kaygı mekanizmasının güçlendirilmesi sürecinde ihtiyaç duyulan fiziksel mekânların sağlanması stratejisinin gerçekleştirilmesi kapsamında; Sosyal kaygı programını uygulayacak merkezler için ihtiyaç duyulan fiziksel mekânlar öncelikli olarak Bakanlığımıza ait veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarından, bunların mümkün olamaması durumunda ise kiralama yolu ile temin edilmiştir.
3. Çocuklara yönelik hizmet veren Çocuk Destek Merkezleri hizmet binaların yapıları iyileştirilmiş, psikososyal destek hizmetinin sağlanabileceği yeni hizmet binaları oluşturulmuştur.

2.9. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE CİNSEL İSTİSMAR İLE İLGİLİ UYGULAMALAR: ANKA PSİKO-SOSYAL ÇOCUK DESTEK PROGRAMI

Merkezlerde korunma ve bakım altında bulunan cinsel istismar mağduru, madde bağımlısı ya da suça sürüklenen çocuklar ile ailelerine yönelik uygulanmak üzere Psikososyal Destek ve Müdahale Programı geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede UNİCEF ile iş birliğine gidilmiş ve Avrupa Birliğinin finansörlüğünde Bakanlık yetkilileri, saha çalışanları ile akademisyenlerden oluşan bir çalıştay grubu tarafından Çocuk Destek Programı geliştirilmiştir.

Çocuk Destek Merkezinde ilk defa uygulamaya konan program ile merkezlerden hizmet alan çocukların yaşadıkları travmanın etkisinin azaltılarak tekrar ailelerine ya da durumlarına uygun çocuk bakım kuruluşlarına yönlendirilmelerini sağlamak temel hedef olmuştur.

Anka Çocuk Destek Programı ile çocuklarda, ilk olarak temel ihtiyaçların belirlenmesi ve risk değerlendirilmesi bir form (BİRDEF), aracılığı ile yapılarak, çıkan sonuçlara göre; bireysel danışmanlık, grup çalışmaları, aile ile çalışma, destekleyici ortam bileşenleri, personel için yaklaşım ilkeleri, krize müdahalede kurumsal yaklaşım bileşenlerinden oluşmaktadır.

Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri ya da İl Müdürlükleri tarafından tertibi Merkeze yapılan çocuklara ilk olarak kabulü yapıldıktan sonra Merkez idaresi tarafından bir danışman görevlendirilmektedir. Danışman çocukla ilk görüşmesini on gün içinde yaparak bireysel ihtiyaç ve risk değerlendirme (BİRDEF) formu doldurulmaktadır. Doldurulan formun değerlendirilmesi yapıldıktan sonra belirlenen ihtiyaç ve riskler çerçevesinde çocuğa ve ailesine grup çalışmaları ve bireysel danışmanlık hizmeti verilmektedir. Ayrıca uygulama planları da hazırlanarak ilgili mahkemelere sunulmaktadır.

Bireyselleştirilmiş İhtiyaç Ve Risk Değerlendirme Forumu (BİRDEF) Kuruluşu kabulü yapılan çocuğa danışmanı tarafından ilk on gün içinde danışmanı tarafından doldurulan formdur. Bu form ile çocuğun koruma ve bakım altına alınma sebebi, akademik durumu, sosyo-ekonomik durumu, geldiği sosyal çevre, arkadaşları ile iletişim, sağlık durumu, madde kullanım öyküsü, istismar ve suça sürüklenme durumu, bireysel özellikleri, ailevi özellikleri... Vb. mercek altına alınmaktadır.

Bireysel danışmanlık ile; çocuğun yaşamış olduğu travmalara ilişkin modüller, evden izinsiz ayrılma davranışıyla baş etme modülleri, Madde kullanımına ilişkin modüller, kendisine ve çevresine zarar verme davranışının önlenmesine ilişkin modüller gibi pek çok modül ile çocuk üzerinde çalışılmaktadır. Grup çalışmaları ise beş bölümden ve yetmiş sekiz bileşimden meydana gelmektedir. Bileşimler ortalama 45 dakika ile sınırlandırılmıştır.

Program ile Merkezde görev yapan tüm çalışanların çocukların iyileştirilme sürecine katkılarını almak için kurumsal bir tutum ve yaklaşım ile ortak bir dil oluşturma için yaklaşım ilkeleri belirlenmiştir.

Çocuk Destek Merkezlerinde görev yapan toplam meslek elemanına ve Merkez Müdürlerine eğitim verilmiş ve Programın Aralık 2014 yılından itibaren tüm Çocuk Destek Merkezlerinde Uygulanmaya başlanmıştır.

2.10. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE BULUNAN ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ

Çocukların eğitim ve öğretim sistemi içerisinde örgün eğitime devam etmesinin riskli olduğu durumlarda eğitim tedbiri kapsamında merkezlerin içinde oluşturulan sınıflarda bireyselleştirilmiş eğitim alması için il milli eğitim müdürlüğü ile işbirliği yapılmaktadır. Merkezde bulunan çocukların eğitim ve öğretimine yönelik olarak tüm ihtiyaçları karşılanmaktadır. Çocukların burs, kredi, harç ve öğrenci yurtlarından yararlanmaları sağlanmakta ve öğrenimleri süresince izlenerek gereksinimleri karşılanmaktadır.

Bununla birlikte kuruluşa gelirken eğitim sisteminin dışında kalmış olan çocukların da eğitimlerini tamamlamaları için çocukların açık ilköğretim, açık lise gibi eğitim sistemi içinde yer almaları sağlanmakta ve yine tüm eğitim imkânları bu çocuklar için de sunulmaktadır. Çocukların eğitimlerini tamamlamaları öncelikli hedef olduğundan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında yapılan protokol çerçevesinde İl Milli Eğitim Müdürlükleri ile işbirliği yapılmaktadır. Ayrıca çocukların rehabilitasyonlarının sağlanması, meslek edinmesi, bilgi ve beceri kazanmaları amacıyla kurs programları planlanmakta, çocukların istek ve yetenekleri dikkate alınarak bu kurslarda aktif görev ve sorumluluk almaları sağlanmaktadır.

2.11. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE ÇOCUKLARIN SAĞLIK TAKİBİ

Çocukların düzenli aralıklarla sağlık kontrolleri yapılmakta ve her çocuk için sağlık dosyası hazırlanmaktadır. Sağlık takip ve tedavileri kamu kurum ve kuruluşlarına ait hastaneler veya üniversite hastanelerinde yaptırılmakta olup bu hastanelerde tedavinin mümkün olmadığı hallerde ise anlaşmalı özel hastanelerde de tedavileri yaptırılmaktadır. Bu kapsamda hastaneye sevk edilen, 88 tedavisi süren çocuklara

refakat edilmekte olduğu ve taburcu edildiklerinde merkez tarafından sağlık durumları takip edildiği Bakanlığın 2016 Yılı Faaliyet Raporunda yer almıştır.

2.12. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE SOSYAL SPORTİF VE KÜLTÜREL FAALİYETLER

ocuk destek merkezlerinde; çocukların müzik, tiyatro, resim, el sanatları vb. faaliyetlerden yararlanabilecekleri sosyal ve sportif amaçlı salonlar düzenlenmekte ve bu faaliyetleri yürütmek üzere branş ğretmeni, üniversitelerin ilgili bölümlerinden spor, müzik, tiyatro, halkoyunu, drama eğitimi verebilecek çeşitli branşlarda personel desteği sağlanmaktadır. Çocukların, müzik, spor, tiyatro, resim ve her türlü diğer etkinliklerden, kamu kurum ve kuruluşları veya özel kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenecek kurslardan yararlandırılmaları sağlanmakta ve bu etkinliklerde yer almaları için gereken destek verilmektedir.

2.13. ÇOCUK DESTEK MERKEZLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ PROGRAMI

Değerler eğitimi programı; kuruluşlarda korunma ve bakım altında bulunan çocukların manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine, sosyal, kişisel ve duygusal alanlarda gelişimlerini desteklemek, temel toplumsal ve manevi değerlere ilişkin duyarlılıklarını artırmak amacıyla Anka ocuk Destek Programını destekleyen modüler ve interaktif bir eğitim programıdır.

2.14. ÇOCUK CİNSEL İSTİSMARINDA SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ

Kars'ın 1996 yılında yapmış olduğu bir araştırmada; *“1800’l yılların sonlarında gönüllü çalışmalarla başlayan ve daha sonra profesyonel bir hizmet modeli haline gelen Sosyal Hizmetler, Sosyal Refah kavramının ortaya atılmasından sonra büyük bir gelişme göstermiştir. Sosyal Hizmetin mesleki etkinliğinin odağı, bireyin toplumsal işlevselliği ve çevresi ile olan etkileşimidir”* (Kars, 1996).

Sosyal hizmet disiplininin diğerk farklı disiplinlerinde benimsediğı gibi problem çözmeye işlevi vardır. Sosyal hizmet etik ilke ve normlarını içinde yaşadığı toplumsal kabul gören değerlerden almaktadır. Bununla birlikte sosyal hizmet etik ilke ve normlarının toplumun genel ve egemen olarak kabul edilen veya uyarlanan ilke ve normlarının farklılaşmasında sakınca yoktur (Koşar, 1989).

Multidisipliner yaklaşımla problem çözmeye işlevi olan sosyal hizmetin “Çocuk ihmal ve istismarı” sorunlarına kayıtsız kalması düşünülemez. Öte yandan; sosyal hizmetin temel çalışma konularından olan “Aile ve Çocuk Refahı” alanı içerisinde sorun değerlendirilmektedir. Koşar 1989 yılında yaptığı çalışmada konuyu şöyle özetlemektedir: *“Aile sorunlarının çözülmesi, ailenin düzenli bir şekilde gelişmesi ve devam etmesi amacını güden çalışmalar sosyal hizmetin “Aile Refahı” alanını oluşturur. Aile refahı ile birlikte düşünülen “Çocuk Refahı” alanı da önemli hizmetleri içerir. Çocukların refahına etki eden her husus aynı zamanda çocuğun üyesi bulunduğu bütün grupların, ailenin ve toplumun refahı ile ilgilidir. Çocuk refahı alanı bu bakımdan yalnız çocuk için değil tüm grubun refahı için toplum kaynaklarının düzenlenmesinin bir bölümünü oluşturur”* (Koşar, 1989).

Çocuk cinsel istismarı alanında gerçekleştirilen sosyal hizmet müdahalesi Mikro, Mezzo ve makro gerçekleştirilmektedir. Mikro düzeyde çocukla çalışma, Mezzo düzeyde aile çalışmaları ve Makro düzeyde toplumda farkındalığın artırılması çalışmaları yapılmaktadır. Üç düzeyi kapsayan bu müdahaleler uluslararası sözleşmeler, ulusal kanun ve yönetmeliklerle oluşturulan çocuk koruma alanına göre belirlenir.

İstismarı alanında görev yapan sosyal hizmet uzmanları; yasal bildirim, çocuk hakkında verilecek bakım tedbiri kararı ile çocuğun korunmasının sağlanması, çocuğun sosyal çevresi içerisinde risk etmenlerinin değerlendirilmesi, aile ile çalışma ve çocuğun temel ihtiyaç düzeylerinin belirlenmesinde görevlidir. Çocuk hakkında yanlış karar vermemek için detaylı sosyal çevre analizinde yer aldığı sosyal incele raporu hazırlanması da şarttır. Weber 1997 yılında yaptığı çalışmada; *“gereksiz yere koruyucu bakım altına alınmanın engellenmesi ve ailenin tekrar bir araya gelmesi ya da ebeveynlik haklarının sonlandırılması konularında karar almak durumundadır”* diye konuyu belirtmiştir (Weber 1997, Thomas 2001; Akt. Polat Uluocak ve içağasıoğlu Çoban 2011).

Çocuğa en iyi bakımın yine ailesi yanında verilebileceği gerçeğinden hareketle Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne korunma ihtiyacı içerisindeki çocuklar hakkında karar almadan önce ilk bakış açısı öz ailesi yanında bakımı bunun mümkün olmaması durumunda Koruyucu Aile yanında bakım ya da Evlat Edindirme ve Sosyal Ekonomik Destek hizmetinden yararlandırılması hedeflenmiş ve sosyal hizmet müdahaleleri yapılandırılmıştır. En son seçenek olarak kuruluş bakımı tercih edilmektedir.

Aile içinde yaşanan istismar ve ihmalde sosyal hizmet uzmanı kurban seçilen çocuğun aile içinde ruhsal dengeyi sağladığını, istismar ve ihmale maruz kalan çocuk evden uzaklaştırıldığında, onun yerini başka bir çocuğun alacağını ve ebeveynlere ait bireysel/kişisel faktörler, stres yaratan çevresel faktörler, ekonomik ve sosyal sorunlar gibi birçok faktörün etkisini göz önünde

İstismar ve ihmal raporlarını araştırmak veya çocuk gözetimine ilişkin değerlendirme yapmakla sorumlu bir sosyal hizmet uzmanı sıklıkla çocuğun doğruyu söyleyip söylemediğine ilişkin bir kanaat oluşturmaya gereksinim duyar. Çocuğun ifadesinin doğruluğunu değerlendirmek çocuğun cinsel istismarı iddiasının olduğu bir durumda özel bir güçtür. Genel bir kural olarak cinsel istismara uğramış çocuklar istismarı bildirme ve bu konuda konuşmakta isteksizdir. Çocuklar cinsel istismarı kendileri bildirdiklerinde bu konuda nadiren yalan söylerler (Sheafor ve Horejsi 2014).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma, nicel araştırma metoduyla gerçekleştirilmiş olup araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Karasar' a göre: *Tarama modelleri “geçmişte ya da halen varolan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan onu uygun bir biçimde gözleyip belirleyebilmektir. Çoğu araştırmalarda hem tekil hem de ilişkisel taramalara olanak verecek düzenlemelere gidilir”*(Karasar, 2009).

Bu araştırmada kullanılan tarama modeli, genel tarama modelidir. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan meydana gelen bir evrende, evren hakkında genel bir sonuca varmak amacıyla evrenin tamamı ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2009).

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırmanın evreni Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı taşra teşkilatı bünyesindeki Çocuk Destek merkezlerinden hizmet alan koruma ve bakım altındaki 1450 cinsel istismar mağduru kız çocuğundan oluşmaktadır. Örneklemi ise Çocuk Destek Merkezlerinde yaşayan ve evreni oluşturan 1450 çocuk arasından evreni temsil edecek 416 çocuktan oluşmaktadır.

Araştırmada sadece kız çocuklarının örneklemi oluşturulmasının sebebi cinsel istismar mağduru erkek çocuklara yönelik henüz ülkemizde ihtisaslaştırılmış Çocuk Destek Merkezinin bulunmamasıdır. İstismar mağduru erkek çocuklar hala Çocuk Evleri Sitelerinde ya da Çocuk Evlerinde diğer çocuklar ile bir arada hizmet almaktadırlar.

Araştırmayı gerçekleştirmek amacıyla koruma ve bakım altındaki evreni oluşturan 1450 çocuktan örneklem hesaplamak için $n = N \cdot t^2 pq / d^2 (N-1) + t^2 pq$ formülü kullanılmıştır.

“Formüllerde;

N : Hedef kitledeki çocuk sayısı=1450 kız çocuğu,

n : Örneklem alınacak birey sayısı

p : İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı) - Bir kaynaktan her 3 kızdan birisinin tacize uğradığı durumundan oran 0,33

q : İncelenen olayın görülme sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı) 1-0,33'den 0,67

t : Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer %5 hata için

d : Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen? Örneklem hatasıdır. %5 hoşgörü miktarı keyfî belirlendi.

$$n = 1450 * 1,96^2 * 0,33 * 0,67 / ((0,05 * 1449) + 1,96^2 * 0,33 * 0,67) = 280 \text{ kişi}''$$

Örneklem için seçilecek 280 çocuk belirlenirken Bakanlıktan gerekli izinler alındıktan sonra 1450 çocuğa da bir numara atanmış, 1 ile 1450 arasında rasgele sayılar üretilmiş ve 280 kişilik örneklem yeterliyken 416 çocuk belirlenerek örnekleme oluşturmuştur.

Araştırma kapsamında gönüllük esasına dayalı olarak dağıtılan 465 anketten 421 tanesi doldurulmuş olarak geri dönmüş, eksik ve yanlış doldurulduğu gözlenen 5 anket kullanılamaz olarak analizden çıkarılmış, kullanılabilir durumda olan 416 anketle analiz yapılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada ergenler için sosyal kaygı ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğe ek kişisel bilgi formları düzenlenerek demografik bulgulara ulaşılmıştır. Katılımcıların sosyal kaygı düzeyleri Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ) aracılığıyla ölçülmüştür.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılım sağlayan koruma ve bakım altında bulunan çocukların sosyo-demografik bilgilerini elde etmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen ve 13 sorudan oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Koruma ve bakım altında bulunan çocukların demografik özelliklerinin ve aile yapıları birbirinden farklı olması gerekçesiyle kişisel bilgi formu oluşturulmuştur. Formlarda yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, çocuk sayısı, kuruluştan hizmet alış süresi, ailesinin gelir durumu, gibi sorular bulunmaktadır.

3.3.2. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği

Araştırmada Orijinal adı "State-Trait Anxiety Inventory for Children" (STAI-C) olan ölçek Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilen "Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği" (ESKÖ) kullanılmıştır. Bu araç 20 maddelik iki ayrı bölümden oluşmaktadır: Birinci Bölüm; Durumluk kaygı ölçeği ve İkinci Bölümde ise sürekli kaygı ölçeği yer almaktadır. Çalışmada 2. Bölümde yer alan sürekli kaygıyı değerlendiren bölümü kullanılmıştır. (Aydın ve Sütçü, 2007).

Çocuk ve ergenlerde sosyal kaygıyı değerlendirmek için; yapılandırılmış ya da yarı yapılandırılmış görüşmelerden, gözleme dayalı değerlendirmelerden ve öz bildirim ölçeklerinden yararlanılmaktadır (Heimberg, 2003). Sosyal kaygısı olan çocuk ve ergenlerden yaşadıkları olumsuz değerlendirilme korkusu, tanıdık olmayan kişilerle etkileşimden huzursuzluk duyma ve kaçınma davranışları nedeniyle, yapılandırılmış görüşme yoluyla bilgi almak zor olabilmektedir. Bu nedenle öz bildirim dayalı ölçeklerden yararlanmak değerlendirmede önemli bir yöntemdir (Johnson, 2006).

Garcia ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada; “ESKÖ'nün geçerlik ve güvenilirliğini belirlemek için ergenler üzerinde yapılan çalışmaların bazılarında yaş aralığının geniş (12-18) tutulduğu bazılarında ise daha dar olduğu (15-18) görülmüştür. Bu çalışmalarda ölçeğin iç tutarlılığının .66 ile .91 arasında değiştiği bulunmuştur. ESKÖ'nün alt ölçekleri arasında ise, .52 ile .71 arasında değişen korelasyon katsayıları bildirilmiştir” (Garcia-Lopez ve ark. 2001, Inderbitzen-Nolan ve Walters 2000, La Greca ve Lopez 1998, Storch ve ark. 2004).

Sosyal kaygı konusunda yapılan bazı çalışmalarda cinsiyetler arasında bir farklılaşma olmadığı vurgulanırken, kimi çalışmalarda ise kızların anlamlı şekilde daha yüksek ölçek puanları elde ettikleri ve yine kızların erkeklerden daha yüksek tanı alma oranına sahip oldukları ortaya konmuştur (Akt: Aydın ve Ark. 2007). ESKÖ'nün kullanıldığı çalışmalarda La Greca ve Lopez (1998) kızların erkeklerden anlamlı biçimde daha yüksek puanlar aldığını, buna karşılık Garcia-Lopez ve arkadaşları (2001) ESKÖ toplam puanında cinsiyet açısından bir farklılaşma olmadığını bildirmişlerdir.

Aydın ve arkadaşları (2007) yaptığı bir çalışma ile Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeğini dilimize kazandırarak, Türk ortaokul öğrencilerinde psikometrik özelliklerini araştırmak amacıyla ergenler için sosyal kaygı ölçeğinin (eskö) geçerliliğini ve güvenilirliğinin incelenmesini yapmışlardır. Çalışma kapsamında ölçeğin geçerliğini, güvenilirliğini ve faktör yapısını belirlemeye yönelik analizlerin yanı sıra çeşitli sosyo-demografik değişkenlerin ölçek puanlarına etkisini değerlendiren analizler yapılmıştır. Bulgular ölçeğin Türk örneklemini için geçerlik ve güvenilirliğinin tatmin edici olduğunu göstermiştir.

Ölçeğin güvenilirlik düzeyini belirlemek amacıyla ölçeğin her bir alt testinin ve tümünün Cronbach Alfa iç tutarlılık ve iki yarım güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. ESKÖ'nün 18 maddesine 'varimaks' eksen döndürme yöntemine göre temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda toplam varyansın % 48'ini karşılayan üç faktör bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç ölçeğin 3 boyutlu yapısına oldukça uygundur (Aydın ve Sütçü, 2007).

Ölçeğin güvenilirlik düzeyini belirlemek amacıyla ölçeğin her bir alt testinin ve tümünün Cronbach Alfa iç tutarlılık ve iki yarım güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Güvenilirlik katsayıları aşağıda yer alan tabloda verilmiştir. Tabloya bakıldığında ESKÖ'nün tamamının en yüksek Cronbach Alfa katsayısına (.88), buna karşılık 4 maddeden oluşan G-SKHD alt ölçeğinin en düşük katsayıya (.68) sahip olduğu görülmektedir. En yüksek iki yarım güvenilirlik katsayısının (.85) ise ölçeğin tamamına ve ODK alt ölçeğine, en düşük katsayının da (.67) Y-SKHD alt ölçeğine ait olduğu anlaşılmaktadır (Aydın ve Sütçü, 2007).

ESKÖ'nin Tümü ve Alt Ölçekleri İçin Güvenirlik Katsayıları

Ölçekler	Cronbach Alfa	İki yarım Güvenirliği
ESKÖ (Toplam)	.88	.85
ODK	.83	.85
Y-SKHD	.71	.67
G-SKHD	.68	.71

3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmaya başlayabilmek için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünden 12.07.2017 tarih ve 74164 sayılı yazı ile izin alınmıştır. Araştırmada Kullanılacak Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeğinin (Eskö) Geçerlik Ve Güvenirliğinin İncelenmesini yapan Arzu AYDIN, Serap TEKİNSAV SÜTCÜ den de ayrıca izin alınmıştır. Alınan izinler doğrultusunda 2017 yılı Eylül ayında Çocuk Destek Merkezlerinde Yaşayan Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklarından gönüllü olanlar ile çalışmalara başlanmıştır.

Araştırma verilerinin toplanması kişisel bilgi formu ve ergenler için sosyal kaygı ölçeği aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Yaklaşık 60 günlük zaman zarfında toplanan veriler için öncelikle il ve kuruluş planlaması yapılmış ve randevular alınmıştır. Oluşturulan randevular doğrultusunda kuruluş ziyaretleri yapılmış, kuruluş idaresi ve meslek elemanları toplantılar yapılmıştır. Toplantı kararları doğrultusunda da hizmet alan çocukların örselenmiş çocuklar olması nedeniyle araştırmacı ile çocukları karşı karşıya

getirmek yerine sosyal servislerde görevli meslek elemanlarının araştırmanın amacını, önemini, hedefini çocuklara aktararak doğru cevaplar vermelerini sağlamanın daha doğru olacağına kanaat getirilmiştir.

Bu doğrultuda ilk olarak kuruluşlardaki meslek elemanları ile toplantılar yaparak araştırmanın, amacı, önemi, hedefi, soruların içeriği ayrıntılı şekilde anlatılmış ve çocuklara da çocuk dili ile bunların anlatılarak soruların cevaplandırılmasının sağlanması istenmiştir. Kurulardan hizmet alan çocuklardan uygun ve gönüllü olanlar toplantı odasına davet edilerek bu soru formları doldurtulmuş ve meslek elemanlarından teslim alınmıştır.

3.5. VERİ TOPLAMA SÜRECİNDE EVREN VE ÖRNEKLEME İLİŞKİN GÖZLEMLER

Araştırma kapsamında ziyaret edilen merkezler kampüs içerisinde villa tipi evlerden oluşan yaşam üniteleri, çocukların iş ve uğraşı yapabileceği alanlar, açık ve kapalı spor alanları, hobi bahçeleri, hayvan barınakları, eğitim atölyeleri, terapi odaları ve görüşme odaları gibi alanların bulunduğu ve çocuklar için güvenli malzemelerin kullanıldığı, çocukların takip ve kontrolünün sağlandığı modern binalarda hizmet vermektedir. Çocukların yaşadığı villa tipi evler en fazla 10 çocuğun kalabileceği şekilde yapılmış ve Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği ile de kırk kapasite ile sınırlandırılmıştır.

Çocukların yaşam düzeni, tek ya da 3 kişilik odalarda kalacakları şekilde planlanmıştır. Çocuk Destek Merkezlerinde çocuğun kuruluşa kabulü ile birlikte her çocuğa merkezde görevli sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, sosyolog veya öğretmen unvanına sahip bir meslek elemanı çocuğa danışman olarak görevlendirildiği belirtilmiştir. Merkezden fiilen yararlanan en fazla 10 çocuğa bir danışman ve bir bakım elemanı görevlendirilmektedir. Bu Danışman; çocuğa merkez hakkında bilgi verir ve uyum sürecini gerçekleştirir. Çocuk hakkında yapılacak çalışmaları bireyselleştirilmiş psiko-sosyal destek programı doğrultusunda hazırlar, uygulama planına dönüştürür. Tüm bu hususlar Anka Çocuk Destek Programı Uygulama Yönergesi ile de mevzuatlara girmiştir.

Meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde Bakanlığın hizmet standartları gereği oluşturduğu “Anka Psiko-sosyal Çocuk Destek Programı” çerçevesinde eğitim alıp almadıkları sorulmuş ve bir kısmının eğitim aldığı bir kısmının ise hiçbir eğitim almadan, hatta ilk görev yeri olarak Çocuk Destek Merkezi’ne görevlendirildiği anlaşılmıştır. Bu durum hem iş barışının bozulmasına hem de psiko-sosyal destek sürecinin aksamasına neden olduğu değerlendirilmektedir.

Merkezlerde üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise psiko-sosyal destek sürecini yönetecek meslek elemanlarının çeşitliliğidir. Sosyal hizmet uzmanları ve psikologların aldıkları lisans eğitimleri gereği vaka yönetimlerini yapmaları yerine 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda sayılan “Sosyal Çalışma Görevlileri” bu merkezlerde görev yapmakta ve psiko-sosyal destek sürecinin yürütülmesi ile de görevlendirilmektedir. Kurumun mevzuatları da buna göre düzenlenmiştir. Bu durum profesyonel vaka yönetimleri ve psiko-sosyal destek süreçleri için risk oluşturmaktadır. En doğru vaka yönetimleri için her meslek elemanın almış olduğu lisans eğitimi çerçevesinde görevlendirilmesi ve görev tanımının bu çerçevede yapılması esas olmalıdır.

Psiko-sosyal destek süreci bir bütündür. Kusursuz uygulanabilmesi için bu merkezlerde görevli aşçısından-şoförüne, bakım elemanından- meslek elemanlarına, temizlik personelinen-idarecisine kadar bir standardın olması gerekmektedir. Ancak mevcut yapıda bir standart yoktur. Lisans mezunundan- ön lisans mezununa, lise mezunundan- ilköğretim mezununa varıncaya kadar geniş bir yelpaze de personeller görev yapmaktadır. Bakanlık bu sorunun tespit etmiş ve açığı kapatmak için Çocuk Destek Merkezlerinde görev yapan yöneticilerin, danışmanların, yanında diğer personellerin (Yurt Yönetim Memuru, Memur, Bakım Elemanı, Güvenlik Görevlisi, Aşçı, Şöför, ve Hizmet Alım personellerinin) eğitim için Anka Temel Personel Eğitim Modülleri geliştirmiş ve eğitimleri tamamlamıştır. Ancak eğitim modülleri geliştirilerek ve gerekli revizyonlar yapılarak yılda en az bir kez olmak üzere yenilenmelidir. Aksi takdirde hizmet kalitesinin düşmesi söz konusudur.

Çocuk Destek Merkezi ziyaretlerinde gözlemlenen diğer bir sorun alanı personelin tükenmişliği ve belirli bir ücret standardının olmamasıdır. Bu kuruluşlarda hizmet verilen çocuk profiline bakıldığında istismar mağduru, suça sürüklenen, sokakta sosyal

tehlikelerle karşı karşıya olan, madde bağımlısı ya da refakatsiz çocuklar olduğu görülmektedir. Görüldüğü gibi ağır travma yaşayan çocuklara hizmet verilen kuruluşlar olduğu için uzun süreli hizmet veren personelin travma ile çalışırken, travmaya maruz kalması kaçınılmazdır. Üstüne özlük haklarının da yetersiz olması eklenince travma derinleşmektedir. Örneğin gündüzlü hizmet veren Sosyal Hizmet Merkezlerinde görevli sosyal çalışmacı ile Çocuk Destek Merkezinde görevli sosyal çalışmacının tükenmişliği ve yıpranması aynı değilken aldıkları ücret hemen hemen aynı olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan aynı kuruluşun içinde aynı işi yapan personelin aldıkları ücret arasında da eşitsizlikler vardır. Tüm bu hususlar yıpranmışlığı, tükenmişliği, iş barışını olumsuz yönde etkilemektedir.

3.6. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE YORUMLANMASI

Verilerin analizi sosyal bilimler için istatistiksel analiz programı olan SPSS 22 programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır.

3.7. PARAMETRİK OLMAYAN TESTLER

Çalışmada ölçek puanları normal dağılım göstermediği için puanların demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu parametrik olmayan test tekniklerinden Mann Whitney ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir(Özdamar, 2004).

Mann Whitney bağımsız iki grubun nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında, Kruskal Wallis bağımsız k grubun ($k>2$) nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir (Özdamar, 2004).

Mann Whitney testi: Bağımsız iki grubun nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında,

Kruskal Wallis testi: bağımsız k grubun ($k>2$) nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir.

Ölçek puanları arasındaki ilişki parametrik olmayan test tekniği Spearman korelasyon test tekniği ile analiz edilmiştir

Spearman korelasyon testi: Bağımsız iki nicel değişken arasındaki doğrusal ilişkinin yönü ve kuvvetinin belirlenmesi için kullanılan test tekniğidir. Testin kullanılabilmesi için en az bir puanın normal dağılım göstermemesi gerekir (Özdamar, 2004).

Yapılan normallik analizine göre Ergenlerin Sosyal Kaygı ölçeği ve alt boyutlarının normal dağılım göstermediği ($p < 0,05$) belirlenmiştir. Buna göre Sosyal Kaygı ölçeği ve alt boyutlarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu parametrik olmayan test tekniklerinden Mann Whitney ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir. Ölçek ve alt boyutları arasındaki ilişki ise yine parametrik olmayan test tekniklerinden Spearman Korelasyon (r) testi ile analiz edilmiştir (Özdamar, 2004).

3.8. GÜVENİRLİK ANALİZİ

Cronbach's alfa katsayısının 0-1 arasında değiştiği, değerlendirme kriterlerine göre “ $0.00 < 0.40$ ise ölçek güvenilir değil, $0.40 < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirlikte, $0.60 < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve $0.80 < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçek” olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (Tavşancıl, 2005).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmadan toplanan verilerin analiz edilmesi neticesinde elde edilen sonuçlara yer verilecektir. Bu doğrultuda ilk olarak, Çocuk Destek Merkezlerinden hizmet alan cinsel istismar mağduru kız çocuklarının ve ailelerinin sosyo-demografik özellikleri üzerinde durulmuş, daha sonra sosyal kaygı ölçeğinin sonuçları analiz edilmiştir. Katılımcıların sosyal kaygı düzeylerinde; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, ailelerinin ekonomik durumu, anne-babanın mesleği gibi değişkenlere göre farklılaşmalar olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

4.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE BULGULAR

Bu bölümde Çocuk Destek Merkezlerinden hizmet alan cinsel istismar mağduru kız çocukların yaş ve eğitim durumu, ailedeki birey sayısı, eğitim durumları, anne-babanın mesleği gibi sosyo-demografik özellikleri gibi kişisel bilgilere ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 1. Kişisel Bilgiler

		n	%
Yaş	15 yaş ve altı	122	29,3
	16 yaş	130	31,3
	17 yaş ve üstü	161	38,7
	Cevapsız	3	,7
Eğitim Durumu	İlköğretim	66	15,9
	Meslek lisesi	34	8,2
	Lise	113	27,2
	Açık ilköğretim	42	10,1
	Açık lise	147	35,3
	Okuryazar değil	6	1,4
	Cevapsız	8	1,9
Ailenizdeki birey sayısı	4 kişi ve altı	141	33,9
	5-6 kişi	150	36,1
	7 kişi ve üstü	109	26,2
	Cevapsız	16	3,8
Okuduğunuz lise	Meslek lisesi	102	24,5
	Genel lise	10	2,4
	Anadolu Lisesi	36	8,7
	Özel lise	13	3,1
	Açık lise	161	38,7
	Cevapsız	94	22,6
Babanın eğitim durumu	Hiçbir okul mezunu değil	41	9,9
	İlkokul	218	52,4
	Ortaokul/lise	134	32,2
	Yüksekokul	11	2,6
	İleri eğitim görmüş (master,doktora)	1	,2
	Cevapsız	11	2,6
Annenin eğitim durumu	Hiçbir okul mezunu değil	95	22,8
	İlkokul	181	43,5
	Ortaokul/lise	113	27,2
	Yüksekokul	8	1,9
	İleri eğitim görmüş (master,doktora)	1	,2
	Cevapsız	18	4,3
Babanızın mesleği	İşçi	136	32,7
	Çiftçi	51	12,3
	Memur	17	4,1
	Esnaf/tüccar	53	12,7
	Serbest meslek	78	18,8
	Diğer	48	11,5
	Cevapsız	33	7,9
Annenizin mesleği	Ev hanımı	309	74,3
	Çiftçi	41	9,9
	Memur	10	2,4
	Esnaf/tüccar	13	3,1
	Serbest meslek	15	3,6
	Diğer	1	,2
	Cevapsız	27	6,5
Ailenizin ortalama aylık geliri	1500 TL altı	86	20,7
	1500-2500 TL	106	25,5
	2500 TL üstü	69	16,6
	Cevapsız	155	37,3
Ailenizin evine giren toplam aylık gelir geçinizi sağlamaya yetiyor muydu?	Evet	238	57,2
	Hayır	172	41,3
	Cevapsız	6	1,4
Oturduğunuz ev kime ait?	Kira	201	48,3
	Kendimize ait	208	50,0
	Lojman	3	,7
	Cevapsız	4	1,0
Evinizde ki oda sayısı	Tek oda	10	2,4
	Tek oda ve salon	29	7,0
	İki oda ve salon	149	35,8
	Üç oda ve salon	183	44,0
	Diğer	16	3,8
	Cevapsız	29	7,0
Oturduğunuz evin ısıtma sistemi	Soba	252	60,6
	Kalorifer	137	32,9
	Elektrikli ısıtıcı	22	5,3
	Cevapsız	5	1,2

Ankete cevap veren katılımcıların çoğunluğu 17 yaş ve üstü (%38,7); açık lise mezunu (%35,3); babası ilkokul mezunu (%52,4); annesi ilkokul mezunu (%43,5); ailesinde toplam 5-6 kişi bulunmakta (%36,1); kendi evinde oturmakta (%50,0); üç oda bir salon evde oturmakta (%44,0); evi sobalı (%60,6); ailesi ortalama 1500-2500 TL gelirlili (%25,5); evine giren toplam aylık gelirin geçimlerini sağlamaya yettiğini belirtmekte (%57,8); babası işçi (%32,7); annesi ev hanımı (%74,3); açık lisede okumaktadır (%38,7).

Araştırmamızda ortaya çıkan veriler aile yapıları açısından değerlendirildiğinde; düşük sosyo-ekonomik sınıf, eğitimsizlik ve kalabalık aile, çocuk cinsel istismar için temel risk faktörleri arasında olmasına karşın cinsel istismarın tüm sosyoekonomik sınıflarda olduğu unutulmamalıdır.

Ortaya çıkan veriler yaş açısından değerlendirildiğinde ise çocukların her yasta istismara açık olmalarına rağmen bazı yaşlarda bu durumun doruk noktada olduğu görülmektedir. Bu çocuklara hizmet veren kuruluşlarda ihtisaslaşma yapılırken yaşın önemli bir değişken olarak ele alındığı ilgili mevzuatta da görülmektedir. Araştırmaya katılan çocuklardan %99,3'ünün 15 yaş ve üstü çocuklar olduğu göz önüne alındığında cinsel istismarda yaş faktörünün çok önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Bölgelere Göre Dağılım

		n	%
Bölge	Akdeniz	46	11,1
	İç Anadolu	120	28,8
	Ege	59	14,2
	Doğu Anadolu	9	2,2
	Marmara	35	8,4
	Güneydoğu Anadolu	29	7,0
	Karadeniz	66	15,9
	Cevapsız	52	12,5

Akdeniz bölgesinden cevap verenlerin oranı %11,1; İç Anadolu olanların oranı %28,8; Ege olanların oranı %14,2; Doğu Anadolu olanların oranı %2,2; Marmara olanların

oranı %8,4; Güneydoğu Anadolu olanların oranı %7,0; Karadeniz olanların oranı %15,9'dur.

Araştırma verilerinin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde bölgeler arası dağılımın tutarsız olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebi istismar mağduru çocuklara hizmet veren Çocuk Destek Merkezlerinin yatırım planına alınırken hiçbir bilimsel veriden, nüfusa dayalı bir sistem ya da bölgesel ihtiyaçtan faydalanılmaksızın yapılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Araştırma kapsamında Bakanlıktan alınan izinden sonra kuruluş adresleri Genel Müdürlükten alındığında, bölgesel dağılımda tutarsızlık görülmüştür.

Tablo 3. Ölçek İfadelerine Verilen Cevapların Dağılımı

	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Genellikle		Her zaman	
	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Soru 1	89	21,4	70	16,8	125	30,0	41	9,9	91	21,9
Soru 2	20	4,8	29	7,0	42	10,1	75	18,0	250	60,1
Soru 3	97	23,3	49	11,8	88	21,2	57	13,7	125	30,0
Soru 4	70	16,8	61	14,7	82	19,7	68	16,3	135	32,5
Soru 5	54	13,0	37	8,9	93	22,4	96	23,1	136	32,7
Soru 6	93	22,4	68	16,3	110	26,4	54	13,0	91	21,9
Soru 7	53	12,7	28	6,7	63	15,1	61	14,7	211	50,7
Soru 8	83	20,0	85	20,4	101	24,3	51	12,3	96	23,1
Soru 9	130	31,3	76	18,3	82	19,7	52	12,5	76	18,3
Soru 10	139	33,4	60	14,4	81	19,5	56	13,5	80	19,2
Soru 11	40	9,6	28	6,7	60	14,4	66	15,9	222	53,4
Soru 12	90	21,6	84	20,2	98	23,6	63	15,1	81	19,5
Soru 13	86	20,7	73	17,5	85	20,4	70	16,8	102	24,5
Soru 14	130	31,3	73	17,5	103	24,8	40	9,6	70	16,8
Soru 15	109	26,2	74	17,8	91	21,9	68	16,3	74	17,8
Soru 16	39	9,4	35	8,4	83	20,0	67	16,1	192	46,2
Soru 17	163	39,2	81	19,5	77	18,5	38	9,1	57	13,7
Soru 18	163	39,2	67	16,1	72	17,3	50	12,0	64	15,4
Soru 19	149	35,8	56	13,5	91	21,9	46	11,1	74	17,8
Soru 20	88	21,2	80	19,2	113	27,2	62	14,9	73	17,5
Soru 21	205	49,3	66	15,9	55	13,2	34	8,2	56	13,5
Soru 22	156	37,5	72	17,3	77	18,5	49	11,8	62	14,9

Tablo 4. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri

	n	Minimu m	Maximum	Ortalama	ss	Cronbach' Alpha
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	416	7,00	35,00	19,03	7,37	,853
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	416	5,00	25,00	13,02	5,29	,782
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	416	6,00	30,00	18,74	5,61	,709
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	416	18,00	90,00	50,78	15,87	,899

Katılımcıların Olumsuz Değerlendirilme Korkusu puanları ortalaması $19,03 \pm 7,37$; Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma puanları ortalaması $13,02 \pm 5,29$; Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma puanları ortalaması $18,74 \pm 5,61$; Ergenler İçin Sosyal Kaygı puanları ortalaması $50,78 \pm 15,87$ 'dir.

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu güvenirlik katsayısı 0,853'tür. Buna göre boyutun güvenirlik düzeyi çok yüksektir.

Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma güvenirlik katsayısı 0,782'dir. Buna göre boyutun güvenirlik düzeyi oldukça yüksektir.

Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma güvenirlik katsayısı 0,709'dur. Buna göre boyutun güvenirlik düzeyi oldukça yüksektir.

Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği güvenirlik katsayısı 0,899'dur. Buna göre ölçeğin güvenirlik düzeyi çok yüksektir.

Çocuk Destek Merkezlerinden hizmet alan çocukların sosyal kaygı düzeyi yüksektir. Çünkü bu merkezlerde sosyal kaygının sağaltımına yönelik yapılması gereken sosyal

beceri eğitimleri, ebeveynlere yönelik eğitim, bireysel çalışmalar, aile çalışmaları vb. çalışmalar yapılmamaktadır.

Tablo 5. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Normallik Testi

	Statistic		
	,967	n	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	,962	416	,000
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	,986	416	,000
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	,986	416	,001

Ergenler İçin Sosyal Kaygı $p < 0,05$ =normal dağılmıyor; $p > 0,05$ =normal dağılıyor

Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği ve alt boyutları için yapılan normallik analizine göre söz konusu puanların normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p < 0,05$).

Araştırmaya katılan çocukların Sosyal Kaygı ölçeği ve alt boyutları için yapılan normallik analizine göre normal dağılım göstermemesinin birçok sebebi vardır. Araştırmaya katılan çocukların yaş durumları, eğitim durumları, sağlık durumları, aile yapıları, geldikleri sosyal çevreler, yaşanan istismarın boyutları farklılık gösterdiği için normal dağılım göstermemektedirler.

4.2. İLİŞKİ TESTLERİ

4.2.1. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ne Göre ilişkisel Bulgular

Tablo 6. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının İlişki Analizi

	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma	Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma	Ergenler İçin Sosyal Kaygı
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	1,000	,674**	,564**	,897**
		,000	,000	,000
	416	416	416	416
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma		1,000	,588**	,857**
			,000	,000
		416	416	416
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma			1,000	,809**
				,000
			416	416
Ergenler İçin Sosyal Kaygı				1,000
				416

p<0,05=ilişki var; p>0,05=ilişki yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının İlişki Analizi (Korelasyon)

Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ile Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki ($p=0,000<0,05$ $\rho=,674$); Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma arasında pozitif yönlü orta bir ilişki ($p=0,000<0,05$ $\rho=,564$); Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği arasında pozitif yönlü çok güçlü bir ilişki ($p=0,000<0,05$ $\rho=,897$) bulunmaktadır.

Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma ile Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma arasında pozitif yönlü orta bir ilişki ($p=0,000<0,05$

rho=,588); Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği arasında pozitif yönlü çok güçlü bir ilişki ($p=0,000<0,05$ rho=,857) bulunmaktadır.

Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma ile Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği arasında pozitif yönlü çok güçlü bir ilişki ($p=0,000<0,05$ rho=,809) bulunmaktadır.

Ergenlik döneminde bireyin sosyal ortamlarda kendini ortaya koyabilmesinin, arkadaş gruplarına katılablmesinin ve akranlar tarafından kabul görmesinin son derece kritik bir öneme sahip olduğu bilinmektedir.

Sosyal kaygısı olan çocuklar, başkaları tarafından değerlendirilmeye imkân verecek sosyal durumlardan sürekli kaçıyor olabilir, Bu kaçış sonrasında kaygının azaldığını hissetmesi kaçışın olumsuz pekiştireç olarak işlev görmesine, kaçma davranışının yerleşmesine neden olabilir. Sosyal durumlarda zorluk yaşamış bireyler akademik, mesleki ve sosyal fonksiyonlarında da yetersizlik gösterebilirler. Sosyal kaygı belirtileri gösteren pek çok çocuk başkaları tarafından izlenmeye neden olacak durumlardan kaçınma göstermektedir,

4.3. FARKLILAŞMA TESTLERİ

4.3.1. Bölge Açısından Farklılıkların İncelenmesi

Tablo 7. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Bölge Açısından İncelenmesi

Bölge	n	Sıra Ort	X ²	p	
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Akdeniz	46	202,26	6,768	,343
	İç Anadolu	120	180,33		
	Ege	59	194,99		
	Doğu Anadolu	9	157,72		
	Marmara	35	196,76		
	Güneydoğu Anadolu	29	176,38		
	Karadeniz	66	160,02		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Akdeniz	46	195,76	11,522	,074
	İç Anadolu	120	179,30		
	Ege	59	217,79		
	Doğu Anadolu	9	152,56		
	Marmara	35	169,49		
	Güneydoğu Anadolu	29	175,59		
	Karadeniz	66	161,55		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Akdeniz	46	192,50	10,326	,112
	İç Anadolu	120	182,55		
	Ege	59	197,44		
	Doğu Anadolu	9	197,00		
	Marmara	35	175,19		
	Güneydoğu Anadolu	29	212,52		
	Karadeniz	66	150,80		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	Akdeniz	46	198,60	8,831	,183
	İç Anadolu	120	181,54		
	Ege	59	204,71		
	Doğu Anadolu	9	162,22		
	Marmara	35	183,19		
	Güneydoğu Anadolu	29	185,48		
	Karadeniz	66	154,27		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı leği ve Alt Boyutlarının Bölge Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Cevap verdiği bölgesi farklı olan gruplar arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı leği ve alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan çocuklar arasında Sosyal Kaygı leği ve alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamasının nedeni olarak, istismarın hangi toplumda, hangi dönemde, hangi bölgede olursa olsun çocukları etkileme düzeyinin, yaşanan travmanın ve rselenmenin benzer olduğu değerlendirilmektedir.

Buğun pek çok ülkede ocuk sağlığı ve gelişimi açısından olumlu gelişmeler kaydedilmişse de, istismar vakalarının önüne geçilemediği görülmektedir. Birçok çalışmada cinsel istismarın depresyonun oluşmasında ana risk faktörlerinden biri olduğu bilinmektedir.

Çocuğa yönelik kötü muamele konusundaki ülkemizde yapılan çalışmalara dayanarak bu davranışların sıklık ve yaygınlık oranını vermek hala mümkün görünmemektedir. Bunun en temel sebebi kamu kurumlarının verilerini yayınlamaması veya yayınlanan verilerin birbiri ile elişmesidir.

4.3.2. Yaş Açısından Farklılıkların İncelenmesi

Tablo 8. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Yaş Açısından İncelenmesi

Yaş	n	Sıra Ort	X ²	p	
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	15 yaş ve altı	122	210,09	3,326	,190
	16 yaş	130	219,65		
	17 yaş ve üstü	161	194,45		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	15 yaş ve altı	122	227,86	12,213	,002
	16 yaş	130	218,68		
	17 yaş ve üstü	161	181,76		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	15 yaş ve altı	122	220,89	6,336	,042
	16 yaş	130	216,70		
	17 yaş ve üstü	161	188,64		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	15 yaş ve altı	122	220,48	8,082	,018
	16 yaş	130	220,22		
	17 yaş ve üstü	161	186,11		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Yaş Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Farklı yaş grupları arasında Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde 15 yaş ve altı olanlarda Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla iken 17 yaş ve üstü olanlarda en azdır.

Farklı yaş grupları arasında Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde 15 yaş ve altı olanlarda Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla iken 17 yaş ve üstü olanlarda en azdır.

Farklı yaş grupları arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde 15 yaş ve altı olanlarda Sosyal Kaygı en fazla iken 17 yaş ve üstü olanlarda en azdır.

Çocukların psikolojik, sosyal, fiziksel ve bilişsel gelişimlerini etkileyen cinsel istismar, her yasta, her sosyo-ekonomik düzeyde, her bölgede ve kültürde yaşanabilen evrensel bir sorundur. Bu evrensel sorunun her yaş düzeyini farklı etkileyeceği tartışılmaz bir gerçektir. Araştırma verilerine göre yaş açısından değerlendirilen; Genel Sosyal Durumlarda ve Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma küçük yaş grubu çocukları çok daha derinden etkilemektedir. Bunun en önemli sebebi çocuğun yaşı ne kadar küçükse istismara karşı direnç göstermesi de o kadar az olmaktadır.

Kabul edilmeme korkusu küçük yaştaki çocuklar için son derece inciticidir. Sosyal kaygılı bireyler korktukları ortamlara girmekten kaçınırlar. Yaş küçüldükçe kaygı düzeyi artmakta ve yeni sosyal durumlara korku ve huzursuzluk duyma artmaktadır.

4.3.3. Eğitim Durumu Açısından Farklılıkların İncelenmesi

Tablo 9. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi

Eğitim Durumu	n	Sıra Ort	X ²	p	
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	İlköğretim	66	204,95	9,687	,046
	Meslek lisesi	34	142,49		
	Lise	113	207,47		
	Açık ilköğretim	42	203,31		
	Açık lise	147	208,49		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	İlköğretim	66	205,76	8,345	,080
	Meslek lisesi	34	151,72		
	Lise	113	213,94		
	Açık ilköğretim	42	214,68		
	Açık lise	147	197,77		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	İlköğretim	66	216,14	8,918	,063
	Meslek lisesi	34	150,01		
	Lise	113	211,27		
	Açık ilköğretim	42	208,88		
	Açık lise	147	197,21		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	İlköğretim	66	210,66	10,486	,033
	Meslek lisesi	34	141,10		
	Lise	113	210,69		
	Açık ilköğretim	42	208,94		
	Açık lise	147	202,17		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Eğitim durumu farklı olan gruplar arasında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Puan sıra

ortalamları incelendiğinde eğitim durumu açık lise olanlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu en fazla iken meslek lisesi olanlarda en azdır.

Eğitim durumu farklı olan gruplar arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde eğitim durumu lise olanlarda Sosyal Kaygı en fazla iken meslek lisesi olanlarda en azdır.

Sosyal durumlarda zorluk yaşamış bireyler akademik, mesleki ve sosyal fonksiyolarında da yetersizlik gösterebilirler. Sosyal kaygısı yüksek ergenlerin belirttikleri ortak problem alanları, sosyal toplantılara katılma, başkalarının önünde konuşma, yeni insanlarla tanışma, girişken davranışta bulunma, otorite figürleri ile konuşma, sınıfta söz almaktan çekindikleri için düşük ders notları, öğrenci kulüplerine ve spor takımlarına katılma konusunda çekingenlik, yakın ilişkileri kurmakta zorluk, depresyon, sıkıntı veren sosyal durumların öncesinde veya sonrasında gerginliği azaltma amaçlı alkol kullanımındır

Tablo 10. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Lise Türü Açısından İncelenmesi

Okulunuz lise		n	Sıra Ort	X ²	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Meslek lisesi	102	152,55	4,206	,379
	Genel lise	10	208,50		
	Anadolu Lisesi	36	156,83		
	Özel lise	13	149,88		
	Açık lise	161	166,23		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Meslek lisesi	102	161,06	4,837	,304
	Genel lise	10	220,85		
	Anadolu Lisesi	36	148,10		
	Özel lise	13	159,58		
	Açık lise	161	161,24		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Meslek lisesi	102	160,91	3,314	,507
	Genel lise	10	210,60		
	Anadolu Lisesi	36	150,36		
	Özel lise	13	162,46		
	Açık lise	161	161,24		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	Meslek lisesi	102	157,80	4,865	,301
	Genel lise	10	219,60		
	Anadolu Lisesi	36	148,61		
	Özel lise	13	156,35		
	Açık lise	161	163,53		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Lise Türü Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Lise türü farklı olan gruplar arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Orta öğretim bir ülke de gelişmişliği gösteren ve ülkenin geleceğinin emanetçilerinin belirlendiği ilk basamaktır. Özellikle mesleki eğitim yapan ortaöğretim kurumları yetişkinlikte ortaya çıkabilecek sorunlarla baş etmenin ilk kapısıdır.

Bu çerçevede; araştırma verilerine bakıldığında meslek lisesine ve özel liseye giden çocukların sosyal kaygı düzeyi daha düşük çıkmıştır. Meslek lisesine giden çocukların

yapacakları mesleklere yönelik seçimini yapmış ve o alanda eğitim alıyor olmalarının gelecek kaygılarını azalttığı ve bunun sosyal kaygı düzeyine de etki ettiği düşünülmektedir. Benzer durum özel liseler içinde geçerlidir. Özel liselerde verilen rehberlik hizmeti, sınıflardaki öğrenci sayıları, öğrenciyle birebir çalışma, öğrencilerin geldiği sosyo-kültürel çevre gibi faktörler çocukların sosyal kaygıları üzerine etki etmektedir.

Tablo 11. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Babanın Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi

Babanın eğitim durumu		n	Sıra Ort	X ²	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Hiçbir okul mezunu değil	41	254,95	9,533	,023
	İlkokul	218	200,24		
	Ortaokul/lise	134	191,40		
	Yüksekokul ve üstü	12	205,13		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Hiçbir okul mezunu değil	41	240,38	6,277	,099
	İlkokul	218	204,74		
	Ortaokul/lise	134	188,61		
	Yüksekokul ve üstü	12	204,38		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Hiçbir okul mezunu değil	41	264,78	12,754	,005
	İlkokul	218	196,54		
	Ortaokul/lise	134	195,21		
	Yüksekokul ve üstü	12	196,29		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	Hiçbir okul mezunu değil	41	258,56	10,757	,013
	İlkokul	218	199,71		
	Ortaokul/lise	134	191,28		
	Yüksekokul ve üstü	12	203,75		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Babanın Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Babasının eğitim durumu farklı olan gruplar arasında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma, Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde babası hiçbir okul mezunu olmayanlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu en fazla iken ortaokul/lise mezunu olanlarda en azdır.

Babanın eğitim durumu ergenlerin sosyal kaygı düzeyini etkilediği açıktır. Hiçbir okul mezunu olmayan babaların çocuklarla iletişim, çocuklara yaklaşım, etkin ebeveynlik vb. konularda yetkin olması beklenemez.

Çocukların yetiştirilmesinde en ideal yapı aile kurumudur. Tüm toplumlar için aile kurumu, potansiyelinde taşıdığı koruyucu, önleyici ve eğitici işlevleri ile vazgeçilmez bir güçtür. Ancak ebeveynler olmadığında ya da onların çocukları korumasında zafiyetler oluştuğunda, ülkelerin çocuk koruma sistemleri devreye girmektedir.

Tablo 12. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Annenin Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi

Anninin eğitim durumu	n	Sıra Ort	X ²	p	
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Hiçbir okul mezunu değil	95	229,86	13,531	,004
	İlkokul	181	181,06		
	Ortaokul/lise	113	198,94		
	Yüksekokul ve üstü	9	256,83		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma	Hiçbir okul mezunu değil	95	234,16	12,977	,005
	İlkokul	181	188,68		
	Ortaokul/lise	113	184,84		
	Yüksekokul ve üstü	9	235,33		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyuma	Hiçbir okul mezunu değil	95	238,78	15,963	,001
	İlkokul	181	189,67		
	Ortaokul/lise	113	180,33		
	Yüksekokul ve üstü	9	223,17		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	Hiçbir okul mezunu değil	95	237,15	16,108	,001
	İlkokul	181	184,13		
	Ortaokul/lise	113	188,53		
	Yüksekokul ve üstü	9	249,00		

$p<0,05$ =fark var; $p>0,05$ =fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Annenin Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Annesinin eğitim durumu farklı olan gruplar arasında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ve Ergenler İçin Sosyal Kaygı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde annesi yüksekokul ve üstü mezunu olanlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu en fazla iken ilkokul mezunu olanlarda en azdır.

Aile bir çocuk için ilk sosyalleşme sürecinin başladığı, sınır ve sorumlulukların tanımlandığı kurumdur. Ailede bireye verilen sosyal rol ve sorumluluk gereği beklentileri karşılamak, sorumluluğu taşımak ve aileden de rolüne verilen değeri beklemek eşgüdüm içindedir.

Çocuk-anne ilişkisi duygusal plâformda başlar ve bunun göstergesi sevgidir. Anne çocuğuna olan ilgi ve alâkasını başta sevgi ile göstermelidir. Çocuk annesi tarafından sevildiğini hissettiği andan itibaren, anne tarafından gelen eğitici her türlü eylemi kabul edecektir. Bu çerçevede istismar mağduru çocuklarda annenin eğitimi olması, çocuğun başına gelen olayın ve sonuçlarının farkındalığına etki etmekte ve olumsuz değerlendirilme korkusunu ve sosyal kaygı düzeyini fazlalaştırmaktadır.

Annesinin eğitim durumu farklı olan gruplar arasında Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde annesi yüksekokul ve üstü mezunu olanlarda Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla iken ortaokul/lise mezunu olanlarda en azdır.

Annesinin eğitim durumu farklı olan gruplar arasında Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde annesi hiçbir okul mezunu olmayanlarda Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla iken ortaokul/lise mezunu olanlarda en azdır.

4.3.4. Ailelerin Demografik Yapılarına Göre Farklılıkların İncelenmesi

Tablo 13. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ailedeki Toplam Birey Sayısı Açısından İncelenmesi

Ailenizdeki kendi dâhil birey sayısı	n	Sıra Ort	X ²	p	
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	4 kişi ve altı	141	193,82	3,526	,172
	5-6 kişi	150	214,37		
	7 kişi ve üstü	109	190,05		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	4 kişi ve altı	141	205,46	0,434	,805
	5-6 kişi	150	198,90		
	7 kişi ve üstü	109	196,29		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	4 kişi ve altı	141	188,40	2,445	,294
	5-6 kişi	150	205,67		
	7 kişi ve üstü	109	209,03		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	4 kişi ve altı	141	194,15	1,321	,517
	5-6 kişi	150	208,94		
	7 kişi ve üstü	109	197,10		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ailedeki Toplam Birey Sayısı Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Ailesindeki toplam birey sayısı farklı olan gruplar arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve alt boyutları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

Araştırmaya katılan toplam 416 kişiden 259'u beş (5) ve üzeri birey sayısına sahip ailelerden gelmektedir. Kearney'in 2005 yılında yaptığı araştırmaya bakıldığında: “sosyal kaygıya neden olan ebeveyn ve aile ortamına ilişkin bazı durumları şu şekilde derlemiştir.

1. Çocuğu sosyal aktivitelerden mahrum bırakma,
2. Başkalarının fikirlerini ve olumsuz değerlendirmelerini aşırı önemseme,

3. Ailenin sosyal ilişkilerinde zayıf olması ve sosyal durumlardan kaçınması,
4. Çocuğa karşı aşırı korumacı, sıcaklık ve ilgiden yoksun tutum,
5. Çocuğun reddedilmesi,
6. Değişkenlik / dengesizlik / istikrarsızlık: yetişkinlerle yakın ilişkilerin yokluğu ebeveynler arası evlilik çatışması, ebeveynde mental bozukluk öyküsü, sık taşınma, kanunlarla sorun yaşama, evden kaçma, fiziksel ve cinsel istismar, okul başarısızlığı, okulu bırakma, özel eğitim gereksinimi”.

Buss ise: “Olumsuz değerlendirilme korkusu, sadece sosyal kaygının temel nedeni değil, ayrıca çekingen bireylerin de bir özelliğidir. Ebeveynlerin çocuklarının dış görünüşlerine ve tavırlarına aşırı önem vermesi, çocuğun devamlı dışardan izlendiği ve eleştiriliyormuş hissine kapılmasına neden olabilmektedir. Aşırı koruyucu ebeveyn tarzında, anne babanın başkalarının kendileri hakkındaki görüşlerine önem vermesinin kendi güvensizliklerinden ileri geldiği belirtilmektedir” (Buss, 1980).

Tablo 14. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Kira ya da Kendi Evinde Oturma Durumu Açısından İncelenmesi

Oturduğu ev kime ait?	n	Sıra Ort	U	p	
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Kira	201	207,93	20314,500	,622
	Kendimize ait	208	202,17		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Kira	201	219,63	17963,000	,014
	Kendimize ait	208	190,86		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Kira	201	212,78	19339,500	,190
	Kendimize ait	208	197,48		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	Kira	201	214,28	19038,000	,118
	Kendimize ait	208	196,03		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Kira ya da Kendi Evinde Oturma Durumu Açısından İncelenmesi (Mann Whitney)

Kira ya da kendi evinde oturanlar arasında Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır

($p < 0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde kirada oturanlarda Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma daha fazladır.

Tablo 15. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Evdeki Oda Sayısı Açısından İncelenmesi

Evinizde oda sayısı		n	Sıra Ort	X ²	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Tek oda	10	302,30	25,190	,000
	Tek oda ve salon	29	222,28		
	İki oda ve salon	149	213,15		
	Üç oda ve salon	183	168,50		
	Diğer	16	188,31		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Tek oda	10	303,20	28,624	,000
	Tek oda ve salon	29	236,69		
	İki oda ve salon	149	211,36		
	Üç oda ve salon	183	166,45		
	Diğer	16	201,91		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Tek oda	10	267,05	17,188	,002
	Tek oda ve salon	29	245,48		
	İki oda ve salon	149	203,99		
	Üç oda ve salon	183	175,14		
	Diğer	16	177,63		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	Tek oda	10	302,10	28,856	,000
	Tek oda ve salon	29	239,17		
	İki oda ve salon	149	212,16		
	Üç oda ve salon	183	166,88		
	Diğer	16	185,63		

$p < 0,05$ =fark var; $p > 0,05$ =fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Evdeki Oda Sayısı Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Evindeki oda sayısı farklı olan gruplar arasında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Puan sıra

ortalamaları incelendiğinde evi tek oda olanlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu en fazla iken üç oda ve salon olanlarda en azdır.

Evindeki oda sayısı farklı olan gruplar arasında Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde evi tek oda olanlarda Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla, üç oda ve salon olanlarda en azdır.

Evindeki oda sayısı farklı olan gruplar arasında Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde evi tek oda olanlarda Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla, üç oda ve salon olanlarda en azdır.

Evindeki oda sayısı farklı olan gruplar arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$).

Tablo 16. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Oturulan Evin Isıtma Sistemi Açısından İncelenmesi

Oturduğunuz evin ısıtma sistemi		n	Sıra Ort	X ²	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Soba	252	218,67	14,045	,001
	Kalorifer	137	176,21		
	Elektrikli ısıtıcı	22	246,34		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Soba	252	219,23	14,207	,001
	Kalorifer	137	175,72		
	Elektrikli ısıtıcı	22	242,98		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Soba	252	218,76	9,278	,010
	Kalorifer	137	180,80		
	Elektrikli ısıtıcı	22	216,73		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	Soba	252	221,38	17,250	,000
	Kalorifer	137	172,13		
	Elektrikli ısıtıcı	22	240,73		

$p<0,05$ =fark var; $p>0,05$ =fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Oturulan Evin Isıtma Sistemi Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Oturduğu evin ısıtma sistemi farklı olan gruplar arasında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde evi elektrikli ısıtıcı ile ısınanlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu en fazla iken kalorifer ile ısınanlarda en azdır.

Oturduğu evin ısıtma sistemi farklı olan gruplar arasında Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde evi elektrikli ısıtıcı ile ısınanlarda Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla iken kalorifer ile ısınanlarda en azdır.

Oturduğu evin ısıtma sistemi farklı olan gruplar arasında Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde evi soba ile ısınanlarda Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla iken kalorifer ile ısınanlarda en azdır.

Oturduğu evin ısıtma sistemi farklı olan gruplar arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde evi elektrikli ısıtıcı ile ısınanlarda Sosyal Kaygı en fazla iken kalorifer ile ısınanlarda en azdır.

Tablo 17. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ailenin Ortalama Aylık Geliri Açısından İncelenmesi

Ailenizin ortalama aylık geliri		n	Sıra Ort	X ²	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	1500 TL altı	86	152,99	16,094	,000
	1500-2500 TL	106	130,67		
	2500 TL üstü	69	104,10		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	1500 TL altı	86	150,63	14,528	,001
	1500-2500 TL	106	132,43		
	2500 TL üstü	69	104,33		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	1500 TL altı	86	150,12	9,811	,007
	1500-2500 TL	106	127,33		
	2500 TL üstü	69	112,80		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	1500 TL altı	86	154,03	17,168	,000
	1500-2500 TL	106	130,20		
	2500 TL üstü	69	103,52		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ailenin Ortalama Aylık Geliri Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Ailesinin ortalama aylık geliri farklı olan gruplar arasında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma, Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma ve Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği açısından değerlendirildiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (p<0,05). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde ailesinin geliri 1500 TL altı olanlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkusu en fazla iken 2500 TL üstü olanlarda en azdır.

TUİK 2016 yılı raporuna göre Türkiye genelinde eğitim durumu itibariyle 2016 yılı yoksulluk oranları incelendiğinde, “okur-yazar olmayan veya herhangi bir okul

bitirmeyen kişilerin yoksulluk oranının %26,2 olduğu ve eğitim durumuna göre yapılan sınıflandırmada en yüksek yoksulluk oranına sahip kesimi bunların oluşturduğu görülmektedir". (TÜİK 2016)

Bu istatistiklerden yola çıkarak istismar mağduru çocukların büyük bölümünün gelir seviyesi düşük ailelerden geldiği söylenebilir. Özellikle ihmal ve fiziksel istismarda en sık karşılaşılan sebep yoksulluk, yoksunluk veya eğitimsizlik olmaktadır. Bu durum istismar mağduru ergenlerde sosyal kaygı düzeyini de artırmaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında günümüzün en önemli sosyal sorunlarından biri olan yoksulluk ile etkin ve sürdürülebilir mücadele araştırmaya konu olan problemin çözümünde hayati derecede önemli bir aşamadır.

Tablo 18. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ailesinin Evine Giren Gelirin Geçinmeyi Sağlamaya Yetme Durumu Açısından İncelenmesi

Ailenizin evine giren toplam aylık gelir geçinizi sağlamaya yetiyor muydu?		n	Sıra Ort	U	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Evet	238	192,62	17403,500	,010
	Hayır	172	223,32		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Evet	238	198,63	18832,500	,166
	Hayır	172	215,01		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Evet	238	196,19	18252,500	,061
	Hayır	172	218,38		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	Evet	238	194,12	17760,500	,022
	Hayır	172	221,24		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Ailesinin Evine Giren Gelirin Geçinmeyi Sağlamaya Yetme Durumu Açısından İncelenmesi (Mann Whitney)

Ailesinin evine giren gelirin geçimini sağlamaya yeten ile yetmeyenler arasında Olumsuz Değerlendirilme Korkusu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık

bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde ailesinin geliri geçimini sağlamaya yetmeyenlerde Olumsuz Değerlendirilme Korkusu daha fazladır.

Ailesinin evine giren gelirin geçimini sağlamaya yeten ile yetmeyenler arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde ailesinin geliri geçimini sağlamaya yetmeyenlerde Sosyal Kaygı daha fazladır.

Eğitim düzeyinin artması yoksulluğu azaltıcı etkiye sahipken, yoksulluğun artması bireylerin eğitim hizmetlerine erişimini kısıtlayarak eğitim düzeyinin düşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, yoksulluk ve eğitim arasında iki yönlü bir nedensellik ilişkisinden söz etmek mümkündür (Doğan, 2014). Unutulmamalıdır ki yoksulluk ve eğitimsizlik cinsel istismarın en önemli risk etmenlerindedir.

Tablo 19. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Babanın Mesleği Açısından İncelenmesi

Babanızın mesleği		n	Sıra Ort	X ²	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	İşçi	136	192,49	1,399	,924
	Çiftçi	51	202,46		
	Memur	17	174,85		
	Esnaf/tüccar	53	191,93		
	Serbest meslek	78	184,27		
	Diğer	48	198,20		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	İşçi	136	189,20	5,758	,330
	Çiftçi	51	214,27		
	Memur	17	149,91		
	Esnaf/tüccar	53	184,49		
	Serbest meslek	78	187,91		
	Diğer	48	206,10		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	İşçi	136	196,50	17,219	,004
	Çiftçi	51	202,13		
	Memur	17	134,00		
	Esnaf/tüccar	53	162,36		
	Serbest meslek	78	183,27		
	Diğer	48	235,96		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	İşçi	136	192,24	6,031	,303
	Çiftçi	51	206,82		
	Memur	17	150,26		
	Esnaf/tüccar	53	182,42		
	Serbest meslek	78	183,98		
	Diğer	48	213,97		

p<0,05=fark var; p>0,05=fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Babanın Mesleği Açısından İncelenmesi (Kruskal Wallis)

Babasının mesleği farklı olan gruplar arasında Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde babası diğer mesleklerden birine sahip olanlarda Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla iken memur olanlarda en azdır.

Tablo 20. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Annenin Mesleği Açısından İncelenmesi

Annenizin mesleği		n	Sıra Ort	U	p
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Ev hanımı	309	199,31	11029,000	,137
	Çalışıyor	80	178,36		
Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Ev hanımı	309	197,60	11557,000	,370
	Çalışıyor	80	184,96		
Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma	Ev hanımı	309	201,71	10287,000	,021
	Çalışıyor	80	169,09		
Ergenler İçin Sosyal Kaygı	Ev hanımı	309	200,71	10595,000	,049
	Çalışıyor	80	172,94		

$p<0,05$ =fark var; $p>0,05$ =fark yok

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Annenin Çalışma Durumu Açısından İncelenmesi (Mann Whitney)

Annesi ev hanımı olan ile çalışanlar arasında Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde annesi ev hanımı olanlarda Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma daha fazladır.

Annesi ev hanımı olan ile çalışanlar arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Puan sıra ortalamaları incelendiğinde annesi ev hanımı olanlarda Sosyal Kaygı daha fazladır.

BÖLÜM V

SONUÇ

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde Çocuk Destek Merkezlerinde yaşayan cinsel istismar mağduru kız çocuklarının sosyal kaygı düzeylerini inceleyerek, uygulanan yöntemleri, bu çocukların güçlendirilmesi, sosyalleştirilerek topluma yeniden kazandırılması, çocuk koruma sisteminin geliştirilmesi gibi hususlar değerlendirilmiştir.

Ayrıca istismar mağduru çocukların ailelerinin kültürel ve sosyal özellikleri, demografik yapıları, yetiştikleri çevreye ilişkin özellikler, iletişim biçimleri, eğitimleri, maddi durumları vb. konular belirlenmeye çalışılarak çeşitli genellemelere varılmıştır.

5.1.1. Tartışma

Çocuk ihmal ve istismarı farklı tür ve boyutlarda gerçekleşen ve fiziksel, sosyal, toplumsal, kültürel, ekonomik sonuçları olmakla beraber aile yapılarına, ekonomik duruma ve ebeveynlerin özellikleri gibi çeşitli faktörlerin etkileşimine bağlı olarak derinleşen olgulardır.

Çocuk ihmal ve istismarında koruyucu önleyici hizmetler hayati derecede önemli olmasına karşın çok zor ve meşakkatli bir süreçtir. Onun için mücadelenin toplum tabanına yayılması ve herkesin mücadele de görev alması gereklidir. Ayrıca büyük ölçekte mücadelenin bölgesel değil küresel anlamda verilmesi gerekir.

Araştırmamızda ortaya çıkan veriler aile yapıları açısından değerlendirildiğinde; sosyoekonomik yetersizlikler, eğitimsizlik, iletişimsizlik, şiddet, baskıcı ebeveyn tutumları gibi temel risk faktörleri olmasına karşın cinsel istismarın tüm sosyoekonomik sınıflarda olduğu unutulmamalıdır.

Yaşanan vakaların ve kuruluşların bölgelere göre dağılımı incelendiğinde bölgeler arası dağılımın tutarsız olduğu, vakaların her bölgede yaşandığı görülmektedir. Bu doğrultuda; konuya bölgesel ya da vaka bazlı çözüm aramak yerine tüm ülke satında makro anlamda mücadele ile çözüm aramak doğru adım olacaktır.

İnci'nin 2010 yılında gerçekleştirdiği araştırmaya baktığımızda; *“Demografik hareketlerin ekonomik ve kültürel sorunların bir sonucu olduğu düşünüldüğünde çevresel faktörlerde sürekli yaşanan değişikliklerin insan davranımlarını olumsuz anlamda değiştirdiğini söylemek mümkündür. Nüfus hareketlerinin başında gelen göç olayının suç olgusunu arttırdığını savunan birçok görüş hâkimdir”* (inci, 2010).

Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri değerlendirildiğinde Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Genel ve Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk duyma düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bu sonuçlar ele alındığında; istismar mağduru çocukların korkularının ve kaygılarının üstesinden gelmesi için herhangi bir dışlanmaya maruz bırakılmadan kaygılarının üzerine gitmek üzere psiko-sosyal destek sağlanmalıdır. Ayrıca bu çocukların eğitim hayatından kopmamasının sağlanması, aileye etkin danışmanlık hizmeti verilerek sürece dâhil edilmesi çok önem arz etmektedir.

Geist ve Hamrick' e göre: *“Bireyler duygusal yakınlık ihtiyaçlarını başarılı bir şekilde karşılayabilmek amacıyla sosyal olarak kabul edilecekleri ve aidiyet hissedecekleri ilişkiler kurmak için çaba gösterilmelidir”* (Geist ve Hamrick, 1983). Mayo ise konuya başka bir bakış açısı getirerek; *“bireylerin duygusal yakınlık ve sevgi ihtiyaçlarını karşılamaları engellendiğinde, bireyler bencilleşebilmekte, yakın ilişkide bulunduğu kişiyi ve ihtiyaçlarını göz ardı ederek kendisini ve kendi ihtiyaçlarını ön plana çıkarabilmektedir”* demiştir. (Mayo, 2009).

Araştırmada sonuçları değerlendirildiğinde Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Normallik Testi sonuçları normal dağılım göstermediği anlaşılmaktadır.

İnsanlar için kabul görmek ve onaylanmak ait olma ihtiyacını karşılamaktadır. Bu sebeple de istikrarlı, uzun vadeli ve kuvvetli ilişkiler kurarak bunu devam ettirme çalışmaları farklı sosyal gruplar içinde varlıklarını göstermeleri gerekmektedir. Kabul görme ne kadar önemliyse diğer bireyler tarafından olumsuz değerlendirilme riski de o derece önemlidir. Diğer bireyler tarafından reddedilme sosyal kaygıyı da beraberinde getirmektedir. (Hofmann ve Dibartolo, 2010).

Bireylerin yaşam kalitelerini negatif yönde etkileyen sosyal kaygı toplum yaşamında normal dağılım göstermektedir (Wakefield, Horwitz ve Schmitz, 2005).Kashdan ve Mcknight' e göre *“kişiler zaman zaman farklı sıklık ve yoğunlukta sosyal kaygı yaşamakta, sosyal yaşamları bu durumdan farklı düzeylerde ve şekillerde etkilenmektedir”* (Kashdan ve McKnight, 2010).

Araştırma kapsamında incelenen Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının İlişki testleri açısından Analizleri değerlendirilmiştir. Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ile Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğunu araştırma sonuçları göstermektedir.

Sosyal kaygı yaşayan bireyler olumsuz değerlendirilme korkusu ile sosyal ortamlarda korku ve huzursuzluk duymaktadırlar. Çeşitli sosyal ortamlarda bir taraftan başarılı olabilecek her şeye sahip olduklarını düşünürken diğer taraftan da iyi bir intiba bırakamayacaklarını varsayarak adım atamamaktadırlar. Sosyal ortamlardaki diğer bireyleri rakip olarak gören ve onların kendilerinden daha başarılı oldukları fikrine kapılan kaygı düzeyi yüksek kişiler bu engellenmişlik hissi ile saldırgan, öfkeli ve şiddet yanlısı bir görünüme bürünmektedirler.

Kurtyılmaz'ın aktardığına göre: *“diğerlerinin kendisi hakkındaki değerlendirmelerine yönelik hassasiyeti artmakta, muhtemel rakiplerinin kendisini olumsuz olarak değerlendiğini ve reddedileceğini varsaymaktadır. Bu nedenle de sosyal ortamlara girmekten kaçınmakta sosyal ortamlara dahil olduğunda da sağlıklı ilişkiler kuramamaktadır”* (Akt:Kurtyılmaz, 2011).

Araştırma kapsamında incelenen bir diğer husus ise Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının bölge, yaş, eğitim, demografik özellikler gibi açılardan farklılaşma testleri aracılığı ile değerlendirilmesidir.

Sosyal kaygı, bireyin sosyal gelişimi ve sosyal fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için normal ve gerekli bir duygudur. Ancak bireyde görülen yüksek sosyal kaygı, çeşitli psikolojik ve psikososyal işlev bozukluklarıyla ilişkili görülmektedir (Albano ve Detweiler, 2001). Çocukluk korkuları normal gelişimin birer parçasıdır. Çocukluk döneminde görülen normal gelişimsel korkularla, patolojik kaygıları birbirinden ayırabilmek, çocuğun ruh sağlığı açısından önemlidir. Gelişimsel açıdan normal kabul edilen korkuların geçici olması ve çocuğa az sıkıntı vermesi beklenir. Eğer korku zaman içinde yok olmuyorsa, çocuğun yaşamındaki önemi, çocukta yarattığı sıkıntı azalmıyorsa ve çocuğun günlük fonksiyonlarına zarar veriyorsa patolojik korkudan söz edilebilir (Akt: Mercan, 2007).

Ebeveyn, çocukla direkt etkileşimi sonucu çocuğun sosyal davranışını etkileyebildiği gibi çocuğun sosyal etkileşimini onun sosyal çevresini yapılandırış biçimi ile de etkileyebilmektedir. Annenin çocukla etkileşimi, kişilik özellikleri ve ebeveynin çocuğa nasıl bir model oluşturduğu sosyal kaygı ile ilintilidir.

Bireyin sosyal ortamlarda nasıl davranacağını bilememesi davranışları sonunda olumsuz tepkiler almasına bu sosyal ortamların kişide kaygı yaratması ve kaçınma davranışı ile sonlanabilmektedir. Sosyal becerilerin gelişmesi çocuğun bu becerileri gözlemleyebileceği, sergileyebileceği ve sonuçlarını görebileceği sosyal etkileşim ortamlarını bulabilmesi ile yakından ilişkilidir. (Masia ve Morris, 1998).

5.1.2. Sonuç

Dünya Sağlık Örgütü çocuk istismarını, “çocuğun sağlığını, fiziksel ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar” şeklinde tanımlamaktadır (WHO, 2012).

Çocuğa yönelik kötü muamele tek bir nedenden ziyade, çok sayıda etmenin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmali anlamak için değişik düzeylerde etkili olduğu gözlenen birden fazla faktörün birbirleri ile etkileşimini anlamak gerekir. Çağımızda çocuk istismarı vakalarının küresel ölçekte artması ve önem kazanması bu konuda verilmesi gereken mücadelenin profesyonel ve işlevsel olarak planlanmasını gerektirmektedir.

Bu çerçeve de ulaşılan sonuçlara bakıldığında;

- Araştırmaya katılan çocuklara sorulan, Ailedeki kendi dâhil birey sayısı 5 ve üzeri cevap oranı %64,8 dir. Araştırmada bahse çocukların evlerindeki oda sayısına bakıldığında % 48,6'sının iki ve altında odalara sahip evlerde ikamet ettiği ortaya çıkmaktadır. Oturduğu ev kime ait sorusuna verilen cevaba bakıldığında ise %48,8'inin kirada, %50,5'inin kendi evinde, %0,7'sinin ise lojmanda ikamet ettiği dikkat çekmektedir. Araştırmaya konu olan kız çocuklarının aile yapıları incelendiğinde ikamet edilen konutta ısınma sistemine bakıldığında soba ile ısınma 61,3 ile en yüksektir. Kalorifer 33,3 elektrikli ısıtıcı ise 5,4 olduğu ortaya çıkmıştır.
- Araştırmada bahse çocukların ailelerinin ortalama aylık gelirine bakıldığında %33,3'ünün 1500 TL ve altında gelire sahip olduğu, 1500-2500 bandında ise %40,6 olduğu saptanmıştır. Ailenizin evine giren toplam aylık gelir geçinmenizi sağlamaya yetiyor mu sorusuna ise araştırmaya katılanlardan %58 'i evet derken %42'si ise hayır cevabı vermiştir.

Yoksulluk, çocuk istismarı vakalarını en önemli risk faktörüdür. Deveci ve Açıık' a göre: *“Düşük ekonomik statüye sahip insanlar arasında fiziksel istismar ve ihmal çok yaygındır. Ancak çocuk istismarı, ekonomik düzeyi orta ve yüksek ailelerde de görülmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek çevrelerde özellikle aile içi geçimsizlikler ya da aileye yeni bir bebeğin gelmesi istismar olasılığını etkileyen toplumsal faktörlerdendir. Bu ailelerin toplumda güçlü tanındıklarının olması, güvence altında olmaları, çoğu kez bu suçun bakıcılara yüklenmesini sağlayan ve aileleri masum gösteren unsurlardır. Fiziksel istismar ve ihmali etkileyen diğer sosyal faktörler yetersiz*

sağlık bakımı ve sosyal servisler, ayrıca geniş ailelere ve topluluklara destek eksikliği olarak bildirilmiştir” (Akt: Deveci ve Açıık, 2003).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimleri kendi bireysel özelliklerinden, yaşadıkları toplumsal yapılardan, ekonomik durumdan, kendi eğitim seviyesinden ve içinde yaşadıkları toplumun geleneksel çocuk yetistirme tutumlarından etkilenmektedir (Bayhan,1998).

Polat 2000 yılında yaptığı araştırmada toplumsal zararı şöyle aktarmaktadır: *“Çocuğa yönelik toplumsal zarar; toplumsal fakirlik, yetersiz konutlaşma, zayıf sağlık hizmetleri, yetersiz besin kaynakları gibi global boyutta olayları kapsar. Çocuğun gelişimini engellediği için istismar grubuna girebilen bu olaylar bireysel ana-baba iradelerinin dışında olgulardır.” (Polat, 2000)*

- Araştırmada bahse çocukların eğitim durumuna bakıldığında ise %50’si örgün öğretimin dışında kalarak açık liseye devam etmektedirler. Örgün öğretime gidenlerin oranı ise %31,7 ile Meslek Lisesi, %11,2 ile Anadolu lisesi, %3,1 ile genel lise, %4 ile özel lise yer almaktadır.

İstismar mağduru çocukların yaşadığı en önemli sorunlardan biri de eğitim hayatından da kopmalarıdır. Bunda ki en önemli etmen yaşanan olayın çocuğun eğitim aldığı kurumlarda da yayılarak konuşulmasıdır. Kişi hak ve özgürlükleri ile mahremiyet bilince oluşmayan toplumlarda bu tür konular açıktan anlatılmakta ve akran dışlanması ve aileler tarafından dışlanmayla karşılaşan mağdur eğitim hayatından da koparılarak başka bir ihmalin kapısı aralanmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin ilgili komisyonunda konu şöyle özetlenmiştir: *“İstismara uğrayan çocuklarda davranışsal ve duygusal etkilere ek olarak akademik problemler de sık görülmektedir. Kötü muamele mağdurlarının akademik performanslarında ani değişikliklerin yaşanması yaygındır. Bununla birlikte düşük okul başarısı, okuldan alıkoyma ve diğer eğitim bölümlerine sevk etmeyle ilgili artan risk, okula devam sorunları ve okuldan atılma gibi daha kronik okul problemleri de görülebilir. İstismar ve ihmal çocuğun dünyaya karşı duyduğu merakı azaltabilir,*

bağımsızlık ve otonomiyle ilgili motivasyonunu bastırarak sonunda öğrenme sürecini engelleyebilir.” (TBMM Raporu)

- Araştırmaya katılan çocukların Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ile Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki bulunmuştur. Bu durum açık olarak göstermektedir ki olumsuz değerlendirme korkusunu yenemeyen çocuklar genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duymakta ve bu durum yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk yaratmaktadır.
- Yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma çocuklarda sosyal kaygı düzeyini yükseltmektedir. Cinsel istismar sonrası kişide olumsuz benlik algısı, depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, uyum ve fonksiyon bozukluklarının ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu durum uzun dönemde kişilerin işlevselliğini bozmaktadır ve bunun bir yansıması olarak sosyal kaygı düzeyi yükselmektedir.
- Farklı yaş gruplarında arasında genel sosyal durumlarda, yeni sosyal durumlarda ve Sosyal Kaygı ölçeği açısından korku ve huzursuzluk Duyma açısından konu değerlendirildiğinde 15 yaş ve altı olanlarda genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma en fazla iken 17 yaş ve üstü olanlarda en azdır. Bu durum küçük yaşta istismara uğrayan çocukların yaşadığı travmayı çok zor atlatabildiğini ya da atlataamadığını göstermektedir.

Fırat durumu şöyle özetlemektedir: *“Kaygı bozuklukları, cinsel istismara uğrayan çocuklarda kısa süre içinde ortaya çıkabilmektedir. Uyku bozuklukları, kâbuslar, fobiler, bedensel yakınmalar ve korku tepkileri yüksek kaygı düzeyinin kliniğe yansıması olarak gözlenmektedir. Cinsel istismara uğrayan çocuklardaki duygusal ve davranışsal etkileri tanımlayan araştırmalara göre, bu çocuklarda korku reaksiyonu, anksiyete, depresyon, kızgınlık, düşmanlık, travma sonrası stres bozukluğu, uygunsuz cinsel davranışlar sık görülmektedir. Dikkat eksikliği-hiperaktivite bozukluğu, ikincil enürezis ve enkoprezis cinsel istismar kurbanlarında daha sık ortaya çıkmaktadır. Yaş küçüldükçe de travma derinleşmektedir” (Akt: Fırat, 2007).*

Birçok araştırma, sosyal kaygının sıfır iki yaş ile ergenlik döneminde yaşandığını ortaya koymuştur. Ertan'ın aktardığına göre ise: *“başlangıç yaşının ortalama olarak 13-14 arasında değiştiği görülmektedir. Ergenlik dönemi sosyal kaygının en fazla yaşandığı dönemdir. Sosyal kaygı, özellikle alternatif kişilik modellerinin test edildiği ve yeni arkadaşlıkların kurulduğu; sosyal etkileşim becerilerinin geliştiği; bireyin kendini sınıadığı çok önemli bir dönem olan ergenlik çağında engelleyici olabilmektedir”* (Akt: Erkan ve arkadaşları, 2002).

- Babasının mesleği farklı olan gruplar arasında Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından incelendiğinde babası diğer mesleklerden birine sahip olanlarda Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma en fazla iken memur olanlarda en azdır.
- Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Annenin Çalışma Durumu Açısından İncelenmesi (Mann Whitney) Annesi ev hanımı olan ile çalışanlar arasında Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma açısından incelendiğinde annesi ev hanımı olanlarda Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma daha fazladır.
- Annesi ev hanımı olan ile çalışanlar arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeği açısından incelendiğinde annesi ev hanımı olanlarda Sosyal Kaygı daha fazladır.

Ebeveynlerdeki kapasite eksikliği, çocuklarının becerileri hakkında doğru olmayan beklentileri, çocukların davranış ve tutumlarının yönetiminde ki başarısızlıkları ve gelişim dönemleri hakkındaki bilgi eksiklikleri çocuk istismarının oluşumunu şekillendirebilir (Daro, 1994).

Wilson konuya başka bir bakış açısı getirerek: *“Ailenin günlük yaşam planı ve sosyal destek eksikliği çocuk istismarı ile birlikteliği açısından önemlidir. Ebeveynin sosyal desteğinin bulunup bulunmadığı bu role ilişkin duyarlılığını etkileyecektir. Sosyal destek; öğüt, çocuk bakımında yardım ve duygusal desteği içerir”* demektedir (Wilson, 1996).

5.2. ÖNERİLER

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar Çocuk Destek Merkezlerinde Yaşayan cinsel istismar mağduru çocukların sosyal kaygı düzeyleri ve ailelerinin demografik yapıları incelenerek bu merkezlerde çocuklara sunulan hizmetlerin, çocukların ihtiyaçlarına cevap vermesine, verilen hizmetlerin niteliğın artırılmasına ve hizmet kalitesinin yükseltilmesine çocuk cinsel istismarı konusunda yapılacak bilimsel çalışmalara ilişkin önerileri kapsayabilir. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Araştırmada bahse çocukların ailelerinin ortalama aylık gelirine bakıldığında düşük geliri ailelerin çocuklarının daha fazla risk altında olduğu ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk çocuk istismarında; en sık ve ısrarlı risk faktörüdür. Öte yandan; sosyo-ekonomik düzeyi yüksek çevrelerde görülmektedir. Cinsel istismar konusu multidisipliner bir konudur. Bu çerçevede; sosyal hizmetin koruyucu-önleyici mekanizmaları işletilmeli ve ülke genelinde risk haritaları oluşturularak, konuya dikkat çekilmeli, hassas grupların arasında bilinç sağlanmalıdır. Önlemeye dönük eylem planları oluşturulmalıdır.
- Geleceğimizin teminatı olan çocuklar da aile içinde sosyalleşmekte, bireylerin topluma katılımları aile kurumu vasıtasıyla sağlanmaktadır. Ancak çocuk istismarı ve ihmali dünyada milyonlarca çocuğu ve aileleri etkileyen önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmakta; çocuklar üzerinde bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal etkileri olan ihmal ve istismar vakaları yaşayan çocuklara yönelik sunulan hizmetlerin akıl ve bilimin rehberliğinde uluslararası standartlarda ve ülkemizin gerçeklerine uygun şekilde modernize edilmesini gerekli kılmaktadır.
- Bu çerçevede farkındalığı yüksek bilinçli ailelerde etkin ebeveynlik ilkeleri ile çocuk yetiştirmek Toplumun teminatını oluşturmaktır. Bu görev ise kamu adına; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüklerine düşmektedir.
- Araştırmaya katılan çocukların Olumsuz Değerlendirilme Korkusu ile Genel Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki

bulunmuştur. Bu durum açık olarak göstermektedir ki olumsuz değerlendirme korkusunu yenemeyen çocuklar genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duymakta ve bu durum yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk yaratmaktadır. Bu durumdan gençleri çıkarmak için ise özgüveni yüksek, haklarını bilen ve katılımcı bir gençlik oluşturma çabaları yerini almalıdır. Burada da en büyük görev Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Üniversiteler ve Sivil Toplum Örgütlerine düşmektedir.

- Çocukları tüm istismar türlerinden korumanın en önemli ve etkili yolu koruyucu ve önleyici mekanizmaları geliştirerek bu alana yatırım yapılmasıdır. Bu alanda yapılan birçok bilimsel çalışma göstermektedir ki önleme mekanizmalarına yapılan yatırım, emek ve iş gücü, cinsel istismara uğrayan bir çocuğun topluma kazandırılmasına harcanan yatırım, emek ve iş gücünden daha az ve daha etkilidir. Cinsel İstismara uğrayan çocukların yeniden topluma kazandırılması çok zor, meşakkatli ve uzun bir süreç olmaktadır, hatta bazı durumlarda pek mümkünde olmamaktadır. Daha önce de yer verdiğimiz gibi bu alanda yapılacak çalışmalar kişisel ya da tek kurumun çaba ve gayretleri ile aşılabilecek bir süreç değildir. Aksine toplumun her kademesindeki kişi ve kurumların mücadelesi ile başarıya ulaşılabilecek bir olgudur.
- Profesyonel sosyal hizmet uygulamalarının başlangıcından itibaren, sosyal hizmetin bireylerin işlevselliğini ve iyilik halini arttırmayı amaçlayan yapısı, kimi zaman var olan sosyal politikalar ile ters düşerek sosyal hizmet uygulamalarını sınırlandırmış ve sosyal hizmet uzmanlarını bir ikilem ile karşı karşıya bırakmıştır.
- Devletin başta Aile ve Sosyal Politikalar, Milli Eğitim, Adalet, Sağlık, İçişleri, Maliye bakanlığı olmak üzere kurumlar arası işbirliği ve eşgüdüm ile bu alanda mücadele olmazsa olmaz zorunluluktur. Aynı zamanda başta Üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, yazılı ve görsel medya olmak üzere toplumun her kademesindeki meslek kuruluşları ve bireylerinin de bu mücadelenin içerisinde olması çok önem arz etmektedir. Bu çerçevede aşağıda yer alan öneriler cinsel istismarı önleyici mekanizma geliştirilmesinde etkili olacaktır.

- Öncelikle kamu görevlilerinden başlamak üzere, ihmal nedir? İstismar nedir? Nasıl tespit edilir, belirtileri neler olabilir? Tespitten sonra izlenecek yol ve yasal yükümlülüklerle ilişkin bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri her kurumun kendi içerisinde yapma zorunluluğu getirilmelidir.
- Bu konu ile mücadele toplumun her kesiminde tabu olmaktan çıkartılıp, toplumun norm ve değerlerine yönelik hassasiyet gözönüne alınarak konuşulabilir hale gelinceye konu hakkında toplumsal bir duruş oluşturuluncaya kadar devam etmesi sağlanmalıdır.
- “Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbirlerin Yerine Getirilmesi Amacıyla Kurulan Merkezi, İl Ve İlçe Koordinasyonların Çalışma, Usûl Ve Esasları Yönergesi” çerçevesinde İl İlçe koordinasyon kurulları mahalle ve esnaf toplantıları yaparak toplumun her kesimine ulaşmalı bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışması yürütmelidir.
- Sosyal medya grupları ve sivil toplum örgütleri, alanda görev yapacak gönüllüler aracılığı ile mücadele güçlendirilmeli ve toplumun her kesimine ulaşılmasının yolu aranmalıdır.
- İnternette yer alan tüm alanlarda ve özellikle sosyal etkileşim alanlarında ve sosyal medya kanallarında sanal gruplar oluşturularak mücadeleye katkı sağlanmalıdır.
- Akademisyenler, konunun uzmanı psikolog, sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişimcisi, sağlık personeli il, ilçe ve köylerde konferanslar ve paneller düzenlemeli halk nezdinde bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışması yürütülmelidir.
- Basın – Yayın kuruluşları konuyu gündeme taşıyarak kamuoyu oluşturmalı çizgi filmler, dizi filmler, gün arası programları ve sinema yapımları gösterime girmeli, halkın bilinç düzeyi artırılmalıdır. Ancak bu yayınlar gösterime girmeden mutlaka Sosyal Hizmet Uzmanı, Çocuk Gelişimci, psikolog gibi meslek elemanlarında danışmanlık alınmalıdır.

- Ortaöğretimden başlamak üzere ders müfredatlarına sağlıklı ergenliğe girişe ilişkin konular eklenmeli ayrıca verilmeli istismardan korunmanın yöntemleri anlatılmalıdır.
- Okul sosyal hizmeti benimsenerek, Okul ortamındaki sosyal hizmet uzmanlarının istihdam edilmesi sağlanmalıdır.
- Çocukları hertürlü ihmal ve istismar vakalarından korumak için koruyucu ve önleyici çalışmalara önem verilmesi gerekmektedir. Ayrıca çocuklar ile eş zamanlı olarak yetişkinlerin de eğitilmesi, ebeveynlerin cinsel istismar vakalarında başvurabilecekleri yerler ve yapmaları gerekenler konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.
- İstismar mağduru çocuklar ile çalışan personelin niteliğinin ve niceliğinin artırılmasının yanında özlük haklarının da iyileştirilmesi gerekmektedir.
- 2005 yılında Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Çocuk Koruma Kanununun yayımlanması üzerinden 13 yıl geçmiş ve Türkiye de çocuk korumanın tanımı değişirken temel mevzuat olan kanun günün koşullarını yakalayamadığı için yeniden ele alınmalıdır.
- Çocuk Koruma Kanununda yer alan Sosyal Çalışma Görevlisi tanımı altında bu alanda hiçbir eğitimi olmayan kişilerin bu sisteme dâhil edilmesi çocuk hakkında yanlış karar verilmesinin yolunu açmaktadır. Sosyal Çalışma Görevlilerinin tekrar tanımlanması gerekmektedir.
- Cinsel istismar konusunun medyada veriliş biçiminin titizlikle ele alınması gerekmektedir. Medyada çocuğun bir kez daha mağdur edilmemesi, medyanın çocuğu haberler içinde istismar etmemesi sağlanmalıdır. Bu haberler verilirken akıllı işaret kullanma uygulaması hayata geçirilmelidir.
- Eğitim çağındaki çocukların karşılaştıkları cinsel istismar vakalarında destek alabilecekleri mekanizmalara erişimlerinde okulun öneminin anlaşılması, okul sosyal

hizmetinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Okullarda, çocukların maruz kaldıkları cinsel istismar olayını paylaşabilecekleri kişilerin olması hayati önem taşımaktadır.

- Okul öncesi eğitimden başlayarak çocuklara alanında uzman kişiler tarafından eğitim verilmeli, çocuğa yönelik cinsel istismarı önleme çalışmaları okullarda yaygınlaştırılmalıdır. Okul öncesi sınıftan başlayarak çocukların cinsel istismar, kendini istenmeyen davranışlardan koruma, bu tarz bir durumda başvurabileceği yerler konusunda bilgilendirilmesi kilit önem taşımaktadır.
- Dünyadaki eğilim ile paralel bir şekilde kurumsal bakımın en son aşama olması gerektiği felsefesine uygun olarak kurumsal bakım altına almadan verilebilecek özelleşmiş hizmetlere ağırlık verilmeli, bu hizmetlerin (Aile ve Bireysel Danışmanlık Hizmetleri, Kendi Kendine Yardım Grupları vb.) çeşitlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Yalnızca cinsel şiddeti yaşayan kişi ile değil, kişinin ailesi ve/veya değer verdiği ve ona destek verebilecek kişiler ile de çalışma yürütülmelidir. Kız çocuklarının aile içerisinde istismara uğradıkları durumlar da dahil olmak üzere ailelere yönelik çalışmalar, grup çalışmaları, bilinçlenme toplantıları, terapi seanslarının hayata geçirilmesi konusunda politika geliştirilmelidir. Aile içi cinsel istismar olayını yaşamış kız çocuklarının annelerinin sorunlarının ayrı destek gruplarında ele alınması gerekmektedir.
- Çocuk Destek Merkezlerinin ihtisaslaşması yeniden gözden geçirilerek istismara uğrayan madde bağımlısı ve ticari cinsel sömürü mağduru çocuklar ile sadece cinsel istismara uğramış çocukların farklı ihtisas alanlarında hizmet veren kuruluşlar oluşturulmalıdır.
- Cinsel istismar mağduru çocuklara yönelik “adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişiler tarafından tek seferde yapılması” ilkesine dayanarak çalışma yürütecek Çocuk İzlem Merkezleri’nin Türkiye çapında yaygınlaştırılması ve mevzuatının oluşturulması gerekmektedir.

- Okul aile birliği toplantıları ile veli toplantılarında istismar mevzusu gündeme taşınmalı ve koruyucu önleyici tedbirler anlatılmalıdır. Bunun içinde mutlaka okul sosyal hizmeti sistemine de bir an önce geçilmelidir.
- Araştırmaya katılan çocuklardan %40,3 örgün öğretimin dışında kalarak açık ilköğretime ya da açık lisede öğrenimlerini devam ettirmektedir. İstismarın en önemli sonuçlarından biri de mağdurun eğitim dışı kalarak eğitimlerini açık öğretimden devam ettirmeye çalışmalarıdır.
- Eğitim temel bir insan hakkı ve Anayasal bir haktır. Bütün çocuklar bu hakka sahiptir. Çeşitli nedenlerle örgün eğitime devam edemeyen çocuklar Sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalmakta, suça sürüklenmekte yahut suç mağduru olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların sokakta çalıştırılmasının engellenmesi, sokakta karşılaşabilecekleri risklerden korunması, sokaktan çekilmesi ve ailelerinin desteklenmesi amacıyla çocuk, aile ve toplum odaklı çalışmalar yürütülmelidir.
- Araştırma verileri incelendiğinde de Eğitim durumu farklı olan gruplar arasında Ergenler İçin Sosyal Kaygı ölçeğine bakıldığında örgün eğitime devam edenler ile meslek liselerine devam edenlerin Sosyal kaygı düzeylerinin düşük olduğu açıktır.
- Milli Eğitim Bakanlığı çocukları örgün eğitimden koparmayacak bir sistem üzerinde çalışmalıdır.

KAYNAKLAR

- Albano, A.M., Di Bartolo, P.M., Heimberg, R.G., Barlow, D.H., (1995). Children and Adolescents: Assessment and treatment. R.G. Heimberg, M.R. Liebowitz, D. A. Hope, ve F. R. Schneier (ed), Social phobia: Diagnosis, assessment and treatment (sf. 387-425). New York: The Guilford Press.
- Albano, A.M., Detweiler, M.F. (2001). The developmental and clinical impact of social anxiety and social phobia in children and adolescents. S.G. Hofmann ve P.M. DiBartolo (ed.) From Social Anxiety to Social Phobia: Multiple Perspectives (sf. 162-178). Boston: Allyn and Bacon.
- Albano, A.M., Chorpita, B.F. ve Barlow, D.H., (2003). Childhood anxiety disorders. E. J. Mash ve R. A. Barkley (ed.), Child psychopathology (sf. 279-329). New York: Guilford.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2016 Yılı Faaliyet Raporu. (2016). Erişim: 12.10.2017, <http://sgb.aile.gov.tr/argeraporlar/bakanlik-faaliyet-raporlari>.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat Yapısı. (2011). Eriim: 09 01, 2017, <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz/sosyal-rehabilitasyon-hizmetleri-daire-baskanligi>.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). Erişim: 10. 01, 2017 <http://www.mevzuat.gov.tr>.
- Akıncı, F. S., & Dursun, S. (2008). Viktimoloji. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Alisinanoğlu, F. Uluğtaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler, Milli Eğitim, 145.
- Aktan, C. (2002). Türkiye'de Gelir Dağılımında Adaletsizlik Sorunu. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Aktan, C. (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri . Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Am, J. (1999). Emergency department evaluation of child abuse. Emergency Medicine Clinics of North America, 575-593.

- Anka Çocuk Destek Programı Uygulama Yönergesi. (2015). Erişim Tarihi:08.09.2017.<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/yonergeler/anka-cocuk-destek-programi-uygulama-yonergesi>.
- Aydın, A., & Sütçü, S. T. (2007). Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirliğinin İncelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 79-89.
- Bayhan, P. "Sosyal Hizmet Dergisi" Sayı 8, Ankara – 1998
- Bayram, L. (2013). Düzenli Spor Yapmanın İslahevlerindeki Çocuk Ve Gençlerin Sosyal Uyum Ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkisi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bilgin, Ö. (2015), Cinsel İstismar Mağduru Çocukların Psiko-Sosyal Durumlarının İstismara Ait Özellikler Açısından Tanımlanması, Yayınlanmamış Yüksel Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Bilim Dalı.
- Buss, A. H. (1980). *Self-consciousness and social anxiety*. San Fransisco: Freeman
- Burkovik, Y. (2010). *Sosyal Fobi* (7. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları
- Ceza Muhakemesi Kanunu. (2004). 10 15, 2017 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> adresinden alındı
- Chaplin, T.M. Gillham, J.E, Seligman, M.E.P. (2009). Gender, anxiety and depressive symptoms: a longitudinal study of early adolescents, *Journal of Early Adolescence*, 29 (2) : 307-327. ss.
- Chase, E., & Statham, J. (2005). *Commercial And Sexual Exploitation Of Children And Young People In The UK—a Review*. Child Abuse Review.
- Clark, D. Wells, A. (1995). A cognitive model of social phobia. Heimberg, R.G. Liebowitz, M.R., Hope, D.A., ve Schneier, F.R. (ed.), *Social Phobia: Diagnosis, Assessment, and Treatment* (pp. 69-93). New York: Guilford.
- Crocetti, E., Klimstra, T., Keijsers, L., Hale, W.W., Meeus, W., (2009). Anxiety traectories and identity development in adolescence: a five-wave longitudinal study, *Journal of Youth and Adolescence*, 38 (6):839-849. ss.

- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 92.
- Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği. (2014). <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/yonetmelikler/cocuk-destek-merkezleri-yonetmeli.pdf>, Erişim Tarihi :08.09.2017
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1990). https://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf adresinden alındı. Erişim Tarihi :08.09.2017
- Daro D, McCurdy K. Preventing child abuse and neglect: programmatic interventions. *Child Welfare* 1994; 73: 405.
- Demir, T. (1997). Çocuk ve Ergenlerde Sosyal Fobi: Epidemiyolojik Bir Çalışma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi.
- Demirci, Ş., Doğan, K. H., Erkol, Z., & Deniz, İ. (2008). Konya'da Cinsel İstismar Yönünden Muayenesi Yapılan Çocuk Olguların Değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi*, 9-43.
- Deveci E, Açık Y. Çocuk İstismarı Nedenlerinin İncelenmesi. *Arşiv* 2003; 12: 396-405.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara.
- Doğan, E. (2014). Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi Uzmanlık Tezi. Ankara: Kalkınma Bakanlığı Yayınları.
- Durak, N. (2006). Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlıklarını Belirlemeye Yönelik Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi Niğde İli Örneği. Niğde: Niğde Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Edalman, R. (2009). *Yüz Kızarmasının Önüne Geçin* (1. Baskı). (B. Karapıçak, Çev.). Ankara: HYB Yayıncılık (Orijinal çalışma basım tarihi 2004.).
- Erath, S.A, Flanagan, K.S., Bierman, K.L.(2007). Social anxiety and peer relations in early adolescence: behavioral and cognitive factors, *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35 (3): 405-416. ss.

- Erbay, E. (2013). Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Büyük Resmi, Toplum ve Sosyal Hizmet. Toplum ve Sosyal Hizmet , 157.
- Erkan, Z. Güçraz, S. Çam, S. (2002). Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Ana Baba Tutumları Ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 64-75.
- Fırat, S. (2007), İstismara Ve İhmale Uğramış çocukların Tedavi Ve Rehabilitasyonu: Bir Yataklı Merkez modeli, Çukurova Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adli Tıp Anabilim Dalı
- Finkelhor D. (1993). Epidemiological Factors in the Clinical Identification of Child Sexual Abuse. Child Abuse & Neglect, 17:67–70.
- Geist, C. R. ve Hamrick, T. J. (1983). Social avoidance and distress: Its relationship to self-confidence, and needs for affiliation, change, dominance, and deference. Journal of Clinical Psychology, 39(5), 727-730.
- Gelles, R. J., & Conte, J. R. (1990). Domestic Violence and Sexual Abuse of Children: A Review of Research in the Eighties. Journal of Marriage and the Family, 1045-1058.
- Genç, H. (2008). Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitim Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinin kaygı düzeyleri üzerine bir durum çalışması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
- Gökler, B., & Taner, Y. (2004). Çocuk İhmali ve İstismarı: Psikiyatrik Yönleri . Hacettepe Tıp Dergisi , 83-85.
- Heimberg, R.G. & Barlow, D.H. (1991). New developments in cognitivebehavioral therapy for social fobia. Journal of Clinical Psychiatry, 52, 21-30.
- Heimberg, R. G. (2003). Editorial:Assessment and diagnosis of social phobia in the clinic and the community. Psychol Med, 33.
- Hillard, E.B. (2005). Living Fully with Shyness and Social Anxiety. New York: Marlow

- Inderbitzen-Nolan HM, Wolters KS (2000) Social Anxiety Scale for Adolescents: Normative data and further evidence of construct validity. *J Clin Child Psychol* 29:360-371.
- Hofmann, S.G. ve DiBartolo, P.M. (2010) Introduction: Toward an understanding of social anxiety disorder. S. G. Hofmann ve P. M. DiBartolo (Ed.). *Social 160 anxiety: Clinical, developmental, and social perspectives* içinde (s. XIXXXVI). USA: Academic Press.
- İnci, Y. (2010). Çocukların Cinsel Suiistimali Ve İstismarının Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Boyutları. Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı.
- Johnson, H. S. (2006). *The Social Phobia Inventory: Validity and reliability in an adolescent community sample*. Lincoln: University of Nebraska.
- Karakaya, I, Üneri, Ş.Ö, Coşkun, A. (2005). Çocukluk Cinsel istismarı: Bir Olgu Nedeniyle Tamı Güçlükleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, (3) 12, 141-144.
- Karancı, A. Gençöz, F. ve Bozo, Ö. (Ed.) (2011). *Psikolojik Sağlığımızı Nasıl Koruruz? 2 Yetişkinlik ve Yaşlılık* (2. Baskı). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın.
- Karataş, K. (2000). 1920'den 2000'e Türkiye'de Çocuk Olmak. *Ufku Ötesi Aylık Dergi*, 2-6.
- Kashdan, T. B. ve McKnight, P. E. (2010). The darker side of social anxiety: When aggressive impulsivity prevails over shy inhibition . *Current Directions in Psychological Science*, 19, 47-50.
- Kearney, C. A. (2005). *Social Anxiety and Social Phobia in Youth*. New York: Springer.
- Koyuncu, A. (2011). *Utangaçlık, Çekingenlik ve Sosyal Fobi* (1. Baskı). İstanbul: Liman Yayınları.
- Kurtyılmaz, Y. (2011). Üniversite Öğrencilerinin İlişkisel Saldırganlık İle Benlik Saygısı, Sosyal Bağlılık Ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler,

- Anadolu Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Koroğlu, E. (2006). Kaygılarımız Korkularımız Nedir? Nasıl Baş edilir? (2. Baskı). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Kültür, E. Ç., Çetin, F. Ç., & Gökler, B. (2009). Demographic and clinical features of child abuse and neglect cases. *The Turkish Journal of Pediatrics*, 49-50.
- Küntay, E., & Erginsoy, G. (2005). İstanbul'da On Sekiz Yaşından Küçük Ticari 'Seks İşçisi' Kız Çocuklar. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- La Greca AM (1999) The Social Anxiety Scales for Children and Adolescents. *Behav Ther* 22:133-136.
- La Greca LJ, Lopez N (1998) Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *J Abnorm Child Psychol* 26:83-94.
- Masia, C.L., Morris, T.L. (1998). Parental factors associated with social anxiety: Methodological limitations and suggestions for integrated behavioral research. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5, 211-228.
- Mayo, R. (2009). Relational aggression in an interpersonal framework. (Doktora tezi, Arizona State University, 2009). *Dissertation Abstracts International*, 70, 08.
- Mercan, Ç. (2007). Bilişsel- Davranışçı Yaklaşımla Bütünleştirilmiş Sosyal Beceri Eğitiminin Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyine Etkisi, Yayınlanmamış Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı
- Metin, B. (2011). Türkiye'de 2000 Sonrası Dönemde Uygulanan Ekonomik ve Sosyal Politikalar Temelinde Yoksulluk Sorunu: Ankara'da Uygulamalı Bir Araştırma. Ankara: Gazi Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Odabaş, I. (2006) Çocukluk Yaşamında Cinsel ve Fiziksel İstismar Belirten Kadınların Yetişkin Yaşamdaki Uyumları, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Oral R, Can D, Kaplan S. Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child Abuse and Neglect* 2001; 25: 279-290.
- Özbaran, B., Erermiş, S., Büküşoğlu, N., Bildik, T., Tamar, M., Ercan, E. S., . . . Çetin, S. K. (2009). Social and emotional outcomes of child sexual abuse: A clinical sample in Turkey. . *Journal of İnterpersonal Violence*, 24.
- Özdamar, K. (2004). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi. Eskişehir: Kaan Kitapevi.
- Patel, A., Knapp, M., Henderson, J., & Baldwin, D. (2002). The economic consequences of social phobia. *Journal of Affective Disorders*, 68(2-3), 221-233. doi:http://dx.doi.org/10.1016/S0165-0327(00)00323-2
- Pereda, N., Guilera, G., Forms, M., & Gomez-Benito, J. (2009). The international epidemiology of child sexual abuse: A continuation of Finkelhor. *Child Abuse & Neglect*, 331-342.
- Polat, O. (2001). Çocuk ve Şiddet. İstanbul: Der Yayınevi.
- Polat, O. (2007). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı: I. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Polat, O. (2007). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı: Önleme ve Rehabilitasyon. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Proeve, M., & Reilly, E. (2007). Personal and offending characteristics of child sexual offenders who have been sexually abused. *Journal Of Psychiatry, Psychology and Law* , 251-259.
- Sheafor, B. W., & Horejsi, C. J. (2014). Sosyal Hizmet Uygulaması. Ankara: Nika Yaayınevi.
- Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983, 05 24). 10 15, 2017 tarihinde <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/5422bc94369dc316585c0e01/1.5.2828.pdf> adresinden alındı
- Stein, M.B. & Walker, J.R. (2003). *Triumph Over Shyness: Conquering Shyness and Social Anxiety* (1st ed.). New York: McGraw-Hill Books.
- Storch EA, Masia-Warner C, Dent HC ve ark. (2004) Psychometric evaluation of The Social Anxiety Scale for Adolescents and The Social Phobia and Anxiety

Inventory for Children: Construct validity and normative data. *J Anxiety Disord* 18:665-679.

Şahin F, İşeri E, Paşlı F, ve ark. Adölesan ve cinsel istismar. I. Ulusal Adölesan Sağlığı Kongresi, 28 Kasım–1 Aralık 2006, Ankara. Kongre Özet Kitabı, 266–7.

Topçu, S. (2009). Cinsel İstismar. Ankara: Phoenix - Psikoloji Dizisi.

Turhan, E., Sangun, Ö., & İnandı, T. (2006). Birinci Basamakta Çocuk istismarı ve Önlenmesi. *Türk Tabipler Birliği Sürekli Tıp Dergisi*, 153-157.

Turton, J. (2008). *Child Abuse, Gender and Society*. New York: Routledge Taylor&Francis Group.

Türk Ceza Kanunu. (2004, 09 26). 10 15, 2017 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> adresinden alındı

Türk Medeni Kanunu. (2001). 10 15, 2017 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> adresinden alındı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başta Cinsel İstismar Olmak Üzere Çocuklara Yönelik Her Türlü İstismar Olaylarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Ankara-2016.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Ankara-2010.

Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar. (2016).<http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=24680> adresinden alındı, Erişim Tarihi :08.09.2017

TÜİK (2016), “ Yoksulluk Çalışması Sonuçları”, <http://www.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.04.2017).

Twaite, J. A., & Srednicki, O. R. (2004). Understanding and reporting child abuse: legal and psychological perspectives: Part two: emotional abuse and secondary abusel. *The Journal of Psychiatry&Law*, 32.

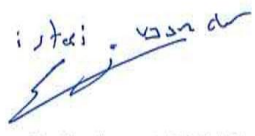
- Uluocak, G. P., & Çoban, A. İ. (2011). Çocuk İstismarı Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanları Açısından Profesyonel Karar Verme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 161-173.
- Watson, D. ve, Friend, R. (1969), "Measurement of Social-Evaluative Anxiety," *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 33, (4), 448-457.
- Wilson LM, Reid AJ, Midmer DK, et al. Antenatal psychosocial risk factors associated with adverse postpartum family outcomes. *CMAJ* 1996; 154: 785.
- World Health Organization (2012) Violence against women-Intimate partner and sexual violence against women, Fact sheet N°239. Accessed 08.09.2017.bhttp://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs239/en/
- Yılmaz,A. (2009), Çocuk İstismarı ve İhmali Risk Faktorleri Ve Çocukların Psiko-Sosyal Gelişimi Üzerindeki Etkileri, *Civilacademy Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009:13, 63-79
- Yörükoğlu, A. (2000). Çocuk Ruh Sağlığı. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zastrow, C. (2014). Sosyal Hizmete Giriş. Ankara: Nika Yayınevi.

EKLER

EK-1. ORIJİNALLIK RAPORU

yukseklisanstezi			
ORIJİNALLIK RAPORU			
%	16	%	10
BENZERLİK ENDEKSİ		İNTERNET KAYNAKLARI	
		%	6
		YAYINLAR	
		%	9
		ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ	
BİRİNCİL KAYNAKLAR			
1	Submitted to Üsküdar Üniversitesi Öğrenci Ödevi		%2
2	Submitted to Istanbul Aydın University Öğrenci Ödevi		%1
3	www.ejmanager.com İnternet Kaynağı		%1
4	AYDIN, Arzu and SÜTÇÜ, Serap, Tekinsav. "Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeğinin (ESKÖ) Geçerlik ve Güvenirliğin İncelenmesi", Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği, 2007. Yayın		%1
5	Submitted to Dumlupınar University Öğrenci Ödevi		%1
6	acikarsiv.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı		%1
7	SERTELİN MERCAN, Çare and YAVUZER, Haluk. "BİLİŞSEL-DAVRANIŞÇI YAKLAŞIMLA BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ SOSYAL BECERİ		<%1

EK-2. ETİK İZİN MUAFİYET BELGESİ

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
Tarih:30/10/2017	
Tez Başlığı / Konusu: Çocuk Destek Merkezlerinde Koruma Ve Bakım Altında Bulunan Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklarının Sosyal Uyum Düzeyleri	
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:	
1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır, 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.	
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
 Hakan KEÇE 30.10.2017	
Adı Soyadı: Hakan KEÇE	_____
Öğrenci No: N13234464	_____
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet Anabilim Dalı	_____
Programı: Sosyal Hizmet	_____
Statüsü: ☒ Y.Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.	_____
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u>	
Öğrenim muafiyet istedi - var dır 	
Doç.Dr.Ercüment ERBAY (Unvan, Ad Soyad, İmza)	
Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr	
Telefon: 0-312-2976860	Faks: 0-3122992147
E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr	

EK-3. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Gençler;

Bu form Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, yüksek lisans programı kapsamında yürütülen tez çalışmasında kullanılmak amacıyla Doç. Dr. Ercüment ERBAY danışmanlığında hazırlanmıştır.

Vereceğin her yanıt araştırma için çok değerlidir. Bu doğrultuda istenilen konudaki düşüncelerini samimiyetle, doğru bir şekilde belirtmen ve cevapsız soru bırakmaman araştırmanın sağlıklı ve başarılı bir sonuç üretebilmesi açısından son derece önemlidir.

Ankete vermiş olduğun yanıtlar, kesinlikle gizli kalacaktır.

Katılımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Hakan KEÇE
Araştırmacı

1. Bölüm: Kişisel Bilgi Formu

1. Yaşınız: .....

2. Eğitim durumunuz nedir?

1. ( ) İlköğretim   2. ( ) Meslek Lisesi (Bölüm belirtiniz.....)
3. ( ) Lise   4. ( ) Açık ilköğretim

(Lise işaretlediyseniz 3. Soruya geçiniz)

6. ( ) Okur yazar değil

3. Okuduğunuz lise türü nedir?

1. ( ) Meslek lisesi   2. ( ) Genel lise   3. ( ) Anadolu lisesi
4. ( ) Özel lise   5. ( ) Açık Lise

4. Babanızın öğrenim durumu nedir?

1. ( ) Hiçbir okul mezunu değil   3. ( ) Ortaokul/lise mezunu
2. ( ) İlkokul mezunu   4. ( ) Üniversite
5. ( ) Lisans Üstü

5. Annenizin öğrenim durumu nedir?

1. ( ) Hiçbir okul mezunu değilim   3. ( ) Ortaokul/lise mezunu
2. ( ) İlkokul mezunu   4. ( ) Yüksek okul mezunu
5. ( ) Yüksek eğitim görmüş (master, doktora)

6. Ailenizdeki birey sayısı (siz dahil)

.....

7. oturduğunuz ev kime ait?

1. ( ) Kira   2. ( ) Kendimize ait   3. ( ) Lojman

8. Evinizdeki oda sayısı (mutfak hariç)

1. ( ) Tek oda   2. ( ) Tek oda ve salon   3. ( ) İki oda ve salon
4. ( ) Üç oda ve salon   3. ( ) .....

9. Oturduğunuz evin ısıtma düzeni

1. ( ) Soba   2. ( ) Kalorifer   3. ( ) Elektrikli Isıtıcı

10. Ailenizin ortalama aylık geliri

1. ( ) .....

11. Ailenizin Evine giren toplam aylık gelir geçiminizi sağlamaya yetiyor mu?

1. ( ) Evet   2. ( ) Hayır

12. Babanızın mesleği nedir?

1. ( ) İşçi (toprak sanayi vb.)   3. ( ) Memur
2. ( ) Çiftçi (Kendi toprağında)   4. ( ) Esnaf/tüccar
5. ( ) Serbest meslek   6. ( ) Diğer .....

13. Annenizin mesleği nedir?

1. ( ) Ev kadını   3. ( ) Memur
2. ( ) İşçi (toprak, sanayi, vb.)   4. ( ) Esnaf/tüccar
5. ( ) Serbest meslek (doktor, avukat vb.)

EK-4. ERGENLER İÇİN SOSYAL KAYGI ÖLÇEĞİ

Bu bir test değildir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bütün maddeleri olabildiğince içtenlikle cevaplamaya çalışınız. Her bir maddenin yanında yer alan rakamlardan size uygun olanı işaretleyin.

1= Hiçbir zaman

2= Nadiren

3= Bazen

4= Genellikle

5=Her zaman

Örnek:

a- Yaz tatilinde seyahat etmeyi severim. 1 2 3 4 5

b- Ispanağı Severim. 1 2 3 4 5

	Hiç Bir Zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her Zaman
1- Başkalarının önünde yeni birşeyler yapmaya çekinirim.	1	2	3	4	5
2- Arkadaşlarımla bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
3- Bana sataşılmasından tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
4- Tanımadığım insanların yanında utanırım.	1	2	3	4	5
5- Sadece çok iyi tanıdığım insanlarla konuşurum.	1	2	3	4	5
6- Yaşıtlarımın arkamdan benim hakkımda konuştuklarını düşünürüm.	1	2	3	4	5
7- Kitap okumayı severim.	1	2	3	4	5
8- Başkalarının benim için ne düşündüğünden endişelenirim.	1	2	3	4	5
9- Başkalarının benden hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5
10- Çok iyi tanımadığım yaşıtlarımla konuşurken heyecanlanırım.	1	2	3	4	5
11- Spor yapmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
12- Başkalarının benim hakkımda ne söyleyeceğinden endişelenirim.	1	2	3	4	5
13- Yeni insanlarla tanışırken tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
14- Başkalarının benden hoşlanmayacağından tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
15- Bir grup insanla beraberken durgunumdur.	1	2	3	4	5
16- Kendi başıma bir şeyler yapmak hoşuma gider.	1	2	3	4	5
17- Başkalarının benimle dalga geçtiğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
18- Birisiyle tartışmaya girersem onun benden hoşlanmayacağından endişe ederim.	1	2	3	4	5
19- Hayır derler diye başkalarına benimle bir şey yapmayı teklif etmeye çekinirim.	1	2	3	4	5
20- Bazı insanların yanındayken tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
21- İyi tanıdığım yaşıtlarımın yanındayken bile utanırım.	1	2	3	4	5
22- Başkalarından benimle bir şey yapmalarını istemek bana çok zor gelir.	1	2	3	4	5

EK-5. BAKANLIK İZİN BELGESİ

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-E.74167
Konu : Hakan KEÇE

12/07/2017

ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 21/06/2017 tarih ve 68066 sayılı yazısı ile Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Yüksek Lisans yapan Hakan KEÇE'nin "Çocuk Destek Merkezlerinde Korunma ve Bakım Altında Bulunan Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklarının Sosyal Uyum Düzeyleri" başlıklı tez çalışması kapsamında Çocuk Destek Merkezlerinde araştırma yapabilme talebinin olumlu değerlendirildiği bildirilmiştir.

Söz konusu talebe ilişkin alınan Makam Onayı ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Ali Nazmi UZUN
Bakan a.
Daire Başkan V.

EK :
1- 1 Sayfa

DAĞITIM :

Adana Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
Adıyaman Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
Ankara Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (NFSP7t-ZEVeCN-MH3TPK-pqQeWX-5K63yVzc) kodunu yazınız.

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/ Ankara
Telefon No: (312)705 57 00 Faks: (312)705 57 57
e-Posta: eydb@aile.gov.tr İnternet Adresi: <http://eydb.aile.gov.tr/iletisim>

Bilgi için: Seval ÇETİN
Sosyal Çalışmacı
Telefon No: (312)705 57 22

Aydın Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Balıkesir Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Burdur Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Bursa Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Denizli Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Elazığ Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Erzurum Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Gaziantep Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Hatay Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 İstanbul Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 İzmir Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Kayseri Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Kırıkkale Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Kırşehir Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Kocaeli Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Konya Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Manisa Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Mardin Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Mersin Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Muğla Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Niğde Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Ordu Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Samsun Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Şanlıurfa Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Van Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)
 Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
 Antalya Valiliğine (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü)

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (NF sP7t-ZEVeCN-MH3TpK-pqQtWX-5K63yVzc) kodunu yazınız.

Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27 Posta Kodu: 06510 Çankaya/ Ankara
 Telefon No: (312)705 57 00 Faks: (312)705 57 57
 e-Posta: eydb@aile.gov.tr İnternet Adresi: <http://eydb.aile.gov.tr/iletisim>

Bilgi için: Seval ÇETİN
 Sosyal Çalışmacı
 Telefon No: (312)705 57 22

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Hakan KEÇE
Doğum Yeri ve Tarihi : Tufanbeyli - 1980

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü
(2007)
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal
Hizmet Anabilim Dalı (2017)
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Sertifikalar : Anka Psiko-Sosyal Çocuk Destek Programı Eğitici
Sertifikası (2014)

İş Deneyimi

Stajlar : Hacettepe Üniversitesi Sağlık Spor Kültür Dairesi
Başkanlığı (2007)
Çalıştığı Kurumlar : - Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri
Genel Müdürlüğü Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire
Başkanlığı (Temmuz 2015-Halen Devam Ediyor)
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri
Genel Müdürlüğü Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı
(Temmuz 2012-2014)
- Kırşehir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (2010-
2012)
- Malatya Asker Hastanesi Hasta Hakları Birimi(2009-
2010)
- Elazığ Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (2007-
2010)

İletişim

E-Posta Adresi : hakan-kece@hotmail.com
Tarih : 15/01/2017